12.

Simpozij **ŽIVJETI NA OTOCIMA – DEMOGRAFSKI IZAZOVI I LOKALNE PERSPEKTIVE**
26. 9. - 28. 9. 2024. – otok Hvar, Hrvatska

Symposium **LIVING ON ISLANDS – DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND LOCAL PERSPECTIVES**
26. 9. – 28. 9. 2024. – Island of Hvar, Croatia

ANATOMIJA OTOKA

ANATOMIJA OTOKA

Anatomy of Islands

knjiga sažetaka / book of abstracts

12. Anatomija otoka / 12th Anatomy of Islands

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM
26 | 9 | 2024 – 28 | 9 |2024

ŽIVJETI NA OTOCIMA – DEMOGRAFSKI IZAZOVI I LOKALNE PERSPEKTIVE

LIVING ON ISLANDS – DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND LOCAL PERSPECTIVES

Jelsa, otok Hvar, Hrvatska / Jelsa, Island of Hvar, Croatia

SADRŽAJ

Program *Anatomija otoka* – ciklusi radionica i simpozija 5

Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj 7

SIMPOZIJ: ŽIVJETI NA OTOCIMA –
DEMOGRAFSKI IZAZOVI I LOKALNE PERSPEKTIVE

O simpoziju 2024. 17

Popis sudionika 21

Program simpozija 24

Sažeci 28

TABLE OF CONTENTS

The Anatomy of Islands Programme – workshops and symposiums 61

Anatomy of Islands – Centre for Research and Development 62

SYMPOSIUM: LIVING ON ISLANDS –
DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND LOCAL PERSPECTIVES

About the 2024 Symposium 73

List of Contributors 78

Symposium Programme 81

Symposium Abstracts 85

PROGRAM ANATOMIJA OTOKA – CIKLUSI RADIONICA I SIMPOZIJA

Prvi petogodišnji ciklus simpozija i radionica o otocima, Udruga je provela od 2012. do 2016. na otoku Visu uz potporu lokalne zajednice. Godine 2017. Anatomija se na pet godina seli na Lastovo kao rezultat suradnje s lokalnom Udrugom Dobre Dobričević. Od 2023. godine program radionica i simpozija odvija se na otoku Hvaru.

Simpozij i radionica na Visu osigurali su izvanserijsko iskustvo dijeljenja znanja i osmišljavanja mogućnosti obnove prekrasnih, ali javnosti slabo dostupnih građevina i poljoprivrednih zemljišta. Uloženi trud bio je prepoznat te je Anatomija otoka 2016. godine nagrađena priznanjem ARTUR (za područje arhitekture i turizma) koju dodjeljuje Društvo arhitekata Zagreb. Gotovo 150 predavanja i okruglih stolova održanih tijekom prvoga petogodišnjeg ciklusa osnažilo nas je važnim uvidima u otočne kulture, njihova iskustva iz prošlosti i mogućnostima budućega razvoja otoka.

Na radionicama koje su održavane prije ili netom nakon simpozija, inozemni studenti arhitekture, izrađivali su projekte s ciljem poboljšanja trenutačnog stanja odabranih lokaliteta te osmišljavanja novih i kreativnih sadržaja za postojeće građevine ili lokalitete na otocima. Međunarodni radni kontekst osigurao je niz inovativnih projekata za određene lokacije na Visu, od arhitektonskih do video uradaka. Japanska kuća čaja izgrađena 2016. na Visu trajno je obilježila suradnju Anatomije otoka i lokalne zajednice Visa. Na otoku Lastovu smo u radioničkom dijelu programa nastojali dalje istražiti interdisciplinarni i transdisciplinarni pristup, otvorivši radionicu studentima iz drugih struka. Jubilarni simpozij održan je na Lastovu 2022. godine s temom klimatskih promjena i okolišnih budućnosti otoka. Na simpoziju je sudjelovalo 45 autora i održano je 31 predavanje tijekom kojih se problematizirao utjecaj klimatskih promjena i zagađenja na otočne ekosustave i njihovu održivost te mogućnosti prilagodbe. Otoci su na prvoj liniji suočavanja s izazovima prilagodbe klimatskim promjenama, a otočne zajednice pioniri u pronalaženju i implementaciji održivih klimatskih rješenja te u razvoju vlastitih strategija klimatske otpornosti. Korisna izlaganja iz područja biologije, ekologije, demografije, ekonomije, prava, kulturne antropologije, sociologije, arhitekture i urbanizma potaknula su trodnevni intenzivni dijalog između znanstvenika i stručnjaka te dublje razumijevanje utjecaja klimatskih promjena na otoke i poimanje otočnih okolišnih budućnosti.

S 11. Anatomijom otoka održanom u rujnu 2023. simpozij se na pet godina preselio u Jelsu na otok Hvar. Tema simpozija bila je Mediteranska prehrana između globalnih procesa i otočnih znanja. U 37 izlaganja 56 autora pristupilo je iz pozicije različitih disciplina i/ili transdisciplinarno analizi utjecaja mediteranske prehrane na kvalitetu života otočnoga stanovništva, utjecaja na prirodni okoliš, ali i na suvremeni način života stanovništva na globalnoj razini.

12. Anatomija otoka na temu Živjeti na otocima – demografski izazovi i lokalne perspektive okuplja 31 izlaganje i 43 autora.

Ovogodišnji su simpozij podržali: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije, Institut za etnologiju i folkloristiku, Institut za istraživanje migracija, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, Lokalna akcijska grupa LAG ŠKOJI, Lokalna akcijska skupina u ribarstvu Škoji, Općina Jelsa, Turistička zajednica Jelsa, Muzej općine Jelsa, Općinska knjižnica i čitaonica Jelsa, Turistička zajednica Staroga Grada, Muzej Staroga Grada, Knjižnica i čitaonica Stari Grad te Javna ustanova Agencija za upravljanje Starogradskim poljem.

ANATOMIJA OTOKA – CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ

Osnivači i članovi udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj" udružili su se kako bi razvijali i umrežavali znanja o životu na otocima te primjenjivali ta znanja u projektima korisnima za otočne zajednice.

Udruga je osnovana u ožujku 2014. godine sa sjedištem na otoku Visu i ispostavom u Zagrebu, slijednik je aktivnosti koje je provodila sekcija "Anatomija otoka" pri udruzi "Lavurat za poje" iz Podšpilja na otoku Visu. Od 2022. godine Udruga djeluje sa sjedištem na otoku Hvaru.

Djelokrug rada Udruge:

Osnovni cilj osnivanja Udruge je formiranje međunarodne platforme za istraživanje i razvoj otoka kao aktivnoga sudionika u afirmaciji života na otocima.

Potreba za osnivanjem Udruge proizašla je iz:

- uočene nedovoljne posvećenosti razvoju hrvatskih otoka na lokalnoj i državnoj razini,
- nedostatnoga stvaranja znanja o otocima u znanstvenom i obrazovnom sustavu te nepostojanja sustavne primjene novih znanja o životu na otocima,
- nedostatka međunarodne razmjene iskustava i znanja o razvoju otoka,
- nedostatka svijesti o nužnosti implementacije novih razvojnih modela/oblika koji pridonose zadržavanju stanovništva na otocima.

Svrha djelovanja je stvaranje interdisciplinarnoga znanja o otocima, otočnim zajednicama i modelima otočnih razvoja te prijenos tog znanja različitim oblicima edukacije, kao i primjena znanja u razvojnim projektima.

SUORGANIZATORI

INSTITUT ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU

Institut za etnologiju i folkloristiku jedinstveno je središte folklorističkih, etnoloških, etnomuzikoloških i srodnih znanstvenih istraživanja u Republici Hrvatskoj, pri čemu je težište na interdisciplinarnim i transdisciplinarnim kritičkim istraživanjima kulture. Suradnici Instituta – stručnjaci raznih disciplina poput etnologije, kulturne antropologije, folkloristike, teorije književnosti, teatrologije, povijesti, sociologije, lingvistike, muzikologije, koreologije, povijesti umjetnosti – istražuju suvremene i povijesne kulturne pojave i procese.

Važan dio djelovanja IEF-a odnosi se na izdavanje dvaju brojeva znanstvenog časopisa "Narodna umjetnost" godišnje (na hrvatskom i engleskom jeziku) te pripremu i tisak

monografija i zbornika unutar biblioteke Nova etnografija. Razvoj znanstvenih istraživanja u Institutu prati i razvoj stručnih djelatnosti. Dokumentacija IEF-a danas skrbi o jedinstvenom fundusu dokumenata (na različitim medijima) o hrvatskoj tradicijskoj kulturi dvadesetog i početka dvadesetprvog stoljeća. Ta je građa godine 1991. upisana u Registar pokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu te kao cjelina ima značaj spomenika kulture "0" i "I" kategorije. Uspostavljen je i Digitalni repozitorij Instituta za etnologiju i folkloristiku (DIEF). Građa je dostupna znanstvenicima, ali i vanjskim korisnicima: ustanovama i pojedincima zainteresiranim za njezinu primjenu.

ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU SVEUČILIŠTA U ZADRU

Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru predstavlja relevantno znanstveno-istraživačko i nastavno središte u visokoškolskom obrazovanju u području etnologije i kulturne antropologije. Preddiplomski i diplomski studij etnologije i antropologije prije svega je usmjeren prema problematiziranju kulture u njenim raznovrsnim manifestacijama, a posebice u jadranskom i širem mediteranskom prostoru, te u kontekstu jugoistočne Europe. U posljednjih nekoliko godina aktivno sudjeluje u svojstvu suorganizatora znanstveno-stručnog međunarodnog simpozija Anatomija otoka i kroz uključenje studenata u studentske radionice nastoji obogatiti radioničke programe koji prethode simpoziju. Uz podupiranje studentskog angažmana, akademsko osoblje Odjela aktivno sudjeluje u brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenoistraživačkim projektima. Trenutačno se na Odjelu provodi nekoliko domaćih i međunarodnih kompetitivnih istraživačkih projekata, kao i stručni projekti kroz koje se nastoji osvijetliti kulturološka kompleksnost jadranskog prostora u širem globalnom kontekstu. Zaposlenici Odjela aktivno sudjeluju kao mentori na poslijediplomskom doktorskom studiju Humanističke znanosti (smjer etnologija i antropologija), ujedno i jedinom doktorskom studiju zamišljenom u formi *pro bono* rada s doktorandima. Kroz projekte i kolegije na prijediplomskom, diplomskom i doktorskom studiju etnologije i antropologije, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru nastoji se pozicionirati kao relevantna znanstveno-obrazovna institucija koja aktivno promovira teme iz područja otočnih i mediteranskih studija, jadranskih maritimnih hodočašća, digitalne antropologije, problematike temporalnosti, kulturne baštine, lingvističke antropologije, glazbene tradicije i brojnih drugih interesnih sfera suvremene etnologije i kulturne antropologije.

INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE MIGRACIJA, ZAGREB

Institut za istraživanje migracija osnovan je 1984. godine, isprva pod nazivom Centar za istraživanje migracija i narodnosti. Nastao je spajanjem Centra za istraživanje migracija, nasljednika kontinuiranog istraživanja vanjskih migracija započetog 1967. u okviru Instituta za geografiju Sveučilišta u Zagrebu kojemu se 1977. priključio Centar za izučavanje obrazovanja Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu i Zavoda

za migracije i narodnosti (koji postoji već od 1965.), s ciljem znanstvenog istraživanja vanjskih i unutarnjih migracija, hrvatskog iseljeništva i manjina. Do 2024. nosi je naziv Institut za migracije i narodnosti. Jedina je znanstvenoistraživačka ustanova u Hrvatskoj, kao i u širem okruženju, koja sustavnim i kontinuiranim interdisciplinarnim praćenjem svih oblika migracija i mobilnosti stanovništva, proučavanjem nacionalnih/etničkih manjina i različitih aspekata etničke problematike, s osobitim zadaćama poticanja njihova komparativnog proučavanja, unaprjeđuje znanstveno i javno razumijevanje njihove složenosti i stvarnosti. Osim toga, istraživanja hrvatskog identiteta, stanovništva hrvatskih otoka, priobalja i kontinentalnih regija, kao i komparativna istraživanja problematike postmigracijskih fenomena, poput integracije migranata, također zauzimaju značajno mjesto u području djelatnosti Instituta. Posljednjih godina pojavom novih migracijskih procesa u Hrvatskoj i inozemstvu, istraživanja su usmjerena i na transnacionalne migracije, hrvatsko iseljeništvo, pitanja azila i nezakonitih migracija te na različite metodološke i teorijske pristupe istraživanja migracija. Institut okuplja stručnjake iz raznih znanstvenih područja: društvenih i humanističkih znanosti te iz interdisciplinarnih područja znanosti. Institut ima izdavačku djelatnost, a od 1985. godine izdaje i znanstveni časopis "Migracijske i etničke teme".

OPĆINA JELSA

Općina Jelsa, smještena na sjevernoj i južnoj obali središnjeg dijela otoka Hvara, nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Jelsu omeđuju dva najviša otočna vrha, na zapadu Sv. Nikola, a na istoku Hum. Ima blagu klimu s toplim zimama i ugodnim ljetima, a cijelo područje općine obiluje raskošnim mediteranskim raslinjem. Smještena na regionalnoj prometnici koja prolazi otokom od 1993. u njezinom su sastavu 12 naselja: Gdinj, Gromin Dolac, Humac, Ivan Dolac, Jelsa, Pitve, Poljica, Svirče, Vrboska, Vrisnik, Zavala i Zastražišće. Prostire se na 121,2 km^2. Prema popisu iz 2001. godine, Općina Jelsa imala je 3.656 stanovnika. S okolnim naseljima povezana je lokalnim prometnicama, a brodskom vezom sa Splitom i Bolom na Braču. Područje Općine Jelsa kao i cijeli otok ima bogato razvedenu obalu s pripadajućim otočićima, mnoštvom uvala i otoka. Naseljenost područja Jelse možemo pratiti od prapovijesti, doba Grčke kolonije i vremena Rimskog carstva. U 8. stoljeću otok Hvar pa tako i Jelsu naseljavaju Hrvati. Ime Jelsa spominje se u 14. stoljeću kao luka naselja Pitve (Portus de Pitue) nastala oko crkve sv. Ivana. Sredinom XIX. st. isušeni su močvarni tereni oko obale, gdje se postupno izgradilo novo središte Jelse. Od 1945. godine područje današnje općine Jelsa doživljava svoj gospodarski i turistički razvoj. Gospodarsku osnovu čine poljodjelstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo, ribarstvo, brodogradnja, pomorstvo i turizam.

TURISTIČKA ZAJEDNICA OPĆINE JELSA

Turistička zajednica općine Jelsa, osnovana 1995. godine, predstavlja ključnu organizaciju u promicanju i razvoju turizma na području općine Jelsa. Glavni ciljevi Turističke

zajednice općine Jelsa obuhvaćaju širok spektar aktivnosti usmjerenih na unaprjeđenje turističke ponude i iskustva posjetitelja. Također, posvećuje pažnju poboljšanju uvjeta boravka turista, osiguravajući kvalitetu smještaja, prehrane te zabavnih i kulturnih sadržaja. Turistička zajednica igra ključnu ulogu u podizanju svijesti o važnosti turizma u općini Jelsa. Njezine aktivnosti doprinose razumijevanju gospodarskih, društvenih i kulturnih koristi koje turizam donosi zajednici te promiče načela održivog razvoja, naglašavajući važnost zaštite okoliša te kulturne i prirodne baštine. Turistička zajednica općine Jelsa također ima ulogu u organizaciji manifestacija i priredbi koje doprinose identitetu destinacije. Dodatno, organizira stručne skupove i edukacije koje podižu kvalitetu usluga pruženih u turističkom sektoru. Pruža usluge putem turističkih informacijskih sustava, omogućavajući posjetiteljima pristup informacijama o destinaciji. U konačnici, uloga Turističke zajednice općine Jelsa ključna je za integrirani razvoj turizma na lokalnoj razini, potičući održivi rast, zaštitu okoliša i obogaćivanje turističke ponude destinacije.

OPĆINSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA JELSA

U Jelsi je 1. lipnja 1868. godine utemeljena hrvatska Narodna čitaonica. Njezin utemeljitelj i prvi predsjednik bio je jelšanski načelnik kapetan Niko Duboković, a među počasnim članovima bili su biskup Josip Juraj Strossmayer i don Mihovil Pavlinović. Kao prva hrvatska narodna čitaonica na jadranskim otocima, imala je zadatak širenja prosvjete, kulture i nacionalnog osvješćivanja pod geslom "Prosvjetom do slobode". Nažalost, 10. studenoga 2003. veliki je požar progutao čitav njen fundus, oko dvanaest tisuća knjiga, nakon čega su uslijedile dobrotvorne akcije u organizaciji Knjižnica Grada Zagreba, Gradske knjižnice Marka Marulića iz Splita i Slobodne Dalmacije. Općina Jelsa je uz pomoć Ministarstva kulture uložila velike napore u obnovu i opremanje nove knjižnice u zgradi Doma kulture na Trgu Tome Gamulina, a svečano otvorenje Knjižnice održano je uoči Dana općine Jelsa 14. kolovoza 2014. godine. Knjižnica je smještena na atraktivnoj lokaciji u centru Jelse, opremljena suvremenom tehnologijom i prikladna za održavanje raznih kulturnih događanja i edukativnih sadržaja. Usluge Općinske knjižnice i čitaonice Jelsa obuhvaćaju redovite usluge pružanja informacijskih usluga, korištenje čitaonice te omogućavanje korištenja Zavičajnom i Referentnom zbirkom. Osim toga, usluge knjižnice uključuju fotokopiranje i skeniranje te omogućavanje pristupa računalima i internetu.

U Općinskoj knjižnici i čitaonici Jelsa redovito se održavaju različita događanja namijenjena svim dobnim skupinama. U suradnji s partnerima Knjižnice, ponajviše Osnovnom i Srednjom školom iz Jelse, Dječjim vrtićem iz Jelse i Muzejom općine Jelsa, ali i različitim grupama građana, institucijama i udrugama, književnicima i volonterima.

MUZEJ OPĆINE JELSA

Muzej općine Jelsa mlada je muzejska ustanova, osnovana tek 2010. godine. Međutim, prikupljanje muzejske građe i njeno organiziranje u zbirke na području općine Jelsa započelo je znatno ranije. Među prvim osnovanim muzejskim zbirkama su Vinogradarska

i Ribarska zbirka koje zrcale značaj osovina otočne privrede u prošlosti. Djelatnici nekadašnjeg Centra za zaštitu kulturne baštine zajedno sa lokalnim stanovništvom zaslužni su za prikupljanje ove bogate muzejske građe. Centar je osnovan 1950. godine (isprva je djelovao kao Historijski arhiv), zaslugom dr. Nike Dubokovića Nadalinija u svrhu organizirane kulturne djelatnosti. Prikupljanje muzejske građe i dokumentiranje vještina i znanja koja su osigurala tisućljetnu samodostatnost i prosperitet otočana bili su u skladu s vizijom dr. Nike Dubokovića o otoku Hvaru kao cjelovitom muzeju na otvorenom. Ta je njegova zamisao smjer kojem i danas težimo. Nakon preustroja Centra, Općina Jelsa preuzela je brigu o zbirkama na svome području. Uslijedile su dvije vrijedne donacije koje svjedoče o životu i radu dvaju otočnih stvaratelja – skladatelja Antuna Dobronića iz Jelse i književnika Marina Franičevića iz Vrisnika. Povod osnivanju muzeja 2010. godine bila je donacija obiteljske kuće na Trgu sv. Ivana s Kulturno-povijesnom i Zbirkom grafika, slika i reljefa Jurja Dobrovića Općini Jelsa za muzejsku namjenu. Tim je činom započela organizirana i sustavna briga o muzejskoj građi na području općine. Muzej danas djeluje kao jedinstvena i samostalna ustanova s izdvojenim zbirkama koje čine zasebne tematske i programske cjeline. Trenutno su u stalnom postavu i otvorene za javnost četiri zbirke u Jelsi i Vrboskoj.

LOKALNA AKCIJSKA GRUPA (LAG) ŠKOJI

LAG Škoji neprofitna je organizacija čija je temeljna zadaća decentralizirana raspodjela sredstava iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj putem LEADER/CLLD mjere. Članovi LAG-a Škoji dolaze iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora, a struktura organizacije postavljena je tako da niti jedan sektor nema više od 49 % glasačkih prava. Lokalna akcijska grupa Škoji osnovana je u ožujku 2011. godine pod nazivom LAG Hvar. Pridruživanjem otoka Visa, 2013. godine, LAG Hvar mijenja ime u LAG Škoji što prema lokalnom dijalektu znači "otoci". Godine 2014. pridružuje se i Općina Šolta čime LAG poprima svoj konačan oblik koji pokriva kopno, more i arhipelag tri veća naseljena otoka (Hvar, Vis i Šolta) sa 7 jedinica lokalne samouprave koje uključuju gradove Hvar, Komižu, Stari Grad i Vis te općine Jelsu, Sućuraj i Šoltu.

LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA U RIBARSTVU (FLAG) ŠKOJI

Lokalna akcijska skupina u ribarstvu Škoji djeluje na području arhipelaga otoka Hvara Visa i Šolte gdje ribarstvo i akvakultura predstavljaju tradicionalno važne gospodarske grane, a bogato maritimno nasljeđe je važan dio svakodnevnog društvenog i kulturnog života pri čemu je i važna sastavnica turističke ponude cjelokupnog područja. Kako bi adekvatno valorizirali ribarstvo, akvakulturu, prirodnu i kulturnu baštinu, znanja i vještine vezane za ribarstvo te potaknuli njihov daljnji razvoj, gradovi Hvar, Vis, Stari Grad i Komiža te općine Jelsa, Sućuraj i Šolta, predstavnici gospodarskog sektora ribarstva i lokalnih udruga dana 17. lipnja 2016. godine osnivaju Lokalnu akcijsku skupinu u ribarstvu Škoji, skraćeno FLAG Škoji. Lokalna akcijska skupina u ribarstvu (eng. FLAG

Fisheries Local Action Group) predstavlja partnerstvo predstavnika gospodarskog, civilnog i javnog sektora određenog ribarstvenog područja koje je osnovano s namjerom izrade lokalne razvojne strategije u ribarstvu (LRSR) i provedbe projekata sukladno LEADER/CLLD metodologiji pri čemu koristi alokaciju Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

SREDNJA ŠKOLA HVAR

Na zahtjev stanovnika otoka Hvara, Skupština općine Hvar na sjednici održanoj 17. srpnja 1967. donijela je odluku o osnivanju gimnazije u Hvaru s područnim odjelima u Jelsi. Godine 1972. odobren je Srednjoškolskom centru za gimnazijsko i ugostiteljsko obrazovanje Hvar upis učenika; četverogodišnji program za gimnazije i trogodišnji za ugostiteljska zanimanja. Izvođenje istih ovih programa odobreno je 1977. godine i u područnim odjelima u Jelsi. Reformom školstva 1975. god. ukidaju se gimnazije i stvaraju srednjoškolski centri. U skladu s tim, škola mijenja naziv u Centar za usmjereno obrazovanje i odobrava se odgoj i obrazovanje za zanimanja konobar i kuhar u ugostiteljsko-turističkoj struci. U školi se 1978. godine uvodi obrazovanje za zanimanje u ekonomskoj struci-stručni radnik za osnovne ekonomske poslove. Centar za usmjereno obrazovanje 1983. godine dobio je odobrenje za izvođenje obrazovnih programa u hotelijerskoj-turističkoj struci za zanimanje konobar i kuhar (IV. stupanj), zanimanja ekonomist za računovodstveno-financijske poslove i ekonomist za tržišne poslove (IV. stupanj). Škola 1986. godine čini dodatni iskorak i širi profile obrazovnog programa na elektrotehničku struku, područje rada matematike i informatike, te za zanimanje radnik u vrtlarskoj proizvodnji. Godine 1989. Škola ispunjava uvjete izvođenja obrazovnog programa ugostiteljsko-turističke struke za obrazovni profil hotelijersko-turistički radnik (IV. stupanj stručne spreme).

Odlukom Skupštine općine Hvar od 27. siječnja 1992. godine osnovana je Srednja škola Hvar koja je postala pravni slijednik Centra za usmjereno obrazovanje. Rješenjem od 15.veljače 1993., odobrava se početak rada Škole i izvođenje nastavnih planova i programa srednjeg školstva za programe opće gimnazije i za područje rada ugostiteljstvo i turizam za programe konobar, kuhar i hotelijersko-turistički tehničar.

Želeći njegovati tradiciju poljoprivredne proizvodnje na otoku, Srednja škola Hvar 2012. godine započela je s radom i izvođenjem obrazovnog programa za zanimanje agroturistički tehničar.

TURISTIČKA ZAJEDNICA STAROGA GRADA, HVAR

Turistička zajednica Staroga Grada gradska je ustanova nadležna za promotivne aktivnosti turističkih potencijala Grada, kao i za sudjelovanje u stvaranju razvojnih smjernica i projekata društveno i okolišno održivoga turizma. Prije 2400 godina Grci s otoka Parosa u Egejskome moru utemeljili su grad kojeg su nazvali Faros. Stari Grad 21. stoljeća mali je turistički grad čije je glavno obilježje slojevita povijest koja je mnogim svojim sastoj-

cima ulančana u univerzalni, posebno mediteranski prostor. Povijesna jezgra Staroga Grada i kulturni krajolik Starogradskog polja upisani su 2008. godine na UNESCO-vu listu svjetske baštine.

MUZEJ STAROGA GRADA

Muzej Staroga Grada vodi brigu o uspomenama i predmetima koji govore o najstarijoj urbanoj cjelini na tlu Hrvatske, gradu koji živi neprekidno od svog utemeljenja kao grčki polis Faros 384. g.pr.Kr. pa sve do danas. Ta se briga proteže i na njegovu okolicu, koja zajedno s gradom čini neodvojivu cjelinu, sa Starogradskim poljem kao jedinstvenim primjerom kulturnog krajolika. Od 2008. godine povijesna jezgra Staroga Grada i kulturni krajolik Starogradskog polja upisani su na UNESCO-vu Listu svjetske baštine.

Muzej je smješten u neorenesansnoj palači obitelji Biankini izgrađenoj 1896. godine. Obitelji Biankini je njezinom izgradnjom dala snažan pečat urbanističkoj preobrazbi Staroga Grada krajem 19. stoljeća.

Godine 1959. akademski slikar Bartol Petrić započeo je akciju osnutka Zbirke umjetnina Juraj Plančić u spomen na svog kolegu i vršnjaka slikara Jurja Plančića (Stari Grad, 1899. – Pariz, 1930.). Akciji prikupljanja umjetnina odazvali su se brojni hrvatski slikari (njihova djela danas čine zbirku umjetnina XX. stoljeća), te je 1963. godine otvorena na drugom katu palače Biankini Zbirka umjetnina Juraj Plančić (danas Galerija Juraj Plančić). Time je započeto organizirano muzejsko djelovanje u Starome Gradu. Grupa zaljubljenika u kulturnu baštinu (Ivo Politeo, Vinko Ružević i Antonio Botteri), uz poticaj i angažman tadašnjeg direktora Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara, dr. Nike Dubokovića Nadalinija utemeljila je 1967. godine još dvije zbirke – Pomorsku i Etnografsku (u Tvrdalju Petra Hektorovića). Godine 1995. osnovan je Centar za kulturu općine Stari Grad kojemu je uz druge kulturne aktivnosti (knjižničarska djelatnost, organizacija kulturnih manifestacija, izdavaštvo) temeljna djelatnost bila muzejska. Godine 2007. Gradsko vijeće donijelo je Odluku o preoblikovanju Centra za kulturu Staroga Grada u Muzej Staroga Grada i time je ovaj višedesetljetni napor Starograđana da utemelje svoj muzej dobio i svoj konačni pravni oblik. Danas Muzej ima 16 muzejskih zbirki koje obuhvaćaju povijesno razdoblje od prethistorije do suvremene umjetnosti.

JAVNA USTANOVA AGENCIJA ZA UPRAVLJANJE STAROGRADSKIM POLJEM

Javna ustanova Agencija za upravljanje Starogradskim poljem je ustanova čiji su osnivači Ministarstvo kulture, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i vodnog gospodarstva, Općina Jelsa i Grad Stari grad. Nakon upisa Starogradskog polja na Listu svjetske baštine stvorio se prostor i potreba za osnutak ove Agencije čiji je primarni zadatak usmjeriti različite interese (poljoprivrednika, vlasnika zemljišta, poduzetnika, arheologa, konzervatora, prostornih planera i lokalne zajednice) zajedničkom cilju – revitalizaciji i održivom razvoju Starogradskog polja.

KNJIŽNICA I ČITAONICA STARI GRAD, HVAR

Gradska knjižnica i čitaonica Stari Grad slijednik je Hrvatske narodne čitaonice starogradjanske osnovane 1874. godine. Rad knjižnice obnovljen je 1992. godine te je formalno djelovala u sastavu Centra za kulturu Staroga Grada od 1995. do 2007. godine, kada je postala samostalna ustanova. Smještena je u povijesnoj zgradi Čitovnici na gradskoj obali sagrađenoj 1893. godine za potrebe Preporodne čitaonice i knjižnice. Čitovnicu su vlastitim sredstvima i zalaganjem podigli ugledni Starograđani okupljeni u dioničko društvo Hrvatski dom. Svima zainteresiranim stanovnicima i gostima otoka Hvara danas ova ustanova pruža usluge posudbe knjiga i suvremenoga informacijskog centra.

U sklopu knjižnice tijekom godine održavaju se kulturni programi i pružaju turističke informacije. Proteklih godina Knjižnica je organizirala likovne radionice i izložbe, radionice, predavanja, literarne susrete čakavskih pjesnikinja Jazik naših materih, niz predstavljanja knjiga i predavanja za široku publiku. Raznolikošću svojega fonda, premda najmanja po klasifikaciji narodnih knjižnica u Hrvatskoj, ne zaostaje za većim knjižnicama, te svoje korisnike uveseljava bogatim izborom najnovijih naslova te provjerenih klasika hrvatske i svjetske književnosti i publicistike.

12. Anatomija otoka

SIMPOZIJ

ŽIVJETI NA OTOCIMA – DEMOGRAFSKI IZAZOVI I LOKALNE PERSPEKTIVE

26 | 9 | 2024 – 28 | 9 |2024

Jelsa, otok Hvar, Hrvatska

O SIMPOZIJU 12. ANATOMIJA OTOKA – JELSA, OTOK HVAR 2024.

ŽIVJETI NA OTOCIMA – DEMOGRAFSKI IZAZOVI I LOKALNE PERSPEKTIVE

Od prvoga simpozija Anatomija otoka 2012. na otoku Visu do obljetničkog desetog skupa na Lastovu 2022. godine, a onda otvaranja novoga petogodišnjeg ciklusa 2023. na otoku Hvaru, udruga Anatomija otoka u suradnji je s lokalnim otočnim udrugama i znanstvenim institucijama otvorila brojna pitanja i poticala konstruktivnu raspravu o različitim otočnim temama. Od odgovornog turizma, budućnosti sela i autohtonih poljoprivrednih kultura, preko održivih i pametnih otoka, otočnih budućnosti, utjecaja klimatskih promjena i mediteranske prehrane, teme iznjedrene u sklopu Anatomijinih skupova potakle su multidisciplinarno promišljanje raznovrsnih izazova s kojima se susreću otočani.

Nomadski, putujući karakter naše otočne udruge i skupa postao je modalitetom naših nastojanja da se otočne teme problematiziraju na otocima, s otocima i uz otočane.

Kako se živi na otocima, geografski specifičnim prostorima sa svim infrastrukturnim, društvenim i kulturološkim izazovima, tema je ovogodišnjeg dvanaestoga simpozija Anatomija otoka. Migracije značajno i trajno mijenjaju demografsku sliku hrvatskih otoka i u svakom pogledu utječu na kvalitetu života okruženog morem. Povijest odnosa otoka, mora i kopna povijest je migracija u kojima se ogledao odnos ovisnosti ili samodostatnosti, središta i periferije i, prije svega, doživljaj izoliranosti stanovnika. Migracija je neodvojivo povezana s otočanima i otočnim načinom života. Posljednjih stotinjak godina prevladavajući demografski trend bila je depopulacija uzrokovana emigracijom. Međutim, suprotno uobičajenom poimanju hrvatskih otoka kao emigracijskih područja s kojih se odlazi na kopno, na bolje, oni su u gotovo svim razdobljima svoje povijesti bili mjesta imigracije. Nerijetko su pružali utočište različitim skupinama koje su bježale od sukoba na kopnu. Tu ulogu preuzimali su i u suvremenim ugrozama i krizama (Domovinski rat, COVID-19, potresi). Dominantni smjer migracija promijenio se tek krajem 19. stoljeća kada otoci postaju većinom emigracijska područja, što je odredilo daljnji demografski, a posljedično i socioekonomski razvoj. Noviji trendovi ukazuju i na određene promjene po pitanju migracija, a administrativno doseljavanje na nekim je otocima potpuno iskrivilo realnu migracijsku sliku.

Veličina otoka, njihova udaljenost od kopna te način i učestalost veza s kopnom i međusobno utječu na sve aspekte otočne svakodnevice: razvoj pojedinih gospodarskih grana, mogućnost školovanja i zapošljavanja, mogućnost cirkulacije otočana na posao i u škole na kopnu, dostupnost raznih oblika zdravstvene zaštite, trgovina i drugih usluga kojih nema na otoku. Mnogi će ovome dodati i kulturnu ponudu i ponudu zabave na kopnu do koje ne mogu kada bi htjeli.

Zahvaljujući suvremenim tehnologijama stanovništvo otoka je usprkos prostornoj ograničenosti i insulariziranosti već desetljećima izloženo različitim izvanotočnim utjecajima, koji mijenjaju način njihova života. Otočne zajednice postaju transnacionalni sociokulturni sustavi, drukčije kulturno povezane zajednice koje se mijenjaju s promjenom smjerova i vrsta migracija otočana, kao i s dolaskom turista i trajnijim naseljavanjem novih otočana. Istodobno, modernizacija donosi i određene negativne promjene u mentalitetu i svakodnevici otočnih zajednica. Solidarnost članova se smanjuje, spremnost na zajedničke akcije i rad za opće dobro sve je slabija, a materijalistički pogled na svijet sve izraženiji. Ipak, određene karakteristike otočnosti, posebice osjećaj pripadnosti zajednici i bliskost članova, i dalje su snažno prisutne u hrvatskim otočnim zajednicama.

TEME IZLAGANJA:

Otočne migracije kao način života

- iseljavanje s otoka
- dnevna cirkulacija
- sezonalne demografske promjene
- demografska statistika – otočani kojih nema
- povratak na rodni otok
- novi otočani – doseljenici koji ostaju
- sezonski radnici – mogućnosti integracije i ostanka na otocima
- migranti životnih stilova
- digitalni nomadi na otocima
- unutarotočne migracije
- inovativni razvojni projekti iseljenika povratnika

Otočne zajednice

- razlike u vizijama razvoja otočnih zajednica
- virtualne zajednice iseljenih otočana i reprodukcije pripadanja
- otočna baština kao prostor pripadanja i okupljanja otočana na otocima i u dijaspori
- utjecaj suvremenih tehnologija na otočni način života Djeca i mladi na otocima
- infrastrukturni izazovi predškolskog i školskog odgoja i obrazovanja na otocima
- izvannastavne aktivnosti djece i mladih na otocima
- sadržaji za provođenje slobodnog vremena djece i mladih na otocima
- civilno društvo i briga za specifične probleme djece i mladih na otocima
- želja za ostankom na otoku

Starenje stanovništva na otocima

- kvaliteta života starijih otočana
- utjecaj povratnika umirovljenika na kvalitetu života zajednice
- zdravstvena zaštita starijih na otocima
- formalna skrb za starije na otocima

Otočni prostori i otočno stanovništvo

- ranjivi otočni prostori

- stambene politike
- javni prostori (tržnice, mjesta okupljanja, zadruge i zadružni prostori)
- javne poljoprivredne i šumske površine, općinska zemlja
- privatno vs. javno vlasništvo
- turizam na otocima
- planiranje na otocima (prostorni planovi, planovi održivog razvoja otoka, planovi obalno-otočnih županija, planovi destinacija, planovi javnih poduzeća)
- klimatske promjene i lokalni odgovori

ORGANIZACIJSKI ODBOR SIMPOZIJA

dr. sc. Danijela Birt Katić, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

dr. sc. Marina Blagaić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

Antonijo Buj, Turistička zajednica Općine Jelsa, Jelsa, Hrvatska

Marija Marijan, MA, Turistička zajednica Općine Jelsa, Jelsa, Hrvatska

Tarita Mašković, BA, DV Jelsa, Hvar, Hrvatska

dr. sc. Iva Niemčić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Tomislav Oroz, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

dr. sc. Ana Perinić Lewis, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska

Josipa Slaviček, dipl. ing., Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, Jelsa Hrvatska

ZNANSTVENI ODBOR SIMPOZIJA

dr. sc. Marina Blagaić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Anica Čuka, Odjel za geografiju, Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska

dr. sc. Sanja Klempić Bogadi, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Agnes Michelot, UMR CNRS Littoral Environment Society, Sveučilište La Rochelle, La Rochelle, Francuska

dr. sc. Iva Niemčić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Ana Perinić Lewis, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Sonja Podgorelec, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Beate M.W. Ratter, Institut za geografiju, Sveučilište Hamburg, Hamburg, Njemačka

dr. sc. Owe Ronstrom, Department of Cultural Anthropology and Ethnology, Sveučilište Uppsala, Uppsala, Švedska

dr. sc. Marie-Ange Schellekens-Gaiffe, UMR CNRS Littoral Environment Society, Sveučilište La Rochelle, La Rochelle, Francuska

dr. sc. Peter Simonič, Odjel za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

dr. sc. Nenad Starc, Ekonomski institut, Zagreb, Hrvatska

TEHNIČKA PODRŠKA

Luka Mlinarić

Branko Maljevac

ORGANIZATORI

Udruga "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj"
www.anatomija-otoka.com

SUORGANIZATORI

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
www.ief.hr

Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
www.unizd.hr/etnologijaiantropologija

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
www.imin.hr

Lokalna akcijska skupina, LAG Škoji, Hvar
www.lag-skoji.hr

Lokalna akcijska skupina u ribarstvu, FLAG Škoji, Hvar
www.flag-skoji.hr

Općina Jelsa
www.jelsa.hr

Turistička zajednica općine Jelsa
www.visitjelsa.hr

Općinska knjižnica i čitaonica Jelsa
www.library.foi.hr/lib/38

Javna ustanova Agencija za upravljanje Starogradskim poljem
www.starogradsko-polje.com

Srednja škola Hvar
www.ss-hvar.skole.hr

Turistička zajednica Stari Grad
www.visit-stari-grad.com/hr/

Muzej Stari Grad
https://msg.hr/

Knjižnica i čitaonica Stari Grad
www.gkc-stari-grad.hr

POPIS SUDIONIKA

dr. sc. Zvjezdana **Antoš**, Etnografski muzej, Zagreb, Hrvatska
zantos@emz.hr

dr. sc. Anna **Baldacchino**, Faculty of Education, University of Malta, Malta
abald05@um.edu.mt

dr. sc. Godfrey **Baldacchino**, Department of Sociology, Faculty of Arts, University of Malta, Malta
godfrey.baldacchino@um.edu.mt

Vesna **Barbarić**, prof., Srednja škola Hvar, Hvar, Hrvatska
vesna.barbaric@skole.hr

Zorka **Bibić Pilloni**, prof., Gradska knjižnica i čitaonica Hvar, Hvar, Hrvatska
zorkabibic@gmail.com

dr. sc. Marina **Blagaić**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
marina@ief.hr

dr. sc. Joško **Božanić**, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
josko.bozanic@gmail.com

Sanja **Ćurin**, prof., Dječji vrtić "Vanđela Božitković", Grad Hvar, Hvar, Hrvatska
ravnateljica.vrtichvar@gmail.com

dr. sc. Jasna **Čapo**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
capo@ief.hr

dr. sc. Anica **Čuka**, Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru, Zadar
acuka@unizd.hr

dr. sc. Mladen **Domazet**, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
mdomazet@ffst.hr

dr. sc. Nikša **Dubreta**, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
niksa.dubreta@fsb.unizg.hr

dr. sc. Ivana Andrea **Ferić**, prof. psih., Dječji vrtić Radost Split, Hrvatska
ivana.andrea.feric@gmail.com

dr. sc. Petar **Filipić**, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, Hrvatska
filipic@efst.hr

dr. sc. Vera **Graovac Matassi**, Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska
vgraovac@unizd.hr

dr. sc. Diana **Grgurić,** Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, Hrvatska
dgrguric@ffri.uniri.hr

Ivana **Gurdulić**, odgojiteljica predškolske djece, Dječji vrtić Jelsa, Hvar
ivana.gurdulic@gmail.com

dr. sc. Nikolina **Hazdovac Bajić**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
nikolinahb@idi.hr

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska
sanja.klempic@imin.hr

dr. sc. Branko **Kolarić**, Nastavni zavod za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar" Zagreb, Hrvatska
Branko.Kolaric@stampar.hr

Ela **Lipanović**, mag., Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska
elalipanovic@gmail.com

dr. sc. Axel **Luttenberger**, Pomorski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, Hrvatska
axel@pfri.hr

Tarita **Mašković**, odgojiteljica predškolske djece, Dječji Vrtić Jelsa, Hvar
tarita.maskovic2012@gmail.com

Marija **Melada**, studentica, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska
marija.melada78@gmail.com

Andrija **Mišetić**, doktorand, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakulteta, Geografski odsjek, Zagreb, Hrvatska
andrijamisetic98@gmail.com

Antonio **Morić-Španić**, mag. geogr. i mag. educ. geogr., PINUS NIGRA, obrt za usluge; Srednja škola Hvar
amoricspanic@gmail.com

dr. sc. Tomislav **Oroz**, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska
toroz@unizd.hr

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska
ana.perinic.lewis@imin.hr

Marin **Perko**, doktorand, Osnovna škola Ante Anđelinović, Sućuraj, Hrvatska
perko.marin@gmail.com

dr. sc. Lana **Peternel**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
lanapeternel@idi.hr

Marija **Plenković**, mag. ethnol., Muzej Općine Jelsa, Hvar
muzejopcinejelsa@gmail.com

dr. sc. Sonja **Podgorelec**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska
sonja.podogorelec@imin.hr

Antonija **Roić**, bacc., Udruga Tartajun, Stari Grad, Hvar, Hrvatska
antonija.roic0501@gmail.com

dr. sc. Lidija **Runko Luttenberger**, Sveučilište u Rijeci, Studij politehnike, Rijeka, Hrvatska
lidija.luttenberger@unri.com

dr. sc. Marie-Ange **Schellekens,** UMR CNRS Littoral Environment Society, La Rochelle University, La Rochelle, Francuska
marie-ange.schellekens@univ-lr.fr

dr. sc. Andrey Felipe **Sgorla,** Sant'Anna School of Advanced Studies – Pisa, Pisa, Italija
afsgorla@gmail.com

Sanda **Stančić**, mag., Srednja škola Hvar, Hvar, Hrvatska
sanda.stancic1@gmail.com

dr. sc. Nenad **Starc**, Ekonomski institut, Zagreb, Hrvatska
nstarc@eizg.hr

dr. sc. Marijana **Sumpor**, Euro ekspertiza j.d.o.o., Zagreb, Hrvatska
marisumpor@yahoo.com

dr. sc. Nikola **Šimunić**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb, Hrvatska
nikola.simunic@imin.hr

dr. sc. Sara **Ursić**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
sara.ursic@pilar.hr

dr. ac. Andrea **Vándor**, Museum of European Cultures – Berlin State Museums, Berlin, Njemačka
A.Vandor@smb.spk-berlin.de

dr. sc. Jana **Vukić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
jana.vukic@ffzg.unizg.hr

dr. sc. Matea **Zajc Petranović**, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska
matea@inantro.hr

PROGRAM SIMPOZIJA

Mjesto održavanja:
Svečana dvorana u zgradi Općine (četvrtak, petak i subota ujutro)
Gradska knjižnica i čitaonica Stari Grad (subota popodne)

ČETVRTAK, 26. RUJNA

9:30-10:00 Prijava sudionika

10:00-11:15 Otvorenje simpozija, uvodna riječ organizatora

Plenarno izlaganje
Moderator: Tomislav Oroz

Godfrey Baldacchino
Demografija: otočna uska grla

11:15-11:30 STANKA ZA KAVU

11:30-13:30 **Sesija I**
Moderator: Axel Luttenberger

Marijana Sumpor
Teritorijalne strategije Europske unije za održivi razvoj otoka u Hrvatskoj

Marie-Ange Schellekens
Svladavanje izazova: Uloga EU-a u ublažavanju depopulacije na perifernim otocima

Petar Filipić i Nenad Starc
Kanarinci u rudniku – o neprimjerenom planiranju otočnog razvoja

Vera Graovac Matassi i Marin Perko
Starenje stanovništva hrvatskih otoka i njegove socio-ekonomske implikacije – primjer otoka Hvara

13:30-16:30 STANKA ZA RUČAK

16:30-18:30 **Sesija II**
Moderatorica: Iva Niemčić

Zvjezdana Antoš
Životne promjene i povratak na rodni otok

Marina Blagaić i Jasna Čapo
Povratničke i useljeničke migracije na otoke: između performativnosti i aktivizma

Mladen Domazet i Marija Plenković
Iseljeništvo središnjeg dijela otoka Hvara s kraja 19. i početka 20. stoljeća

Joško Božanić
Egzodus s otoka Visa pedesetih godina 20. stoljeća

19:00-20:00 KNJIŽNICA I ČITAONICA OPĆINE JELSA – PREDSTAVLJANJE KNJIGE
Davorka Vukov Colić
Draga Ulija – Ljubavna pisma s Otoka

PETAK, 27. RUJNA

9:30-10:00 Prijava sudionika

10:00-11:00 **Plenarno izlaganje**
Moderatorica: Jasna Čapo

Sanja Klempić Bogadi i Sonja Podgorelec
Migracija kao konstanta života otočnih zajednica

Diskutant: **Branko Kolarić**

11:00-11:30 STANKA ZA KAVU

11:30-13:30 **Sesija III**
Moderatorica: Sanja Klempić Bogadi

Ana Perinić Lewis i Tomislav Oroz
Novi otočani između otočnog utopizma i praktičnih iskustava života na otoku – primjer migranata životnog stila na otoku Hvaru

Marija Melada i Ela Lipanović
Na prijelazu: afektivne i imaginativne prakse života na hrvatskom otočju

Marin Perko i Vera Graovac Matassi
Sezonski radnici na Hvaru – mogućnost integracije i ostanka na otoku

Zorka Bibić Pilloni
Otočne knjižnice kao povećalo demografskog stanja

13:30-15:00 STANKA ZA RUČAK

15:00-16:00 PREZENTACIJA PLOVIDBE DRVENIM BRODOVIMA
Damir Krstinić
Drveni brod. Prošlost i/ili sadašnjost?
Lantina – Udruga za promicanje vrijednosti tradicionalnih načina plovidbe

16:00-17:30 **Sesija IV**
Moderatorica: Anica Čuka

Andrea Vándor
Atlantida – mali svjetovi

Lidija Runko Luttenberger i Diana Grgurić
Zvučni pejzaž otoka: istraživanje akustične kvalitete grada Krka

Jana Vukić, Sanja Klempić Bogadi
Javni prostori kao prostori društvenosti

17:30-17:45 STANKA ZA KAVU

17:45-19:15 **Sesija V**
Moderatorica: Matea Zajc Petranović

Axel Luttenberger
Nautička plovila i opasnost od invazivnih stranih vrsta

Lana Peternel, Ana Perinić Lewis i Nikolina Hazdovac Bajić
Voda na otocima: čimbenik nestajanja ili opstanka

Antonio Morić-Špranić
Geoprostorne tehnologije u službi razvoja pametnih otoka

19:30-20:00 POSJET MUZEJU OPĆINE JELSA
(Mjesto sastanka i okupljanja: ispred općinske zgrade u Jelsi)

20:00-20:30 PREDSTAVLJANJE KNJIGE
Otočnost u suvremenom društvenom kontekstu – pogled u budućnost: zbornik radova
ur. **Miljenko Jurković i Jana Vukić**

GALERIJA KRAVATA

SUBOTA, 28. RUJNA

9:00-11:00 **OKRUGLI STOL:**
OTOČNI VRTIĆI : ULOGA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I DEMOGRAFSKE PERSPEKTIVE
Moderatorica: Marina Blagaić

Anna Baldacchino

Ivana Ferić

Tarita Mašković

Sanja Ćurin

Ivana Gurdulić

11:30 ODLAZAK DO STAROGA GRADA
TVRDALJ – RAZGLEDAVANJE

14:00-16:00 KONFERENCIJSKI RUČAK

Gradska knjižnica i čitaonica Stari Grad

16:00-17:30 **Sesija VI**
Moderatorica: Danijela Birt Katić

Sanda Stančić i Vesna Barbarić
Školski projekti u turizmu i za turizam

Andrey Felipe Sgorla
Održivost fermentacije: potencijal craft proizvodnje piva i pivskog turizma za socioekonomski razvoj na europskim otocima

Antonija Roić i Nikša Dubreta
Mladi na Hvaru – problemi kvalitete života kao pretpostavka za istraživanje različitih modaliteta društvenog sudjelovanja

17:30-18:00 STANKA ZA KAVU

18:00-20:00 **Sesija VII**
Moderatorica: Ana Perinić Lewis

Andrija Mišetić i Sara Ursić
Aktualna migracijska obilježja općina otoka Brača

Matea Zajc Petranović i Nikola Šimunić
Migracije stanovništva naselja u unutrašnjem dijelu otoka Hvara – analiza podataka prikupljenih u antropološkim istraživanjima 1970-ih i 2000-ih godina

Anica Čuka
Hrvatski otoci – imigracijski hotspot?

ZATVARANJE SIMPOZIJA

SAŽECI SIMPOZIJA
(abecednim redom)

dr. sc. Zvjezdana **Antoš**, Etnografski muzej, Zagreb
zantos@emz.hr

Životne promjene i povratak na rodni otok

Suvremene društvene promjene proizvode nove društvene stilove koji omogućuju pokretanje povratnih migracija. Zajednička karakteristika koja temeljem tog kriterija povezuje sve migrante čije ću osobne priče detaljnije analizirati u ovome radu jesu životne promjene koje su ih navele na odluku o povratku na otoke s kojih su emigrirali radi školovanja i rada. U ovome ću radu kroz studiju slučaja prikazati migrante koji se odlučuju vratiti na rodni otok, u kuću u kojoj planiraju provesti ostatak života zbog novih životnih okolnosti, odnosno odlaska u mirovinu ili/i smrti bračnog partnera, zasićenja životom u velikome gradu i sl. Povratak na rodni otok potaknuo ih je na aktivno čuvanje naslijeđa uz uključivanje zajednice i prenošenje znanja mladim generacijama. Pažnju ću usmjeriti i na migrante koji su otišli radi školovanja i stjecanja znanja i vještina u Zagreb te su se odlučili na povratak radi poboljšanja kvalitete života i promjene životnoga stila, s planom pokretanja novih inovativnih razvojnih projekata kako bi stečena znanja primijenili na rodnom otoku. Etnografsko istraživanje provela sam od siječnja do svibnja 2023. godine metodologijom intervjua sa šest osoba u različitoj životnoj dobi, od mladih do umirovljenika, na otocima Cresu, Korčuli i poluotoku Pelješcu. Pažnja posvećujem svakodnevnom životu, individualnim sklonostima i osobnim pričama, odnosno ključnim temama koje su se pojavile u kazivanjima: emocije i vezanost uz otok, povratak na otok tijekom ljeta i za blagdane svake godine, povezanost s obitelji i održavanje veza s naslijeđem, pronalaženje inovativnih rješenja i pokretanje privatnih projekata.

***Dr. sc. Zvjezdana Antoš**, ravnateljica Etnografskog muzeja u Zagrebu (2023.), u zvanju muzejske savjetnice, dugogodišnja je voditeljica Zbirki pokućstva, kućnog inventara, slika i maketa. Autorica je knjiga Europski etnografski muzeji i globalizacija (2012.), Zbirka slika (2017.) i Zbirka pokućstva (2022.). Suurednica je (s Annette B. Fromm i Viv Golding) knjige Museums and Innovations (Cambridge Scholars Publishing, 2016.) i urednica časopisa Etnološka istraživanja (od 2022.). Autorica je 40 izložbi, 60 stručnih i znanstvenih radova u domaćim i inozemnim publikacijama, 7 multimedijskih publikacija, muzejske web stranice (2004. – 2015.) i scenaristica 6 etnografskih i dokumentarnih filmova. Izlagala je na brojnim stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu. Bila je voditeljica EU projekata i članica upravnih odbora međunarodnih muzejskih organizacija ICOM-ICME, Europski muzejski forum – EMF i Inclusive Museum Research Network.*

dr. sc. Godfrey **Baldacchino**, Department of Sociology, Faculty of Arts,
University of Malta, Malta
godfrey.baldacchino@um.edu.mt

Demografija: otočna uska grla

U uvodnom izlaganju predložena je metodologija koja uočavanjem i analizom uskih grla objašnjava glavne razvojne poteškoće malih otoka – bilo u smislu nestašica i/ili niske kvalitete (škole, medicinske i socijalne usluge, pitka voda…) ili prekomjernosti (kanalizacija, zakrčenost plaža, turističke sezonske varijacije, bespravna gradnja…). Nestašice i prekomjernosti mogu se promatrati kao uska grla, odnosno situacije/ograničenja koja značajno usporavaju, a mogu i zaustaviti otočne razvojne procese. Pristup zasnovan na uskim grlima poznat je i svakako prikladan za proučavanje otoka. Utemeljen je u empirijskoj praksi i podacima, što olakšava njegovo razumijevanje i primjenu rezultata analize. Što je otok manji, razne komponente njegove infrastrukture se premalo ili prekomjerno koriste, postaju kritične i upućuju na uska razvojna grla. Slobodnih, prijeko potrebnih kapaciteta je redovno premalo, a primjeri prekomjernosti, preopterećenosti i posljedica koje izazivaju, mogu se naći u arhipelazima diljem svjetskih mora i oceana. One koji naviše brinu zatičemo na malim otocima. Izlaganje je zasnovano na gustoći naseljenosti i polazi od današnje 'prosječne' gustoće od oko 100 osoba po četvornom kilometru (svijet i Europska unija). Otoci se nalaze na krajnjim granicama ove statistike, s vrlo visokom (Manhattan) i vrlo niskom gustoćom (Grenland). Između ova dva ekstrema nalazimo različita uska grla, ona koja proizlaze iz iskustava prenaseljenosti (uključujući turističku prenapučenost) i ona koje trpe premale populacije. Glavne manifestacije ovih ekstrema zavrjeđuju raspravu. Dva pitanja se mogu naći u prvom planu: (1) jesmo li usredotočeni na otoke ili stalne i povremene otočane i (2) čemu dajemo prednost, mobilnosti ili naseljavanju.

Godfrey Baldachino *profesor je sociologije na Odsjeku za sociologiju na Malteškom sveučilištu. Studirao je na Malti, u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Bio je gostujući predavač na Barbadosu, Fidžiju, Mauricijusu, Sejšelima, Korzici i Otoku princa Edwarda. Autor je i koautor oko 50 knjiga, izvještaja i monografija te oko 160 recenziranih radova i poglavlja u knjigama u kojima istražuje ljudske resurse i gospodarski razvoj na malim i otočnim područjima. Jedan je od najistaknutijih autora i nesumnjivi autoritet u području otočnih studija. Ostala područja interesa su politička geografija, sociologija rada, međunarodni odnosi, otočni turizam, poduzetništvo, imigracija, radni odnosi, upravljanje ljudskim resursima, obrazovanje odraslih, osnaživanje radnika i razvoj zadruga. Profesor Baldachino je jedan od osnivača Međunarodne udruge za proučavanje malih otoka (ISISA) kojoj je predsjedavao dugi niz godina. Izabran je za predsjednika Znanstvenog odbora RETI-ja, globalne mreže izvrsnosti otočnih sveučilišta.*

Zorka **Bibić Pilloni**, Gradska knjižnica i čitaonica Hvar, Hvar
zorkabibic@gmail.com

Otočne knjižnice kao povećalo demografskoga stanja

Knjižnice odavno nisu samo mjesta gdje se posuđuje građa, već mjesta susreta, događanja i razmjena informacija, posebice u manjim sredinama. Razvojem tehnologije i samim time stvaranjem informacijskoga društva, od knjižnica se očekuje odgovoriti na rastuće potrebe posebnih skupina, poput osoba s hendikepom, djece i mladih, starijih osoba, ali i etničkih manjina, migranata i, u slučaju našega otoka, turista i djelatnika u turizmu. Vrlo je često knjižnica mjesto gdje se događa prvi susret i uvid u potrebe i navike spomenutih skupina. Na temelju dosadašnjih iskustava i susreta, uz nužna pitanja o budućnosti, u izlaganju će se pokušati razjasniti sadašnje demografsko stanje: teškoće nesporazumijevanja s novim stanovnicima našega otoka i njihovih potreba, nezainteresiranost odrasle populacije i izazovi rada s najmlađim otočanima. Također će se propitivati moguće alate i metode odgovora na potrebe navedenih skupina, kao i potrebna suradnja s ostalim javnim subjektima.

Zorka Bibić Pilloni *po struci je prof. hrvatskog jezika i književnosti i povijesti umjetnosti te magistrica informacijskih znanosti. Zaposlena je u Gradskoj knjižnici i čitaonici Hvar. Surađuje na brojnim kulturnim projektima u gradu Hvaru te istražuje brojne teme iz kulturne prošlosti otoka.*

dr. sc. Marina **Blagaić**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
marina@ief.hr

dr. sc. Jasna **Čapo**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
capo@ief.hr

Povratničke i useljeničke migracije na otoke: između performativnosti i aktivizma

Nakon što je unazad desetak godina koncept povratka u okviru transnacionalne optike redefiniran kao fluidno, višesmjerno i reverzibilno kretanje između društvenog prostora zemlje podrijetla i zemlje useljenja (ili treće zemlje) te proširen idejom virtualnog, kratkotrajnog ili privremenog povratka koji se odnosi i na migracijske i poslijemigracijske (tzv. drugu i kasnije) generacije, povratak i povratničke migracije su postale plodno područje istraživanja u migracijskim studijima, napose u sociologiji i kulturnoj antropologiji. Oslanjajući se na koncepte društvenih doznaka (P. Levitt, P. Boccagni), obrnuti transnacionalizam (reverse transnationalism, R. King) te transnacionalni kulturni kapital (T. Reynolds), istražujemo naracije, ideje i prakse povratnika i doseljenika. Usporedbom vlastitih višegodišnjih etnografskih uvida o povratničkim i doseljeničkim migracijama na nekoliko hrvatskih otoka (Šolta, Korčula, Lastovo, Hvar, Susak, Unije), razrađuje-

mo tipologiju djelovanja povratnika i doseljenika u novim sredinama. Ona proizlazi iz kulturnog i socijalnog kapitala povratnika/doseljenika te njihovih motiva povratka/doseljavanja (npr. umirovljenje, migracija životnoga stila i traganje za osobnom slobodom, intimna veza s domicilnom osobom, nasljeđivanje obiteljske povratničke naracije, prepoznavanje gospodarskih perspektiva itd.). Između dviju krajnosti—performativnog čina pripadanja i inovativnog djelovanja na razvoju gospodarstva i društva—može se uočiti niz drugih načina djelovanja povratnika/doseljenika koji jasno upućuju na njihovu težnju za društvenim doprinosom, naročito vidljivu u manjim otočnim sredinama.

Dr. sc. Marina Blagaić *znanstvena je suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Doktorski rad obranila je iz interdisciplinarnog područja otočnih studija s temom utjecaja ekonomije na život stanovništva otoka Šolte tijekom 20. i 21. stoljeća. Sudjeluje u projektima koji se bave urbanim studijima, antropologijom budućnosti i antropologijom migracija. Voditeljica je udruge Anatomija otoka - centar za istraživanje i razvoj.*

Dr. sc. Jasna Čapo *je znanstvena savjetnica pri Institutu za etnologiju i folkloristiku i redovita članica Razreda za društvene znanosti HAZU-a. Istraživački interesi obuhvaćaju migracije i transnacionalna društvena polja, iseljeništvo, napose identifikacijski procesi iseljenika i postmigracijskih generacija te povratničke migracije, hrvatski kulturni identitet i tradicijsku kulturu, turizam i materijalnu kulturnu baštinu.*

dr. sc. Joško **Božanić**, Filozofski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split
josko.bozanic@gmail.com

Egzodus s otoka Visa pedesetih godina 20. stoljeća

Ovaj rad autor temelji na istraživanju usmene predaje među iseljenicima iz Komiže (otok Vis) u San Pedru (Kalifornija) i Bellinghamu (Washington) 1990 /91. te u Australiji. Autor je iz ukupnog korpusa zapisanih priča izabrao priče desetorice kazivača koji pripovijedaju osobno iskustvo izbjeglica s jednoga hrvatskog otoka (Visa) malim drvenim barkama pod okriljem noći na zapadnu obalu Jadrana, u Italiju. Taj egzodus je politički kompromitirao poslijeratni komunistički režim Jugoslavije s obzirom na to da je taj bijeg mladih ljudi otkrivao istinu o surovoj političkoj stvarnosti totalitarnog režima poslijeratne Jugoslavije kao i materijalnu bijedu iz koje su bježali s nadom u bolji život. O tome svjedoče opisi takve društvene stvarnosti na otoku Visu u ovim pričama koje sam za ovaj rad izabrao iz zabilježenog korpusa usmenih priča. U njima su opisane dramatična događanja tijekom bijega. Potom slijede opisi doživljaja u talijanskim izbjegličkim logorima u kojima su čekali priliku za odlazak u prekomorske zemlje – Južnu ili Sjevernu Ameriku i Australiju. Jedna od ovih priča govori o pokušaju bijega koji je završio tragično – ubojstvom bjegunca pri pokušaju bijega, priča koju je autoru u San Pedru ispričao brat ubijenog. Treća epizoda u ovim pričama jest opis životne stvarnosti u prekomorskim zemljama gdje su započinjali borbu za egzistenciju, najčešće kao ribari, jer im je jedini kapital koji su mogli ponijeti bilo ribarsko

iskustvo i tradicija ribarstva njihova zavičaja. Te priče svjedoče o pojedinačnim sudbinama svakog od tih pripovjedača, ali i o onome što je svima njima zajedničko: politička i ekonomska stvarnost iz koje bježe, iskustvo talijanskih logora i izazov novoga života u dalekim prekomorskim zemljama. Autor je sve priče zapisao na izvornom idiomu kazivača. Na komiškom cakavskom govoru, a citirane dijelove tih priča preveo na standardni hrvatski jezik. Izvorni tekstovi su akcentuirani, s objašnjenjima koja omogućuju razumijevanje konteksta s glosarom manje razumljivih riječi komiškoga govora.

***Dr. sc Joško Božanić** (1948.), profesor emeritus Sveučilišta u Splitu istaknuti je hrvatski književnik i znanstveni istraživač na području humanističkih znanosti (filologija). Utemeljitelj je Humanističkih znanosti na Sveučilištu u Splitu i Centra za interdisciplinarne studije Studia Mediterranea na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu. Utemeljitelj je i znanstveni savjetnik UNESCO-ova Geoparka Viški arhipelag. Njegova interdisciplinarna istraživanja povezuju filologiju, kulturnu antropologiju, etnologiju i maritimnu baštinu. Autor je deset monografija i 130 izvornih znanstvenih radova te oko 200 eseja. Kao istaknuti dijalektolog, bio je glavni urednik dijalektološkog časopisa "Čakavska rič". Šest knjiga publicirao je na stranim jezicima: engleski (4), talijanski (1) i španjolski (1). Zahvaljujući njegovu projektu "Falkuša", hrvatska maritimna baština postala je globalno prepoznata.*

dr. sc. Anica **Čuka**, Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru, Zadar
acuka@unizd.hr

Hrvatski otoci – imigracijski hotspot?

Rezultati posljednjega popisa stanovnika ukazuju na ozbiljne posljedice negativnih demografskih trendova s kojima se Hrvatska suočava već dulje vrijeme. Pad broja stanovnika bilježe podjednako i ruralni i urbani prostori, a iseljavanje koje je pojačano nakon pristupa Europskoj uniji samo je dodatno pogoršalo ionako loše demografske pokazatelje. Otoci su desetljećima izloženi intenzivnoj emigraciji, poglavito mladog stanovništva, te već dugo bilježe negativnu prirodnu promjenu i negativnu migracijsku bilancu. U uvjetima u kojima su slični negativni procesi zahvatili i druge, puno razvijenije dijelove Hrvatske, bilo bi za očekivati da će se i demografska slika na otocima dodatno pogoršavati te da će pojedina otočna naselja ili čitavi otoci u potpunosti opustjeti. No, analiza posljednjih međupopisnih podataka u potpunosti demantira takve prognoze. Naime, unatoč prostornoj izoliranosti, slabijim mogućnostima razvoja, slabijoj infrastrukturi i manjku dostupnih usluga, samo su dva od 50 naseljenih otoka između dva posljednja popisa zabilježila negativnu migracijsku bilancu. Istovremeno je zabilježeno i povećanje broja smještajnih jedinica te povećanje broja turista. Ovo istraživanje nastojat će dati odgovor na to jesu li otoci nakon dugo vremena doista postali prostor useljavanja u vrijeme kad država bilježi nevjerojatan pad broja stanovnika od skoro 10% u međupopisnom razdoblju. Također, pokušat će se ispitati pouzdanost statističkih pokazatelja koji se koriste u demografskim analizama da bi se razriješio taj otočni paradoks.

***Anica Čuka**, redoviti prof., zaposlena je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru gdje drži kolegije Agrarna i ruralna geografija, Regionalna geografija Australije, Oceanije i Antarktike, Geografija hrvatskih otoka te Hrvatsko iseljeništvo. Doktorirala je na temi Preobrazba dugootočkog krajolika kao odraz suvremenih sociogeografskih procesa. U svojim znanstvenim radovima bavi se temama iz područja društvene geografije. Često u radovima obrađuje hrvatske otoke, posebno njihov društveno-gospodarski razvoj, promjene krajolika i promjene korištenja zemljišta. Bila je suradnik na nekoliko znanstvenih projekata od kojih su se pojedini bavili i otocima. Aktivna je članica International Small Islands Studies Association (ISISA) gdje je trenutno dio Izvršnog odobra i urednica glasnika (ISISA Newsletter).*

dr. sc. Mladen **Domazet**, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
mdomazet@ffst.hr

Marija **Plenković**, mag. ethnol., Muzej Općine Jelsa, Hvar
muzejopcinejelsa@gmail.com

Sjećanja iz zemlje predaka – Iseljeništvo središnjeg dijela otoka Hvara s kraja 19. i početka 20. stoljeća

Gotovo da nema obitelji na otoku Hvaru koja ne čuva uspomenu na nekoga od svojih predaka koji se krajem 19. ili početkom 20. stoljeća otisnuo s obale u potragu za boljim životom, avanturom ili nekim drugim životnim izazovom. Ovi intenzivni procesi iseljavanja s otoka započinju zbog urušavanja temeljnih gospodarskih djelatnosti – jedrenjačkog brodarstva, pomorske trgovine i vinogradarstva. Rute kojima će naši otočani krenuti u iseljeništvo doista su raznovrsne, njihove životne povijesti nama su nedohvatljive, a opet toliko važne u procesima stvaranja vlastitih identiteta i potrage za njihovim ishodištima. Istraživanjem otočnih arhiva, dr. sc. Mladen Domazet prikupio je povijesne dokumente iz kojih se razabiru neke ključne odrednice iseljeničkoga procesa: lokalne recesivne prilike, mogućnosti i uvjeti putovanja, iseljenička propaganda, savjeti za iseljenike i posljedice koje je ono ostavilo na razvoj otoka. Etnografskim istraživanjem u lokalnoj zajednici, Marija Plenković prikupila je pojedinačne i obiteljske iseljeničke priče kako ih pamte potomci otočnih iseljenika. Prikupljena pisma rodbini, fotografije i još pokoja memorabilija otkrivaju nam duboko osobno iskustvo ponekad višestrukih prelazaka oceana. Ova migracijska mikrohistorija rasvjetljava procese koji su ostavili snažan biljeg na razvoj otoka i Dalmacije u cjelini, ali i na kolektivnu memoriju otočnog stanovništva. Izbor prikupljene građe objedinjen je 2019. godine pod naslovom Sjećanja iz zemlje predaka u izložbu u organizaciji Muzeja općine Jelsa, a koja je evocirala uspomenu na pojedinačne sudbine i duh vremena koji je mnoge naše ljude raselio po svijetu. Izložba je otvorena u ožujku 2019. godine u galeriji Kravata u Jelsi, u kolovozu je izložena u predvorju Ribarskog muzeja u Vrboskoj, a u ožujku pandemijske 2020. gostovala je u Hrvatskom pomorskom muzeju Split.

***Dr. sc. Mladen Domazet** zaposlenik je Filozofskoga fakulteta u Splitu na Odsjeku za povijest, u zvanju redovitog profesora. Objavio je četiri autorske i četiri koautorske znanstvene*

knjige te 31 znanstveni i stručni članak. Pored toga, koautor je jednog dvojezičnog kataloga izložbe, a u koautorstvu je sudjelovao na sedam domaćih izložbi. Područje njegovog istraživačkog interesa obuhvaća mikrohistorijske razine i povijest svakodnevice srednjodalmatinskog područja te metodiku nastave povijesti. Dobitnik je Osobne nagrade Grada Staroga Grada na otoku Hvaru godine 2016., "za dugogodišnje sustavno istraživanje povijesti Staroga Grada XIX. i prve polovice XX. stoljeća…".

***Marija Plenković** je magistra etnologije i magistra ruskog jezika i edukacije (2014. Sveučilište u Zadru), sa stečenim stručnim muzejskim zvanjem kustosice (2017.). U Muzeju općine Jelsa obnaša funkciju ravnateljice. Osim upravljačkih poslova djelomično obavlja i stručni rad kustosa, što uključuje poslove brige o zbirkama, istraživanja, pripremu stalnih postava i povremenih izložaba, vođenje izložbene galerije Kravata, i pripremu programa. Voditeljica je Vinogradarske zbirke u Pitvama te Kulturno-povijesne i Zbirke grafika, slika i reljefa Jurja Dobrovića u Jelsi.*

dr. sc. Petar **Filipić**, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split
filipic@efst.hr

dr. sc. Nenad **Starc**, Ekonomski institut, Zagreb
nstarc@eizg.hr

Kanarinci u rudniku – o neprimjerenom planiranju otočnoga razvoja

Rudari su nekad silazili u okna noseći krletke s kanarincima. Svaki čas bi ih pogledavali, jer su bili posebno osjetljivi na pogubni bezmirisni ugljični monoksid. Uginuli kanarinac bio je znak da treba što prije pobjeći. U otočnoj literaturi otoci se često nazivaju kanarincima u rudniku, jer se učinci mjera donesenih za područja koja se sastoje od kopna i otoka najprije (za dobro ili za zlo), osjete na otocima. Treba li provjetriti rudnik ili pobjeći, dilema je koju nositelji razvojne politike RH još nisu razriješili. Unatoč mjerama koje se provode već četvrt stoljeća, na otocima je previše planera koji ne mare jedni za druge. Već stoljeće star hijerarhijski sustav prostornog uređenja, tek nešto mlađi sustav zaštite okoliša i nedavno uveden sustav društvenog i ekonomskog planiranja pokrivaju Republiku Hrvatsku pa tako i otoke, ali malo kada i malo gdje uvažavaju otočne posebnosti. Paralelizam triju sustava uzrokuje nepotrebne društvene troškove i nepovoljne makroekonomske, a u županijama koje u sastavu imaju otoke, i regionalne ekonomske učinke. Uniformne mjere nacionalne ekonomske politike ne utječu, naime, jednako na sve regije, posebice kada su u pitanju ekološki vrlo osjetljiva područja, poput otoka. Unatoč tome, sustav društvenog i ekonomskog planiranja nije usklađen s makroekonomskim mjerama koje se donose na nacionalnoj razini. Zabrinjavajuće nepovoljne učinke proizvodi i legalizacija bespravne izgradnje koja obezvrjeđuje sustav prostornog uređenja. Integracija upravljanja otočnim razvojem formalno je prepoznata u sva tri sustava kao prijeka potreba, ali pomaka zasad nema. Problem je odavna prepoznat i u većini zemalja koje imaju izlaz na more, pa je u OUN razrađen koncept integralnog upravljanja

obalnim područjem (IUOP). Formaliziran je Protokolom o IUOP koji su ratificirale sve sredozemne zemlje, u okviru Barcelonske konvencije. Zakon o prihvaćanju Protokola o IUOP usvojen je u Hrvatskom saboru 2012. godine. Nerazumijevanje i pogrešna tumačenja zapriječila su provedbu, tako da planiranje otočnoga razvoja ostaje utrojeno i neintegrirano. Jedan od boljih primjera nepovoljnih, pa i apsurdnih učinaka neintegriranog razvojnog upravljanja svakako je onaj otoka Čiova. Podijeljen između triju JLS, predmetom je 12 raznih nepovezanih planova i strategija koje de facto sprječavaju institucionalno i otvaraju vrata vaninstitucionalnom upravljanju razvojem otoka.

Dr. sc. Petar Filipić *je profesor emeritus na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Znanstveni interes: politička ekonomija, makroekonomija, kvantitativna ekonomija i regionalno planiranje. Objavio više od 180 radova u domaćim i stranim časopisima. Predavao na brojnim poslijediplomskim i doktorskim studijima u Hrvatskoj, Italiji, SAD-u i Velikoj Britaniji. Sudjelovao u izradi Nacionalnog programa razvitka otoka (1997.) u segmentu Gospodarstvo i pripremi brojnih studija razvitka otoka. Sudjeluje u prethodnim vrednovanjima otočnih strateških programa. Znanstveni rad neraskidivo veže uz esejistiku. U njegovim literarnim tekstovima nailazimo na ekonomski sadržaj, a u znanstvenim radovima na esejistički diskurs. Objavio dvije zbirke priča i novela. Utemeljio i niz godina organizirao Festival pričanja priča "Pričigin".*

Dr. sc. Nenad Starc *je zaslužni znanstvenik u Ekonomskom institutu Zagreb gdje se i nakon umirovljenja bavi regionalnom, okolišnom i ekološkom ekonomijom te strateškim planiranjem. Studirao u Zagrebu, Berkeleyju, SAD-u i Aberdeenu, UK. Posljednjih petnaestak godina najviše se bavi otocima. Koordinator je izrade i glavni autor Nacionalnog programa razvitka otoka (1997.), glavni je autor nacrta Zakona o otocima (1999.) i suradnik na izradi nacrta novog Zakona o otocima (2018.). Član je izvršnog odbora udruge International Small Islands Studies Association (ISISA) i hrvatske udruge Anatomija otoka. Jedan od troje organizatora i vođa puta I. i II. konvoja LIBERTAS koji su u listopadu i studenome 1991. probili pomorsku blokadu Dubrovnika. Pripadnik 100. brigade i 140. pukovnije Hrvatske vojske. Zimu 1991./1992. proveo je na prvoj crti u Sunji. Sudjelovao u akciji OLUJA. Odlikovan.*

dr. sc. Vera **Graovac Matassi**, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar
vgraovac@unizd.hr

Marin **Perko**, Osnovna škola Ante Anđelinović, Sućuraj
perko.marin@gmail.com

Starenje stanovništva hrvatskih otoka i njegove socio-ekonomske implikacije – primjer otoka Hvara

Starenje stanovništva važan je demografski problem koji je prisutan u brojnim regijama širom svijeta, uključujući hrvatske otoke. Ovaj proces karakterizira rastući udio starijih

osoba unutar populacije, što predstavlja jedinstvene izazove za ove zajednice. Starenje stanovništva na hrvatskim otocima odvija se pod utjecajem nekoliko čimbenika, uključujući specifične migracijske obrasce, dugoročni prirodni pad stanovništva i egzodus mlađih generacija u potrazi za boljim životnim i ekonomskim prilikama na kopnu ili u inozemstvu. Ovaj rad istražuje demografske trendove i implikacije starenja stanovništva na hrvatskim otocima, te utjecaj starenja stanovništva na socio-ekonomski razvoj, s posebnim naglaskom na starenje stanovništva na otoku Hvaru. Kroz analizu statističkih podataka i strukturiranih intervjua, istraživanje ističe specifična obilježja starenja na otocima općenito i na otoku Hvaru. Ključna pitanja koja se razmatraju uključuju utjecaj starenja na zdravstvene i socijalne usluge, promjene u obiteljskim strukturama te budući ekonomski razvoj otoka. Osim navedenoga, rad analizira lokalne politike usmjerene na ublažavanje negativnih učinaka starenja stanovništva i promicanje održivog razvoja na otoku. Razmatraju se strategije poput poboljšanja zdravstvene infrastrukture, promicanja okruženja prilagođenog starijima i poticanja međugeneracijske solidarnosti. Rezultati istraživanja naglašavaju potrebu za prilagođenim pristupima koji u obzir uzimaju jedinstveni geografski i kulturni kontekst otoka. U konačnici, ovo istraživanje doprinosi širem razumijevanju starenja stanovništva u otočnim zajednicama, pružajući bitne zaključke koji mogu biti temelj za oblikovanje različitih politika i praksi u Hrvatskoj. Poznajući izazove s kojima se otočne zajednice suočavaju i potrebu za iskorištavanjem prilika povezanih sa starenjem stanovništva, hrvatski otoci mogu poboljšati kvalitetu života svojih starijih stanovnika i istovremeno očuvati svoju kulturnu baštinu i prirodni okoliš.

Dr. sc. Vera Graovac Matassi, *redovita profesorica rođena je 17. srpnja 1978. godine u Zadru. Završila je dodiplomski studij engleskog jezika i književnosti i geografije na Filozofskom fakultetu u Zadru, te je doktorirala na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2002. zaposlena je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Njezin znanstveni interes prvenstveno je povezan s istraživanjem demogeografskog razvoja Hrvatske i njezinih pojedinih dijelova. Do sada je objavila brojne znanstvene radove vezane uz demografsku problematiku Hrvatske te je sudjelovala na preko 30 znanstvenih skupova.*

Marin Perko *rođen je u Splitu 16. 3. 1982. Po struci je inženjer računarstva i magistar geografije i informatike. Nakon rada u privatnom sektoru 2009. godine zapošljava se u prosvjeti te radi u osnovnim i srednjim školama u Jelsi, Splitu, Starom Gradu i Sućurju. Posljednjih godina živi sa suprugom i djecom na otoku Hvaru. Doktorand je na doktorskom studiju Jadran – poveznica među kontinentima na Sveučilištu u Zadru te je u postupku izrade doktorske disertacije pod naslovom Demografski procesi i perspektive otoka Hvara.*

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
sanja.klempic@imin.hr

dr. sc. Sonja **Podgorelec**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
sonja.podgorelec@imin.hr

Migracija kao konstanta života otočnih zajednica

Suvremenu demografsku sliku hrvatskih otoka dominantno je oblikovalo iseljavanje koje je u otočnim obiteljima i otočnom životu ukorijenjeno desetljećima. Migracija je otočanima uobičajena pojava, a glavni razlog koji je desetljećima poticao njihovo iseljavanje na kopno bile su nepovoljne društveno-gospodarske prilike. Dugotrajno iseljavanje rezultiralo je depopulacijom i starenjem stanovništva koji karakteriziraju većinu hrvatskih otoka već desetljećima što ih svrstava u demografski najugroženije prostore Hrvatske. Godine 2021. na 50 naseljenih otoka živjelo je 120.437 stanovnika i u usporedbi s 2011. ukupan broj stanovnika se smanjio za 3,6%. Iako se hrvatski otoci uglavnom percipiraju kao emigracijska područja, oni su istovremeno i imigracijska odredišta, posebice za otočane povratnike i njihove potomke. U prošlosti su otočani bili neskloni doseljenicima, međutim, želja za demografskim opstankom čini ih tolerantnijim i spremnijim za dolazak novih stanovnika iz Hrvatske i iz inozemstva. U radu se analizira kako su migracije utjecale na demografske procese, ali i na različite druge aspekte otočnog života.

Dr. sc. Sanja Klempić Bogadi *je znanstvena savjetnica i voditeljica Znanstvenog odjela za migracijska i demografska istraživanja Instituta za istraživanje migracija. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Bila je glavna urednica znanstvenog časopisa Migracijske i etničke teme (2013. - 2021.). Naslovna je izvanredna profesorica na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Njezina su područja znanstvenog interesa migracija, starenje, prostorni aspekti demografskih procesa, kvaliteta života i geografija otoka. Koautorica je dviju knjiga: Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama (koautorica S. Podgorelec) i Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika: sociološko-demografska studija (koautori J. Vukić i O. Čaldarović).*

Dr. sc. Sonja Podgorelec *je znanstvena savjetnica u trajnom izboru, zaposlena u Znanstvenom odjelu za migracijska i demografska istraživanja Instituta za istraživanje migracije u Zagrebu. Kao suradnica na više znanstvenih projekata bavila se sociološkim aspektima života i zdravlja migrantica, djece u migraciji i povratku, individualnim orijentacijama i sociokulturnim obrascima ponašanja mladih, sociološkim (socijalno-gerontološkim) aspektima starenja stanovništva Hrvatske (posebice starenja otočnog stanovništva) i kvalitetom života. Autorica je ili koautorica 5 knjiga od kojih su najznačajnije: Ostarjeti na otoku – kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka i Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama (suautorica S. Klempić Bogadi).*

dr. sc. Axel **Luttenberger**, Pomorski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka
axel@pfri.hr

Nautička plovila i opasnost od invazivnih stranih vrsta

Invazivne strane vrste (IAS) su životinje i biljke koje se slučajno ili namjerno unose u prirodni okoliš u kojem se obično ne nalaze, s ozbiljnim negativnim posljedicama za njihov novi okoliš i posljedični utjecaj na otočni ekosustav i stanovništvo. IAS predstavlja prijetnju većini autohtonih biljaka i jedan je od glavnih uzroka gubitka biološke raznolikosti uz učinke na način života lokalnoga stanovništva. Vektori i rute uz posredovanje ljudi su komercijalni pomorski promet, ribolovni alat, plutajući morski otpad, koridori, aktivnosti akvakulture, akvariji i trgovina živim organizmima. Unošenje invazivnih vrsta u morske otočne ekosustave sve je veći problem onečišćenja koji treba rješavati u širokom opsegu, od individualne odgovornosti do regulatornih mjera, u kojima ključnu ulogu mora imati načelo predostrožnosti i prevencije, jer je uspostava invazivnih vrsta nepovratna. Nautička plovila posebno snažno doprinose sekundarnom širenju IAS-a na otocima, jer dugo vrijeme boravka plovila u njihovoj luci ili vezu povećava onečišćenje trupova. Analiziraju se međunarodni pravni i institucionalni okviri, posebno Smjernice za kontrolu i upravljanje sredstvima protiv obraštanja brodova kako bi se smanjio prijenos invazivnih vodenih vrsta, Smjernice za minimiziranje prijenosa invazivnih vodenih vrsta kao sredstvima protiv obraštanja za rekreacijska plovila – za plovila manja od 24 m, Uredba Europske unije o IAS-u i Okvirna direktiva Europske unije o pomorskoj strategiji. Jedina učinkovita strategija za smanjenje budućih učinaka je posljedična prevencija unošenja bilo koje vrste koja nije zavičajna (NIS) presretanjem ili uklanjanjem putova uz stroge propise o njihovom unošenju. Učinkovita zaštita morskih ekosustava od rizika koje predstavljaju invazivne strane vrste ne ovisi samo o sprečavanju njihovih daljnjih unošenja, nego i o mjerama učinkovite mjere za borbu protiv klimatskih promjena na otocima s ciljem zaštite kvalitete života lokalnog stanovništva.

Dr. sc. Axel Luttenberger *redoviti je profesor u trajnom zvanju na Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Diplomirao je pravo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, a magistrirao i doktorirao pravo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Nakon položenog pravosudnog ispita ima je dugogodišnju praksu u pomorskom osiguranju kao pravni zastupnik i pravni savjetnik. Ima iskustva u službi lokalne samouprave i države kao gradonačelnik Grada Opatije i zastupnik u Hrvatskom saboru. Objavio je četiri knjige i preko stotinu dvadeset znanstvenih radova. Njegove glavne djelatnosti su podučavanje pomorskog, trgovačkog i ekološkog prava na raznim sveučilišnim i strukovnim programima*

Marija **Melada**, Sveučilište u Zadru, Zadar
marija.melada78@gmail.com

Ela **Lipanović,** Sveučilište u Zadru, Zadar
elalipanovic@gmail.com

Na prijelazu: afektivne i imaginativne prakse života na hrvatskom otočju

Ovaj se rad, kao doprinos razumijevaju otočkih migracijskih tokova, temelji na kulturno-antropološkoj analizi sezonalnoga migracijskog iskustava dviju autorica odraslih na dvama hrvatskim otocima: otocima Ugljanu i Korčuli. Reflektirajući o procesima zamišljenoga povratka i nadolazećeg vremena na otoku, nakon odlaska iz potrebe za obrazovanjem, autorice rastvaraju svoje iskustvo – pozivajući se na koncept okrutnog optimizma (Berlant, 2011) – vlastitih imaginativnih praksi, nostalgija i fantazija o "dobrom životu" na otoku. Svoje imaginacije sezonalnoga života na otoku promatraju i u vidu njegovoga fizičkog odsustva i njegove projicirane slike prisustva kao tzv. heterotopije – utopije koje svoje uporište pronalaze u realnom prostoru (Foucault, 1984). Cilj ovog rada jest autoetnografski zabilježiti te pomoću navedenih koncepata kritički samoevaluirati vlastito iskustvo sezonalnih demografskih strujanja te imaginativno-afektivnih učinaka koji se javljaju kao epifenomen suvremenih migracija i osnaženih procesa turistifikacije na mediteranskom otočju Ugljana i Korčule. Autoetnografski materijal koji autorice donose nije pritom tretiran niti mišljen kao uopćeni reprezentativni uzorak, nego je ponuđen kao jedan od mnogih i mogućih otkucaja demografskih kretanja u njihovoj afektivnoj i imaginativnoj prisutnosti. A kritika sugeriranog autoetnografskog materijala nipošto ne devalorizira navedeno iskustvo, već upućuje na teorijski okvir unutar kojeg se ono može promišljati te suvremeni diskurs i kontekst unutar kojeg se ono može osjećati i željeti.

Marija Melada *studentica je dvopredmetnog diplomskog studija etnologije i kulturne antropologije na Sveučilištu u Zadru. Primarna područja interesa uključuju: filozofija kulture, kulturne teorije, vizualna kultura, politike različitosti.*

Ela Lipanović *je diplomirala na Sveučilištu u Zadru dvopredmetni studij etnologije i antropologije te filozofije 2024. godine. Primarni interesi spadaju u područja antropologije budućnosti, antropologije zvuka, antropologije otpada, filozofije kulture i filozofije umjetnosti.*

Andrija **Mišetić**, doktorand, Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
andrijamisetic98@gmail.com

dr. sc. Sara **Ursić**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
sara.ursic@pilar.hr

Aktualna migracijska obilježja općina otoka Brača

Migracije su, uz prirodnu promjenu, jedan od dva glavna procesa promjene strukture stanovništva nekog područja. One su često kroz povijest bile nositelj, ali i indikator društvenih promjena što ukazuje da je njihov utjecaj na prostor kompleksan i višeznačan. Otok Brač, kao i brojni drugi otoci, predstavlja dobar primjer prostora koji je obilježen migracijskim promjenama, osobito u vidu nekoliko valova iseljavanja kroz 20. stoljeće. No, porastom značaja turističke djelatnosti krajem 20. i u 21. stoljeću, migracijski trendovi otoka su postali pozitivniji (Nakićen i Čuka, 2016). Cilj ovog izlaganja je predstaviti pregled migracijskih obilježja općina otoka Brača u razdoblju od 2001. do 2021. godine te doprinijeti razumijevanju nekih uzroka aktualnog stanja. Analizom trenutnog stanja preko pokazatelja poput općih tipova kretanja stanovništva (Nejašmić, 2006) po općinama i strukturnih razlika u imigrantskoj i emigrantskoj populaciji stvorit će se podloga za daljnju, podrobniju analizu. Naime, opisi i statistička obrada brojki samih po sebi nisu dovoljni za razumijevanje cjelovite slike, već je potrebno analizirati prostorne značajke i faktore koji utječu na privlačnost promatranog područja. Za početak je odabran model potiskivanja-privlačenja C. S. Leeja koji je nadopunjen kroz teorije P. Visaria (1977) o čimbenicima odljeva mozgova (ekonomski, osobni, radno-profesionalni, sociokulturni i politički) i Van Heara i dr. (2018) o pokretačkim faktorima migracija (pretpostavljeni, udaljenosti, pokretački, posrednički) i njihovim dimenzijama. Na temelju dosadašnje istraživačke prakse opisane u međunarodnoj i domaćoj literaturi izrađena je matrica faktora migracija koja prikazuje neke elemente utjecaja na migracije u bračkim općinama danas. Svrhovitost prikazane matrice ne proizlazi samo iz rezultata provedene analize, već i iz smjernica koje daje za buduća istraživanja migracijskih procesa bračkih općina.

Andrija Mišetić *student je druge godine na doktorskom studiju na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirao je 2022. godine na temu "Razvojne perspektive Općine Postira". Na studiju bavi se primarno temama otoka, otočnih gradova i regionalnog razvoja. Zaposlenik je u Ravnateljstva civilne zaštite Republike Hrvatske u Odjelu za baze podataka i GIS podršku. Tijekom studija je u koautorstvu objavio znanstveni rad na temu razvoja otočnih prostora. Sudjelovao je kao izlagač na nekoliko znanstvenih i stručnih konferencija i skupova.*

Dr. sc. Sara Ursić *(1982., Split) je znanstvena suradnica u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar. Područja znanstvenog interesa su sociologija prostora, urbana sociologija, sociologija stanovanja i urbano planiranje s posebnim naglaskom na transformaciju urbanog, suburbanog i ruralnog prostora te konceptualizaciju doma i kulture stanovanja u sociologiji. Objavila*

je dvadesetak znanstvenih radova iz područja urbane sociologije i sociologije prostora te knjige Vitalni gradovi i Kroz tržnicu u koautorstvu. Kao dio istraživačkog tima sudjelovala je u projektima iz područja urbane i ruralne sociologije i razvoja hrvatskog društva. Nositeljica je kolegija Sociologija stanovanja na Hrvatskom katoličkom sveučilištu te kolegija Sociologija prostora na Hrvatskim studijima.

Antonio **Morić-Špani**ć, mag. geogr. i mag. educ. geogr.,
PINUS NIGRA, obrt za usluge; Srednja škola Hvar
amoricspanic@gmail.com

Geoprostorne tehnologije u službi razvoja pametnih otoka

Otoci se, s aspekta sustava strateškog planiranja Europske unije, smatraju područjima izloženim ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama. Nadalje, Ustavom Republike Hrvatske, hrvatski se otoci smatraju područjima od državnog interesa i pod osobitom državnom zaštitom. Donošenjem Zakona o otocima 2018. godine, po prvi puta se u strateško-zakonodavni okvir upravljanja hrvatskim otočnim prostorom integrira pojam pametni otok. Navedeni pojam odnosi se na otok koji se uz korištenje odgovarajućih alata i inovativnih rješenja razvija ekološki, društveno, tehnološki i ekonomski održivo. Među ključnim odrednicama razvoja pametnog otoka, posebno se ističe važnost i uloga uvođenja i korištenja naprednih tehnologija radi osiguranja optimalnog upravljanja i korištenja otočnih resursa i infrastrukture. Geoprostorne tehnologije (GIS) svojim inovativno-tehnološkim karakterom imaju sposobnost generiranja dodatne dimenzije upravljanja i održivog razvoja otočnih područja, a upravo su geoprostorne sastavnice, uz otočno stanovništvo, stožerni sastavni činitelji pametnih otočnih sredina. Demografska obnova predstavlja jedno od 17 programskih područja koja su definirana Nacionalnim planom razvoja otoka Republike Hrvatske za razdoblje 2021. – 2027., pri čemu su veća mogućnost zapošljavanja mladih te usporavanje negativnih demografskih procesa na otocima izdvojeni kao ključne razvojne potrebe. Predmetnim radom analizirat će se mogućnost uspostave implementacijskog modela integracije geoprostornih rješenja u razvojni okvir pametnog upravljanja otočnim prostorom, s posebnim fokusom na benefite koji će doprinijeti provedbi demografske revitalizacije otoka.

***Antonio Morić-Špani**ć, magistar geografije, rođen je 22. listopada 1989. godine. Diplomirao je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Područje interesa i aktivnog djelovanja obuhvaća razvoj kreativnih geoinformatičkih rješenja za održivo upravljanje prostorom, izradu znanstvenih i stručnih studija i drugih oblika publikacija temeljenih na korištenju i primjeni GIS-a i produkata daljinska istraživanja (RS), konzultantske poslove pripreme i provedbe projektnih prijedloga te provedbu edukacija korištenja i primjene GIS-a i produkata daljinska istraživanja. Kroz dosadašnje radno iskustvo sudjelovao je u pripremi i provedbi 20-ak projekata usmjerenih na razvoj kreativnih geoinformatičkih rješenja za održivo upravljanje prostorom te je autor 30-ak stručno-znanstvenih radova i publikacija.*

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
ana.perinic.lewis@imin.hr

dr. sc. Tomislav **Oroz**, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar
toroz@unizd.hr

Novi otočani između otočnog utopizma i praktičnih iskustava života na otoku – primjer migranata životnog stila na otoku Hvaru

Novi oblici migracija i suvremenih mobilnosti motivirani većinom neekonomskim čimbenicima i potragom za boljom ili drugačijom kvalitetom života na otoke dovode migrante životnih stilova. Oni su vrlo heterogena doseljenička skupina koju karakterizira odabir mjesta i načina života u skladu s vlastitim preferencijama, potragom za 'autentičnim' iskustvom i imaginiranim otočnim stilom života. Otoci su svojim metaforičkim potencijalom udaljenosti i izolacije, potpomognuti eskapističkim imaginarijima i utopističkim reprezentacijama, lokacije koje za migrante životnog stila figuriraju kao prostori beskrajnih mogućnosti u globaliziranom svijetu. Migranti životnih stila donose drugačije percepcije koncepata izolacije, insularnosti i otočnosti. Izolacija, udaljenost i ograničenja koja su otočanima bila razlozi iseljavanja, doseljenicima su privlačni čimbenici koji omogućuju realizaciju željenih životnih promjena, postizanje fleksibilnosti i održivosti. Na otoku oni pronalaze dom, prostor neograničenosti i otvorenosti izbora života, rada, odgoja djece ili životnih stilova. S druge strane, kao doseljenici u otočnim zajednicama ulaze u granice stranosti i drugosti koje ponovno prelaze s obzirom na vlastite izbore o razinama uključenosti. Insulariziranost i izoliranost često ne vide kao prepreku već temelj građenja svojih iskustava otočnosti. Na temelju terenskih istraživanja provedenih 2016. i 2017. te 2024. godine istražili smo ove imaginacije migranata životnog stila koji su na Hvar doselili posljednjih 10 godina. U istraživanju smo se usmjerili na migracijska iskustva, razloge doseljavanja, procese stvaranja doma i osjećaja pripadnosti u novoj okolini. Analizirali smo iskustvo otočnosti, uključenost u formalne (institucijske) i neformalne mreže, povezanost s mjestom iz kojeg su doselili te različite razine integracije u otočne zajednice. Posebno nas je zanimao odnos između imaginacije otoka i praktičnih iskustva života na otoku, kao i revitalizacijski i regeneracijski potencijal za otočna naselja i zajednice u koje su doselili.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis *je znanstvena savjetnica i voditeljica Znanstvenog odjela za kulturne i otočne studije na Institutu za istraživanje migracija u Zagrebu. Od 2003. do 2022. radila je na Institutu za antropologiju. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom sveučilištu doktorirala je s otočnom temom iz područja etnologije i kulturne antropologije. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama. Provela je kulturnoantropološka istraživanja o identifikacijskim procesima na otoku Hvaru. Kao suradnica sudjelovala je u radu interdisciplinarnih proje-*

kata koji su se bavili antropološkim istraživanjima jadranskih otoka. Voditeljica je projekta IMIN-a "Etnografije otočnosti – otočne migracije, mobilnosti i identifikacije ETNOTOK" (NPOO 2021. – 2026. NextGenerationEU).

Dr. sc. Tomislav Oroz *izvanredni je profesor i pročelnik na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Diplomirao je etnologiju i kulturnu antropologiju i povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (2007.). Na istom Sveučilištu 2014. godine stječe titulu doktora znanosti. Na Sveučilištu u Zadru drži nekoliko kolegija na preddiplomskoj i diplomskoj razini (Antropologija Mediterana, Etnokulturni procesi u Jugoistočnoj Europi, Kulture sjećanja i iskustva temporalnosti, itd.). Na Sveučilištu La Rochelle u Francuskoj suradnik je u nastavi na kolegiju RESCUE: otpornost, klimatske promjene i Europska unija (u suradnji s dr. sc. Nenadom Starcom). Autorska knjiga Gdje si bio 1573? Lica i naličja Matije Gupca u praksama sjećanja objavljena je 2018. godine u izdavačkoj kući Jesenski i Turk. U suuredništvu s Mirandom Levanat-Peričić objavio je uredničku knjigu Liber monstrorum balcanorum: čudovišni svijet europske margine u izdanju izdavačke kuće Jesenski i Turk i Instituta za etnologiju i folkloristiku (2020). Njegov znanstveni interes vezan je za studije sjećanja (memory studies), otočne studije (island studies) i balkanističke studije (Balkan studies) s posebnim naglaskom na politike i iskustva temporalnosti. Voditelj sveučilišnog istraživačkog kompetitivnog projekta Mreže otočne temporalnosti: multidisciplinarno istraživanje iskustava temporalnosti na Dugom otoku i Kornatima, suradnik na međunarodnom znanstvenom istraživačkom projektu CHANSE Digital Aestheticization of Fragile Environments i projektu ETNOTOK Instituta za istraživanje migracija.*

Marin **Perko**, doktorand, Osnovna škola Ante Anđelinović, Sućuraj
perko.marin@gmail.com

dr. sc. Vera **Graovac Matassi**, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar
vgraovac@unizd.hr

Sezonski radnici na Hvaru – mogućnost integracije i ostanka na otoku

Nakon desetljeća intenzivne emigracije domicilnog stanovništva s otoka Hvara, na otoku je zabilježena intenzivna imigracija stanovništva, prvenstveno pod utjecajem razvoja turizma. Dugotrajno iseljavanje i prirodni pad stanovništva rezultirali su kontinuiranim padom broja stalnih stanovnika na otoku. Ovisnost gospodarstva Hvara o turizmu je neosporna i potreba za radnom snagom je iz godine u godinu sve izraženija. Upravo zbog nedostatka lokalne radne snage, na Hvar svake sezone dolazi raditi oko 3 000 osoba, a posljednjih godina osim stanovništva iz drugih dijelova Hrvatske, na otok posredstvom agencija za zapošljavanje pristiže i sve veći broj radnika iz Nepala, Indonezije, Argentine itd. Navedena radna snaga većinu svog vremena na otoku provede u svakodnevnim poslovnim aktivnostima u kojima su, kao i prolazni turisti, dugoročno "nevidljivi" za ostatak

domicilne populacije. Za potrebe ovog istraživanja intervjuirano je 20 sezonskih radnika koji su otkrili svoja razmišljanja o životu na Hvaru, kao i potencijalne želje i mogućnosti da se trajno nastane na otoku. Cilj rada je definirati koji su ključni problemi sezonske radne snage na Hvaru te postoji li realna mogućnost da uistinu ostanu živjeti na otoku.

Marin Perko *rođen je u Splitu 16. 3. 1982. Po struci je inženjer računarstva i magistar geografije i informatike. Nakon rada u privatnom sektoru 2009. godine zapošljava se u prosvjeti te radi u osnovnim i srednjim školama u Jelsi, Splitu, Starom Gradu i Sućurju. Posljednjih godina živi sa suprugom i djecom na otoku Hvaru. Doktorand je na doktorskom studiju Jadran – poveznica među kontinentima na Sveučilištu u Zadru te je u postupku izrade doktorske disertacije pod naslovom Demografski procesi i perspektive otoka Hvara.*

Dr. sc. Vera Graovac Matassi*, redovita je profesorica rođena je 17. srpnja 1978. godine u Zadru. Završila je dodiplomski studij engleskog jezika i književnosti i geografije na Filozofskom fakultetu u Zadru, te je doktorirala na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2002. zaposlena je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Njezin znanstveni interes prvenstveno je povezan s istraživanjem demogeografskog razvoja Hrvatske i njezinih pojedinih dijelova. Do sada je objavila brojne znanstvene radove vezane uz demografsku problematiku Hrvatske te je sudjelovala na preko 30 znanstvenih skupova.*

dr. sc. Lana **Peternel**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
lanapeternel@idi.hr

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
ana.perinic.lewis@imin.hr

dr. sc. Nikolina **Hazdovac Bajić**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
nikolinahb@idi.hr

Voda na otocima: čimbenik nestajanja ili opstanka

Voda u antropologiji, kao analitički konstrukt mnogostrukog značenja, postaje polazište za brojne povijesne, političke, semiotičke i materijalne interpretacije danas u vrijeme klimatskih promjena. Etnografska istraživanja vode na otocima, gdje je voda oduvijek bila rijetka dragocjenost, kritički propituju socijalnu, kulturnu i ekonomsku ulogu vode kao čimbenika opstanka ili nestanka, uz sve političke i demografske posljedice. Na otocima, potreba za osiguravanjem odgovarajućih zaliha pitke vode za sve stanovnike i turiste postaje sve izazovnija zbog njihove geografske udaljenosti, infrastrukturnih problema i ograničenih resursa. Istraživanja vode na otocima doprinose širem razumijevanju kako krhke izolirane zajednice prilagođavaju svoje živote uvjetima ograničenih resursa, velikog sezonskog pritiska i specifičnih ekoloških izazova. Voda tako postaje ključni čimbenik u interpretaciji društvene hijerarhije, sustava vrijednosti i upravljačkih politika,

što se ogleda u specifičnim vidljivim i nevidljivim, najčešće iscrpljujućim dugotrajnim i skupim praksama vezanim uz opskrbu vode. U ovom radu, kroz etnografiju na otocima Žirju i Hvaru, prikazat ćemo različite oblike prakse opskrbe, upravljanja i vrednovanja vode, kritički propitujući nejednaki pristup i raspodjelu vode kroz pravila i institucije koje provode vodnu politiku. Također, pokazat ćemo višestruke, često konfliktne i paralelne sustave upravljanja vodom za vlastite potrebe i turizam, kroz koje otočani dobivaju i raspoređuju vodu sukladno potrebama. Naši etnografski uvidi u dostavu vode vodonoscima, cisternama, vodospremnicima ili kroz dotrajalu infrastrukturu, otkrivaju različite vodne režime, prakse i nove "vodne krajolike" na otocima s njihovim jedinstvenim karakteristikama. Kritički ispitivanjem koncepta upravljanja vodnim resursima, koji zbog politika ima hegemonijski model u globalnom diskursu održivog razvoja, nastojimo razumjeti kako se globalne politike i prakse prilagođavaju ili sukobljavaju s lokalnim otočnim kontekstima.

Dr. sc. Lana Peternel *je viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu. Bila je voditeljica je dvaju znanstvenoistraživačkih projekata: "Usporedba nacionalnih i vjerskih identiteta učenika srednjih škola u Hrvatskoj i Sloveniji" (MZO RH i ARRS) i "Antropološko istraživanje manjinskih religija u povijesnim arhivima Hrvatske" (UKF/HRZZ). Trenutačno vodi bilateralni slovensko-hrvatski projekt "Izolirani ljudi i zajednice u Sloveniji i Hrvatskoj ISOLATION (HRZZ IPS-2022-02-3741). Također predaje na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu (kolegij Digitalna antropologija). Od 2023. glavna je urednica časopisa "Sociologija i prostor". Autorica je knjige: Nestala naselja u Republici Hrvatskoj: Povijesno-demografsko-antropološke perspektive. (Dugački, Vlatka; Peternel, Lana; Škiljan, Filip. 2021. Zagreb: Plejada, IDIZ, IMIN). Njezini istraživači interesi vezani su uz: marginalizirane zajednice, izolaciju, etničke i religijske identitete i održivost.*

Dr. sc. Ana Perinić Lewis *(v. str. 42)*

Dr. sc. Nikolina Hazdovac Bajić *znanstvena je suradnica i viša asistentica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu te naslovna docentica na Sveučilištu u Dubrovniku. Diplomirala je kroatologiju i sociologiju na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, a 2017. godine doktorirala je sociologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temom o nereligioznosti i ateizmu u Hrvatskoj. Suradnica je na projektu „Izolirani ljudi i zajednice u Sloveniji i Hrvatskoj ISOLATION" (HRZZ IPS-2022-02-3741, 2022-l 2025.) (voditeljica: dr. sc. Lana Peternel, Institut za društvena istraživanja Zagreb). Njena područja istraživanja obuhvaćaju sociologiju religije, religijske identitete, marginalizirane ljude i zajednice.*

Antonija **Roić**, Udruga Tartajun, Stari Grad, Hvar
antonija.roic0501@gmail.com

dr. sc. Nikša **Dubreta**, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
niksa.dubreta@fsb.unizg.hr

Mladi na Hvaru – problemi kvalitete života kao pretpostavka za istraživanje različitih modaliteta društvenog sudjelovanja

U proteklih tridesetak godina istraživanja ukazuju da je u sklopu ubrzanih društvenih promjena kategorija mladih izložena marginalizirajućim pritiscima i rizicima otežane društvene integracije uz istodobno distanciranje prema društvenom sudjelovanju i slabo povjerenje u društvene institucije. Dok tome generalno odgovaraju i nalazi iz istraživanja mladih u Hrvatskoj, istraživanja o životu mladih na hrvatskim otocima ukazuju na spacijalno i kontekstualno posredovane nejednakosti kojima su mladi otočani više izloženi od svojih vršnjaka iz većih urbanih sredina i koje se očituju u problemima življenja na odvojenom, od kopna izoliranom prostoru, depopulaciji, nedostatku obrazovnih prilika, nezaposlenosti, manjku kulturnih sadržaja i sl. Dio spomenutih nejednakosti u fokusu je ovog izlaganja koje je zasnovano na rezultatima istraživanja kvalitete života mladih na otoku Hvaru. Istraživanje je provedeno 2022. na uzorku od 207 mladih stanovnika otoka Hvara u rasponu 15-29 godina starosti. Kvaliteta života mladih zahvaćena je kroz dimenzije provođenja slobodnog vremena, mogućnosti ostvarenja vlastitih obrazovnih aspiracija i procjenu perspektive ostanka na otoku. Pokazalo se da se mladi Hvarani suočavaju s manjkom resursa za kvalitetnije provođenje iskazanog viška slobodnog vremena, problemima prometne povezanosti, nemogućnošću daljnjeg školovanja, manjkom privatnosti i nezaposlenošću. Ipak, mladi iskazuju naglašenu privrženost otoku i njegovoj kulturnoj tradiciji te usprkos spomenutim poteškoćama smatraju da je život na otoku uglavnom dobar. Rezultati korespondiraju s onima iz prethodnoh istraživanja i predstavljaju empirijsku podlogu za realizaciju dijela znanstvenog projekta "Oblici (su)djelovanja mladih u Hrvatskoj" u kojem se mlade istražuje u dva bitno različita društvena konteksta, u centru i na periferiji i u kojem je promjena istraživačke perspektive sadržana u pretpostvaci da sudjelovanja mladih na otocima ima, ali ga tek treba prepoznati i vrednovati u terminima samih aktera – mladih koji sudjeluju u nečemu ili su dio nečega što im ne samo osmišljava život nego i omogućuje da promoviraju teme i aktivnosti koje su možda marginalizirane ili obezvrijeđene.

Antonija Roić *prvostupnica je sociologije i trenutno u sklopu diplomskog rada na studiju sociologije Sveučilišta u Splitu provodi istraživanje pod nazivom "Perspektive ruralnog turizma otoka Hvara". Živi u Starom Gradu na Hvaru gdje je rođena i stekla srednješkolsko obrazovanje. Godinama je aktivno uključena u rad udruge Tartajun. Trenutno je angažirana na projektu "TYPeS, Oblici (su)djelovanja mladih u Hrvatskoj" koji je odobren na internom natječaju Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar te se financira sredstvima Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026.*

Dr. sc. Nikša Dubreta *je sociolog i redoviti profesor na Fakultetu strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu. Njegov znanstveni interes kontinuirano uključuje sociološke aspekte organizacije u različitim kontekstima poput javno-institucionalnog, poslovnog i aktivističkog. Također, kontinuirano se bavi istraživanjema s područja društvenih devijantnosti. Trenutno je angažiran na projektu "TYPeS, Oblici (su)djelovanja mladih u Hrvatskoj" koji odobren na internom natječaju Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar te se financira sredstvima Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026***.**

dr. sc. Lidija **Runko Luttenberger**, Sveučilište u Rijeci, Studij politehnike, Rijeka
lidija.luttenberger@unri.com

dr. sc. Diana **Grgurić,** Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka
dgrguric@ffri.uniri.hr

Zvučni pejzaž otoka: Istraživanje akustičke kvalitete grada Krka

Otoci su kao privlačna mjesta za turizam, uzgoj ribe i pomorsku infrastrukturu izloženi rastućem pritisku ljudske intervencije koja ugrožava njihove jedinstvene ekosustave i endemizme. Zvučni pejzaž kojega se može definirati kao svaki zvuk koji proizvodi bilo koja abiotička i biološka komponenta ekosustava, zajedno s antropogenim zvukovima, odnosno kao rezultat energije oslobođene prirodnim procesima i ljudskim tehnologijama, može biti izvrstan pokazatelj za znanstvena istraživanja, opisivanje i upravljanje otočnom ekološkom složenošću. Kvaliteta zvučnog pejzaža s druge strane predstavlja važnu komponentu među čimbenicima koji pridonose stvaranju i očuvanju individualne i socijalne dobrobiti stanovnika. Hi-fi akustični kontekst, koji se odnosi na okoliš u kojem se svi zvukovi mogu jasno čuti bez gužvanja ili maskiranja drugih zvukova i buke, pridonosi ukupnoj privlačnosti životnog prostora za ljude. Obzirom da otoke ljudi biraju za rekreaciju i turističke svrhe, te da je ugodnost ovih područja ključna značajka za takve aktivnosti, akustični obrasci postaju važan pokazatelj, pa se pristup zvučnog pejzaža čini obveznim korakom za postizanje i održavanje njihove cjelovitosti. U kulturnom krajoliku zvučni pejzaž je rezultat drevne koevolucije između ljudske kulture i prirodnih procesa, a dobivena mješavina postaje posebnost mjesta. Nažalost, malo se pažnje posvećuje očuvanju akustične baštine koja uvelike doprinosi održavanju osjećaja mjesta i njegovog jedinstvenog identiteta. Nadalje, razlučivost zvuka ključni je atribut procjene razine akustične pogodnosti koju nude otočni okoliši, osobito za posjetitelje koji bježe od bukom zagađenih urbanih područja. Provedeno je istraživanje akustične kvalitete otvorenog urbanog prostora grada Krka smještenog na najvećem hrvatskom otoku. Grad Krk je poznata turistička destinacija čiji se stanovnici posljednjih godina žale gradskim vlastima na buku uzrokovanu turistički motiviranim glazbenim aktivnostima. Cilj je steći uvid u akustičnu kvalitetu urbanih prostora tijekom turističke sezone, te otvoriti nove perspektive akustične ekologije koja uključuje strateško upravljanje glazbom i zvukom u okviru održivog razvoja.

Dr. sc. Lidija Runko Luttenberger *je redovita profesorica u području inženjerstva okoliša na Studiju politehnike Sveučilišta u Rijeci. Radila je u brodograđevnoj industriji na mjestima inženjera projektanta, voditelja prodaje i člana uprave, u komunalnoj tvrtki kao rukovoditelj, te kao pomoćnica ministra u Ministarstvu zaštite okoliša i prirode. Autorica je knjige Gospodarenje vodom i otpadom i suuredica knjige Auralno iskustvo i upravljanje zvučnim pejzažom. Napisala je više od 100 znanstvenih i stručnih radova u području zaštite okoliša.*

Dr. sc. Diana Grgurić *je redovita profesorica muzikologije na Odsjeku za kulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Znanstveni interesi uključuju ulogu glazbe i zvuka u društvu, ekologiju glazbe, povijesne aspekte hrvatske glazbene kulture i baštine, digitalne akustičke prakse i glazbeni dizajn. Objavila je 6 knjiga, preko 40 radova, te je bila voditeljica i suradnica na više znanstvenih i stručnih projekata. Dobitnica je nagrade Grada Opatije za kulturu 2005. godine te nagrade Hrvatskog muzikološkog društva "Dragan Plamenac" za znanstveni rad, 2024. godine.*

dr. sc. **Marie-Ange Schellekens,** UMR CNRS Littoral Environment Society,
La Rochelle University, La Rochelle, Francuska
marie-ange.schellekens@univ-lr.fr

Svladavanje izazova: Uloga EU-a u ublažavanju depopulacije na perifernim otocima

Iseljavanje je od kraja 19. stoljeća značajno utjecalo na demografski krajolik rubnih područja u EU, posebice otočnih zajednica. Ruralno propadanje neizbježan je proces dok se ljudsko društvo transformira iz starog ekonomskog režima temeljenog na agrarnim aktivnostima u novo urbano-industrijsko gospodarstvo i dalje u gospodarstvo znanja. Iako se učinci i kronologija razlikuju od jednog teritorija do drugog, dinamika je slična. Periferni otoci EU-a predstavljaju velik dio tih područja u propadanju i suočavaju se s velikim izazovom u prevladavanju nedostataka lokacije i periferizacije kao čimbenika koji jačaju buduće izglede za lokalni razvoj. Depopulacija je najočitiji učinak smanjenja otočnih zajednica i lokalnih gospodarstava, što dovodi do odljeva mozgova i gubitka talenata. Štoviše, kao izravna posljedica ovog gubitka stanovništva, otočna područja često doživljavaju smanjenje usluga, kako javnih (zdravstvo, obrazovanje, promet), tako i privatnih (poduzeća, banke). Zajedno s ovim odljevom, starenje preostalih stanovnika također dovodi do značajnog pada autonomije u zajednici i povezanog društvenog kapitala. Posljedično, institucionalni kapacitet lokalnih vlasti je oslabljen, političke kompetencije se smanjuju, resursi se smanjuju, a mjesto se suočava s rizikom od marginalizacije, realnošću koju nedavne promjene u migracijskim trendovima teško preokreću. Predloženi doprinos namjerava analizirati kako je EU odgovorila, na različite načine (zajednička poljoprivredna politika, kohezijska politika, Europski zeleni dogovor… itd.), s eksplicitnim ciljem zadržavanja stanovništva. Također, procijenit će se logi-

ka, primjena i učinkovitost europske politike i njezinu interakciju s drugim razinama upravljanja u vrijeme kada je ponovno naseljavanje područja u opadanju, ili barem bolja prilagodba demografskog statusa quo, sada u boljoj poziciji nego u prošlim desetljećima. Cilj doprinosa je istaknuti složene potrebe otoka u propadanju, koristeći postojeće snage i razmatrajući nove ciljeve izvan gospodarskog rasta za promicanje sustavnih, integriranih i koherentnih pristupa na svim razinama (EU, nacionalna, regionalna, lokalna) za promicanje otoka budući razvoj.

Dr. sc. Marie-Ange Schellekens *je znanstvena suradnica u istraživačkoj jedinici Littoral Environment and Societies (LIENSs) UMRi 7266 i sukoordinatorica Jean Monnet Europskog modula "RESCUE" (Resilience, climate change and European Union) na Sveučilištu u La Rochelleu. Doktorirala je pravo na Sveučilištu u La Rochelleu disertacijom Environmental Security in the External Relations of the EU, towards an Integrated Approach to the Prevention of External Conflict and Crisis. Također ima magisterij iz europskog prava s College of Europe (Belgija), magisterij iz njemačkog poslovnog prava s Johannes Gutenberg University (Njemačka) i diplomu iz međunarodnog prava (DEA) Sveučilišta u Burgundiji (Francuska). Od 2017. godine ujedno je menadžerica za europske odnose Francuskog društva za ekološko pravo. Njezini istraživački interesi leže u vanjskim odnosima Europske unije s posebnim naglaskom na okolišnu i klimatsku sigurnost, okolišne utjecaje sukoba te ulogu EU-a u polarnim regijama. Redovita je gostujuća stručnjakinja za francuske medije o okolišnim posljedicama rata u Ukrajini. Njezin trenutačni istraživački rad temelji se na njezinom prethodnom iskustvu izvršne direktorice College of Europe Foundation (1998. – 2010.), briselskog European Think Tank pod vodstvom Javiera Solane, bivšeg visokog predstavnika za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU-a, koja promiče inovativno razmišljanje o ulozi EU-a u svijetu. U toj je ulozi također bila članica upravnog odbora The Barents Research Institute u Kirkenesu (2003. – 2010.). Radila je kao menadžerica projekta za sprječavanje sukoba u Folke Bernadotte Academy u Stockholmu (2011. – 2012.) i kao stručnjakinja za GIZ, redovito pružajući obuku o europskom pravu sucima u Sjevernoj Makedoniji i Albaniji (2003. – 2015.). Predavala je na Sveučilištu Uppsala od 2011. do 2016. i kao gostujuća predavačica na nekoliko europskih sveučilišta.*

dr. sc. Andrey Felipe **Sgorla,** Sant'Anna School of Advanced Studies – Pisa, Pisa, Italija
afsgorla@gmail.com

Održivost fermentacije: potencijal craft proizvodnje piva i pivskog turizma za socioekonomski razvoj na europskim otocima

Pivovarsko poduzetništvo i turizam pokazali su potencijal za stvaranje prihoda, promicanje kulture i uključivanje zajednice na europskim otocima. Raskrižje između proizvodnje craft piva i turizma može katalizirati lokalni razvoj, posebno s obzirom na jedinstvene geografske izazove ovih otočnih regija. Međutim, još uvijek postoje značajne teorijske

i praktične praznine u tome kako prakse craft pivarstva konkretno utječu na iskustvo turizma i održivi razvoj na otocima te točan utjecaj javnih politika na pivarski sektor u tim regijama. Provedba učinkovite, održive prakse u pivarskom sektoru u područjima s jedinstvenim geografskim izazovima i utvrđivanje odgovarajućih pokazatelja održivosti za otočni kontekst ostaju otvorena pitanja. Kako bismo riješili te nedostatke, predlažemo sveobuhvatnu studiju koja uključuje pregled postojeće literature, mapiranje craft pivovara na europskim otocima i dizajn istraživačkog projekta koji kombinira perspektive iz sociologije turizma, studija otoka, ekonomske geografije i kulture antropologije. Ovaj multidisciplinarni pristup omogućit će nam analizu integracije craft proizvodnje piva i pivskog turizma u strategije održivog razvoja otoka. Studijom nastojimo pružiti vrijedan uvid u to kako sektor craft pivarstva može doprinijeti održivom gospodarskom i kulturnom razvoju na otocima. Prepoznavanjem jedinstvenih prilika za ekonomsku diversifikaciju i jačanje lokalnih identiteta kroz pivarsko poduzetništvo i turizam, cilj nam je uliti osjećaj nade u potencijal sektora. Osim toga, nadamo se da ćemo razviti istraživački model koji se može prilagoditi drugim otocima ili perifernim regijama, proširujući potencijalni učinak istraživanja. Važnost ove studije leži u njenoj sposobnosti da odgovori na kritične nedostatke u sadašnjem znanju o održivom razvoju u otočnim regijama. Rezultati imaju potencijal za informiranje o učinkovitijim javnim politikama za potporu pivarskom sektoru i turizmu na europskim otocima, pridonoseći promicanju održivosti, ekonomske otpornosti, bioraznolikosti, prehrambene suverenosti i očuvanja kulture u otočnim regijama. Nadalje, razvijeni istraživački model mogao bi se primijeniti na druge kontekste, potencijalno od koristi perifernim regijama osim europskih otoka, čineći ovu studiju značajnim doprinosom održivom regionalnom razvoju i nadahnjujući potencijal za širi utjecaj.

Dr. sc. Andrey Felipe Sgorla *je sociolog i antropolog s doktoratom društvenih znanosti iz Brazila i drugim doktoratom iz područja učenja i inovacija iz Italije. Kao istraživač piva specijaliziran za zanatske studije, moja područja fokusa uključuju zadovoljstvo na poslu, poduzetništvo, smislen rad, učenje kroz praksu, autentičnost, turizam i održivost u zanatskom pivarstvu. Postdoktorski sam znanstveni novak na Scuola Superiore Sant'Anna u Pisi, pridruženoj National Biodiversity Future Centre (Nacionalnom centru za budućnost bioraznolikosti).*

Sanda **Stančić**, Srednja škola Hvar, Hvar
sanda.stancic1@gmail.com

Vesna **Barbarić**, Srednja škola Hvar, Hvar
vesna.barbaric@skole.hr

Školski projekti u turizmu i za turizam

Sudionicima simpozija predstavit ćemo primjere dobre prakse školskih projekata u turizmu i za turizam, nastalih iz programa Promocija i jačanje kompetencija strukovnih zanimanja za turizam, Ministarstva turizma i sporta RH koji se provodi od 2009. godine s ciljem jačanja kompetencija i podizanja kvalitete ljudskih potencijala, učenika srednjih strukovnih i umjetničkih škola motiviranjem mladih za rad u turizmu, podizanjem razine svijesti kod učenika i nastavnika o turizmu kao multisektorskom resoru, upoznavanjem učenika strukovnih škola iz drugih obrazovnih sektora s mogućnostima realizacije projekata u turizmu te povezivanjem obrazovnih institucija i privatnog sektora. Predavačice su do sada uspješno prijavile i realizirale osam ovakvih projekata, pojedini u partnerstvu s još jednom otočnom školom, Srednjom školom Antun Matijašević Karamaneo Vis: Porat-školski list za turizam, 150 godina Viškog boja, Touch Hvar, Hvar Story, Hvar for All, Festival zaboravljene hrane, Prehistoric Hvar i Pristupačni Hvar i Vis. Projekti, Hvar for all (2019.) i Pristupačni Hvar i Vis (2023.), nagrađeni su za najbolje projekte u RH. Također ćemo predstaviti i Cvit škoja, inovativni školski proizvod nastao u projektu MD.net, Mediterranean Diet, Interreg (2021.) Projekti kao primjeri dobre prakse do sada su predstavljeni na ENTER konferenciji u Splitu (prosinac 2021.), konferenciji Pristupačni turizam u Zagrebu u organizaciji MINTS (studeni 2023.), županijskom stručnom skupu učitelja i nastavnika geografije u Starom Gradu (lipanj 2022.) i međužupanijskom stručnom skupu nastavnika ekonomskih predmeta u Splitu (travanj 2024.). Zajedno s predavačicama, projektne aktivnosti iz svoje perspektive će predstaviti i dvoje učenika Srednje škole Hvar.

***Sanda Stančić**, sveučilišni magistar ekonomije, diplomirala je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Radi u Srednjoj školi Hvar kao nastavnica ekonomskih predmeta turističkog usmjerenja, u zvanju profesora savjetnika. Aktivno sudjeluje u unapređenju srednjoškolskog strukovnog obrazovanja u turizmu kao voditeljica osam projekata financiranih od Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske, od kojih su dva nagrađena među tri najbolja projekta u državi. Područja interesa: upravljanje turističkom destinacijom, promocija turističke destinacije, održivi turizam, pristupačni turizam, primjena IKT u obrazovanju za turizam.*

***Vesna Barbarić**, prof. hrvatskog jezika i književnosti, diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zadru. Radi u Srednjoj školi Hvar kao nastavnica Hrvatskog jezika, koordinatorica državne mature i zamjenica ravnatelja škole. Aktivno sudjeluje u unapređenju srednjoškolskog strukovnog obrazovanja u turizmu kroz organizaciju osam projekata financiranih od Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske, od kojih su dva nagrađena među tri najbolja projekta u državi. Područja interesa: kulturno nasljeđe i turizam, valorizacija kulture i kulturne baštine ruralnih područja, održivi turizam, povezivanje obrazovnih ustanova i turizma.*

dr. sc. Marijana **Sumpor**, Euro ekspertiza j.d.o.o., Zagreb
marisumpor@yahoo.com

Teritorijalne strategije Europske unije za održivi razvoj otoka u Hrvatskoj

Ovo istraživanje kritički se osvrće na hrvatsku otočnu politiku u kontekstu teritorijalnih strategija Europske unije (EU). Hrvatski otoci vrijedan su teritorij zbog svoje ekološke, društvene i kulturne vrijednosti, ali se iskorištavaju za gospodarsku dobit kroz turizam. Koncept održivosti integriran je u politiku razvoja otoka na prijelazu u 21. stoljeće, a u istom su razdoblju tijekom pristupanja Hrvatske Europskoj uniji uvedeni participativni pristupi strateškom planiranju. (Sumpor, 2023., Kordej-De Villa, Sumpor i Stubbs, 2009.) Došlo je do nekoliko promjena u prilagodbi nacionalne politike regionalnog razvoja kohezijskoj politici Europske unije. Martin, Martinelli i Clifton (2022.) ističu da "regionalne i lokalne vlasti sada imaju zadatak osmisliti vlastite razvojne strategije i provesti ih, iako unutar shema financijske potpore koje su još uvijek u velikoj mjeri kontrolirane na središnjoj razini (nacionalnoj i nadnacionalnoj)". Najnoviji pomak odnosi se na uvođenje teritorijalnih strategija kao instrumenata integriranog teritorijalnog razvoja koje predlažu i provode regije u državama članicama EU u programskom razdoblju 2021.-2027. Ove strategije "orijentirane na mjesto" uglavnom služe kao mehanizmi distribucije sredstava EU-a za doprinos postizanju ciljeva teritorijalne kohezije koji su unaprijed definirani kao prioriteti ulaganja na središnjoj razini. Pitanje je jesu li teritorijalne strategije možda postale "redukcionistički" instrumenti politike (Martinelli, Moulaert i Novy, 2013.) ili su još uvijek održive i daju odgovarajuća politička rješenja koja odgovaraju potrebama razvoja otoka? Cilj istraživanja je razumjeti i identificirati nedostatke u političkim procesima koji se temelje na zajedničkim regionalnim i teritorijalnim razvojnim pristupima koje promovira EU u slučaju politike razvoja otoka. Uvidi proizlaze iz studije slučaja, Teritorijalne strategije razvoja otoka Primorsko-goranske županije do 2027. Iz perspektive evaluacije politike, vidljivo je da administrativno vođeni procesi često zanemaruju ključnu održivost, institucionalne kapacitete, povijest i socio-kulturne aspekte. Rad završava prijedlozima za teritorijalne strategije koje pridonose održivom razvoju otoka.

Dr. sc. Marijana Sumpor *stručnjakinja je za regionalni i teritorijalni razvoj, strateško planiranje i evaluaciju. Direktorica je konzultantske tvrtke Euro ekspertiza i zastupnica u Skupštini Grada Zagreba (2018-2021, 2021-2025). Radila je kao istraživačica regionalnog razvoja na Ekonomskom institutu Zagreb (2001.-2018.); kao financijski stručnjak u BNP-Dresdner banci (Hrvatska) (1998.-2000.) i u Ministarstvu financija RH (1995.-1998.). Sudjelovala je u više od 50 istraživačkih i projekata tehničke suradnje te je su/autorica preko 60 znanstvenih i stručnih publikacija. Od ožujka 2024. predsjednica je novo osnovanog Hrvatskog evaluacijskog društva (HEVAL).*

dr. sc. Andrea **Vándor**, Museum of European Cultures – Berlin State Museums, Berlin, Njemačka
A.Vandor@smb.spk-berlin.de

Atlantida. Mali svjetovi

"Atlantida. Mali svjetovi" naziv je projekta koji istražuje i prikazuje ugroženost ruralnih područja srednje Europe, razloge napuštanja naselja i njihovu povijest. U njemu sudjeluju hrvatski, mađarski, njemački, rumunjski, srpski i slovenski stručnjaci, znanstvene ustanove i muzeji. U projektu Atlantida Hrvatska je predstavljena s izrazito ispražnjenim i napuštenim naseljima, selima duhova, na dva otoka: Hvaru i Mljetu. Zbog različitih razloga, depopulacija ruralnih regija može se primijetiti diljem Europe. Fenomen nipošto nije svojstven samo srednjoj Europi, niti je stvar prošlosti. Kao i u drugim ruralnim regijama, depopulacija je dominantan demografski proces na otocima u Hrvatskoj. Smanjenje broja stanovnika posljedica je relativne izoliranosti, kolapsa gospodarskog sektora, posebice poljoprivrede, te privlačenja gospodarski jačih zajednica u obalno područje. Kao u začaranom krugu, ovi učinci dovode do još veće izoliranosti i ekonomske ranjivosti, do stagnacije ili nazadovanja infrastrukture te u konačnici do potpunog napuštanja naselja na otocima. Međunarodni karakter projekta omogućuje usporedbu uzroka nestanka naselja u različitim regijama, utvrđivanje sličnosti i razlika u kulturi sjećanja te ukazivanje na individualnost sudbine sela i njihovih stanovnika. Projekt će rezultirati izložbama s tekstovima, fotografijama, filmovima, zvukovima, artefaktima i osobnim pričama. Cilj projekta je rezultate istraživanja učiniti dostupnima široj javnosti i podići svijest o fenomenu. U izlaganju će se predstaviti projekt i iskustvo stečeno međunarodnom suradnjom.

Andrea Vándor *je znanstvena suradnica i kustosica te voditeljica Centra za istočno-središnju i jugoistočnu Europu u Muzeju europskih kultura u Berlinu. Diplomirala je etnografiju na Fakultetu humanistike Sveučilišta u Pečuhu u Mađarskoj, a europske politike na Fakultetu političkih znanosti i pravo na istom sveučilištu. Istraživački interesi su joj migracije i identiteti središnje Europe.*

dr. sc. Jana **Vukić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
jana.vukic@ffzg.unizg.hr

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
sanja.klempic@imin.hr

Javni prostori kao prostori društvenosti

Na odabranim primjerima priobalnih i otočkih gradova u Hrvatskoj te njihovih povijesnih jezgri analizira se važnost javnih prostora za kvalitetu života i uspostavljanje prostora društvenosti koji nadilaze prostor i vrijeme te njihova proturječja. Javni prostori uključuju trgove, ulice, rive, plaže i šetnice te ostale fizičke prostore koji su relevantni za mediteranski način života. Analiza se fokusira na povezivanje društvenog s fizičkim prostorom na primjeru turističkih priobalnih gradova Dubrovnika, Splita, Zadra te Raba, Vele Luke i Korčule kao otočkih gradova. Javni prostori sagledavaju se kroz prizmu kulturnih krajolika i prostora društvene memorije te se istražuje njihova društvena konstrukcija. Osnovna teza rada je da su javni prostori važne "sidrišne točke" značenja koja povezuju društvene grupe u zajedničke društvene prostore i omogućuju međusobno razumijevanje. U radu se analiziraju rezultati prethodnih istraživanja autorice i suradnika, provedenih primarno kvalitativnom metodologijom te dostupnih prostornih podataka.

Dr. sc. Jana Vukić, *izvanredna profesorica na Odsjeku za sociologiju Sveučilišta u Zagrebu Filozofskog fakulteta i predstojnica Katedre za urbanu sociologiju. Područja interesa: urbana sociologija, kulturni krajolik, kvaliteta života, održivi urbani razvoj i participacija. Autorica je više znanstvenih monografija (koautorstvo) i studija iz područja urbane sociologije. Sudjeluje i vodi znanstveno-istraživačke projekte te primijenjena sociološka istraživanja (prostorno planiranje i zaštita kulturne baštine). Članica je više strukovnih udruženja i povjerenstava (Savjetodavno tijelo za praćenje izrade Analitičke podloge za izradu Krajobrazne osnove Republike Hrvatske) te Znanstvenog vijeća za turizam i prostor HAZU. Dobitnica je Nagrade za izvrsnost u nastavnom radu Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2023.).*

Dr. sc. Sanja Klempić Bogadi *(v. str. 37)*

dr. sc. Matea **Zajc Petranović**, Institut za antropologiju, Zagreb
matea@inantro.hr

dr. sc. Nikola **Šimunić**, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
nikola.simunic@imin.hr

Migracije stanovništva naselja u unutrašnjem dijelu otoka Hvara – analiza podataka prikupljenih u antropološkim istraživanjima 1970-ih i 2000-ih godina

S aspekta holističkih antropoloških istraživanja, otočne populacije istočnog Jadrana jedinstven su model u kojem se na individualnoj i na populacijskoj razini uspješno istražuju složena obilježja čovjeka, kao i populacijska struktura i kretanja stanovništva. Prva istraživanja Instituta za antropologiju počela su na otoku Hvaru, a kako se periodički nastavljaju sve do danas, stanovništvo ovog otoka je najdugotrajnije, najopsežnije i najtemeljitije izučavana otočna populacija u Republici Hrvatskoj. U tim prvim istraživanjima iz 1970-ih godina, upitnici su, među ostalim, uključivali rodoslovlja 1044 odraslih stanovnika seoskih naselja u unutrašnjosti zapadnog dijela otoka (Dol, Vrbanj, Svirče, Vrisnik i Pitve) i 848 odraslih stanovnika seoskih naselja iz istočnog dijela otoka (Poljica, Zastražišće, Gdinj, Bogomolje i Selce), na temelju kojih su izrađene bračne migracijske matrice i ispitani migracijski trendovi između određenih regija i naselja na Hvaru. Rezultati su pokazali razlike između ruralne unutrašnjosti istoka i zapada Hvara i relativnu zatvorenost ovih regija. U 2007. i 2008. godini, u suradnji s kolegama iz SAD-a, između ostalih varijabli prikupljena su i rodoslovlja 1008 osoba rođenih na Hvaru, od kojih su 604 osobe rođene u unutrašnjosti otoka (548 u zapadnim selima, 56 u istočnim selima). U izlaganju ćemo, na temelju podataka prikupljenih u antropološkim istraživanjima (analize rodoslovlja i bračnih migracija), prikazati migracijska kretanja stanovništva naselja u unutrašnjem dijelu otoka Hvara u dvije vremenske točke udaljene više od 30 godina. S obzirom da krajem 1960-ih godina na Hvaru dolazi do izgradnje infrastrukture i razvoja turizma, hipoteza je da su ovi događaji utjecali na unutarotočne migracije te posljedični porast broja brakova između stanovnika iz unutrašnjosti istočnog i zapadnog dijela Hvara, kao i stanovnika iz unutrašnjosti i onih iz obalnih naselja otoka.

Dr. sc. Matea Zajc Petranović *iz Zagreba, dipl. inž. molekularne biologije, zaposlena je na Institutu za antropologiju kao viša znanstvena suradnica. Sudjelovala je u realizaciji nekoliko domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata, stručno se usavršavala na specijalističkim tečajevima i radionicama u zemlji i inozemstvu. U razdoblju 2024.-2027., voditeljica internog projekta Instituta "Biološke, sociokulturne i psihološke odrednice stanja uhranjenosti do odrasle dobi" (BiCePs_Nutrition, NextGenerationEU/EU sljedeće generacije). Sudjeluje u izvođenju nastave na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Teme kojima se bavi spadaju u područje biološke antropologije i uključuju rast i razvoj, sekularne trendove, dugovječnost, prehranu, zdravlje manjinskih populacija, farmagenetiku, genetiku kompleksnih svojstava uključujući čimbenike rizika za razvoj kroničnih nezaraznih bolesti (kardiovaskularne bolesti, hipertenzija, pretilost) te kohortne studije.*

Dr. sc. Nikola Šimunić, *iz Gospića, doktor iz polja geografije, zaposlen je na Institutu za istraživanje migracija kao demograf na radnom mjestu znanstvenog suradnika. Sudjelovao je u realizaciji više domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata, stručno se usavršavao na specijalističkim tečajevima i radionicama. Sudjelovao u izvođenju nastave na Odsjeku za demografiju i iseljeništvo Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Znanstveni interesi: prostorna demografija, primijenjena demografija i GIS analize. U užem smislu, bavi se demografskim obilježjima (dinamičkim i strukturnim) stanovništva, prostornim analizama demografskih varijabli (depopulacija, fertilitet, starenje itd.), s posebnim naglaskom na periferna, ruralna područja. Izrađuje karte raznih namjena i formata.*

OKRUGLI STOL
OTOČNI VRTIĆI: ULOGA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA I DEMOGRAFSKE PERSPEKTIVE

Dr. sc. Anna **Baldacchino**, Fakultet obrazovanja, Malteško sveučilište, Malta
abaldacchino59@gmail.com

Dr. sc. Ivana **Ferić**, prof. psih., Dječji vrtić Radost Split,
ivana.andrea.feric@gmail.com

Tarita **Mašković**, odgojiteljica predškolske djece, Dječji Vrtić Jelsa, Hvar
taritamaskovic2012@gmail.com

Sanja **Ćurin**, prof., Dječji vrtić "Vanđela Božitković", Grad Hvar, Hvar, Hrvatska
sanja.hvar@gmail.com

Ivana **Gurdulić**, odgojiteljica predškolske djece, Dječji vrtić Jelsa, Hvar
ivana.gurdulic@gmail.com

Moderatorica: Marina Blagaić

Okrugli stol o otočnim vrtićima bavit će se specifičnostima funkcioniranja vrtića na otocima s obzirom na otočne društveno-ekonomske posebnosti, kao i pitanjem prepoznavanja predškolskog odgoja i obrazovanja u vrtićima kao ključne sastavnice razvoja djeteta, a time i zajednice. Za život obitelji s djecom na otocima, nužno je da roditelji imaju osiguranu skrb za djecu tijekom odsustva iz doma zbog posla. Prijašnju ulogu baka i djedova danas preuzimaju dječji vrtići koji su izuzetno važna karika za obiteljski život suvremenog doba. Nekada se živjelo u velikim zajednicama u kojima je "okolina" odnosno "selo" čuvalo i odgajalo djecu, no način života se u cijeloj Hrvatskoj promijenio i vrlo je malo obitelji koje imaju mogućnost uključiti nezaposlene članove u svakodnevnu pomoć, brigu i odgoj djece. Za rast i razvoj društva nužna je institucionalna skrb za djecu, a u našem su slučaju to dječji vrtići (gradski, privatni, vjerski) ili obrti za čuvanje djece. U Hrvatskoj imamo rascijep u cijelom sistemu odgoja i obrazovanja, jer su osnivači (općine, gradovi)

ti koji financiraju predškolske ustanove, a zakoni i propisi se donose na nacionalnoj razini ne uzimajući u obzir mogućnosti osnivača s geografskim specifičnostima poput otočnih zajednica. Zakoni vrijede za sve jednako, ali prava samih radnika i uvjeti boravka djece nisu jedinstvena i ovise upravo o tim geografskim specifičnostima. Prihodi zaposlenika za obavljanje istog posla ovise o ekonomskim mogućnostima Općina ili privatnika kao osnivača. Trenutno stanje u predškolskim ustanovama je nedostatak odgojitelja, stručnih suradnika i pomoćnog osoblja, a svi oni imaju važnu ulogu u radu jedne ustanove u kojoj borave djeca. Problemi su isti kao i na kopnu, nona otocima se ipak puno teže i sporije rješavaju upravo zbog demografskih karakteristika. Udaljenost, rijetka povezanost s kopnom, turizam/apartmani (neimanje smještaja) sve su to razlozi koji doprinose nedostatku ljudskih potencijala u otočnim vrtićima. Neadekvatna struktura zaposlenika u predškolskoj ustanovi otvarapitanje je li uopće moguće poštivati sve zakone, nacionalne kurikulume za odgoj i obrazovanje djece na otocima? Dovodi se u pitanje kvaliteta rada dječjih vrtića na otocima i cjelokupnog odgoja i obrazovanja. Jesu li otočani svjesni toga? Poštuju li se na otocima sva prava djece iz Konvencije o pravima djece koje je RH potpisala još 1998? Na koji način bi se moglo pomoći dječjim vrtićima na otocima kako bi i najmlađi otočani imali iste mogućnosti kao i djeca u našim kopnenim gradovima? Na okruglom stolu raspravljat ćemo o ovim problemima, ali i o jednako važnoj problematici prepoznavanja važnosti uloge vrtića u razvoju djece predškolske dobi. Vrtići nisu samo mjesto čuvanja djece, već sustavnoga odgoja i obrazovanja djece u formativnoj dobi. Zaključke okrugloga stola poslat ćemo u resorno ministarstvo i u Agenciju za odgoj i obrazovanje.

Dr. sc. ***Anna Baldacchino*** *predavačica je na Sveučilištu Malta na Pedagoškom fakultetu od 2014. Suosnivačica je i predsjednica Malteške udruge za rani razvoj djece (ECDAM), kao i B & B Consultancy u ranim godinama. Anna je diplomirala dječje i obiteljske studije i magistrirala obrazovanje u Kanadi, zajedno s doktoratom na Sveučilištu u Sheffieldu, specijalizirajući se za rane godine. Pruža specijalističke usluge u području obrazovanja odraslih, cjeloživotnog učenja i obrazovanja i razvoja u ranom djetinjstvu ustanovama visokog obrazovanja na Malti i u inozemstvu. Radila je kao predavačica na Holland Collegeu i Pedagoškom fakultetu Sveučilišta Prince Edward Island, oboje u Kanadi (2003. – 2013.). Održala je razne prezentacije o temama koje se odnose na obrazovanje odraslih, cjeloživotno učenje i obrazovanje i razvoj u ranom djetinjstvu u Tajvanu, Švedskoj, Japanu, Kanadi, Australiji, Barbadosu i Grenadi. Objavila je niz članaka o ranom odgoju i obrazovanju u recenziranim časopisima.*

Dr. sc. ***Ivana Ferić*** *psihologinja je s više od 20 godina iskustva rada u znanosti i istraživanjima, ali i bogatim praktičnim znanjem u radu s djecom i mladima. Još kao viša znanstvena suradnica Instituta Ivo Pilar u Zagrebu započela je suradnju s kolegama u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, prvenstveno na poslovima savjetovanja i psihodijagnostike. Ta se suradnja kasnije proširila te profesionalno nastavila kroz europske projekte u sklopu kojih je dr. Ferić radila u privatnom montessori dječjem vrtiću u Zagrebu, a potom i niz godina u dječjem vrtiću Selca na otoku Braču. Trenutno je zaposlena u jednom od najvećih vrtića*

Splitsko-dalmatinske županije, DV Radost Split, no i dalje kao vanjski stručni suradnik aktivno surađuje s predškolskim ustanovama na otoku Braču i otoku Lastovu.

***Tarita Mašković** je odgojiteljica i zaljubljenica u civilni sektor i hrvatske otoke. Rođena je u Splitu gdje je bila posvećena planinarenju i radu u udruzi Mala truba s otoka Šolte koja je bila usmjerena na afirmaciju djece i mladih na dalmatinskim otocima. Tijekom djelovanja u toj udruzi ostvarila je velike projekte za djecu i mlade s otoka iz područja ekologije, prostornog uređenja, umjetnosti i osobnog razvoja. Dolaskom u Zagreb završava studij za predškolski odgoj na Učiteljskoj akademiji te se posvećuje pozivu odgojiteljice. Osim rada u vrtiću, bavi se stručnim i umjetničkim pisanjem. Godine 2018. izdala je u suautorstvu priručnik za roditelje i odgajatelje "Prilagodba na jaslice, vrtić i školu". Od 2022. godine je živjela na otoku Lastovu kao ravnateljica vrtića, a od 2024. seli u Jelsu kao odgajateljica u DV Jelsa.*

***Sanja Ćurin**, prof. predškolskog odgoja, završila je studij predškolskog odgoja, te je zaposlena u Dječjem vrtiću u Hvaru na radnom mjestu ravnateljice duži niz godina. Unaprijedila je oblik stručnog usavršavanja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja na otoku Hvaru, ustanovljavajući s Filozofskim fakultetom u Splitu i Odsjekom za rani i predškolski odgoj dugogodišnju edukaciju kroz organizaciju stručno-znanstvenih skupova pod nazivom "Od baštine za baštinu", koja je organizirana 13 puta, a najčešće s međunarodnom suradnjom. Stručno-znanstveni skupovi okupljaju praktičare i znanstvenike iz RH, kao i inozemstva, kojima je poveznica baština kao izvorište. U suradnji s kolegicom H. Ivon urednica je knjige 90 godina hvarskog dječjeg vrtića, a pred tiskanjem je spomenica o 100 godina hvarskog dječjeg vrtića, čija je suautorica. Dobitnica je godišnje državne nagrade "Ivan Filipović" za 2013.godinu za izniman doprinos u unapređenju ranog i predškolskog odgoja, koju dodjeljuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Područje interesa je kulturna baština, ekologija, odgoj i obrazovanje. Članica je Odbora za školstvo Grada Hvara, te predsjednica Povjerenstva za dodjelu javnih priznanja Grada Hvara.*

***Ivana Gurdulić**, odgojiteljica predškolske djece završila je srednju Ekonomsku školu u Splitu. Diplomirala je 2002. god. na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu te stekla stručno zvanje Odgojitelj predškolske djece. Svoj radni staž započela je 2004. god. kao volonter – pripravnik odgojitelj. Od 2012. godine je zaposlena u Dječjem vrtiću "Jelsa". Od lipnja 2014. godine u istom vrtiću imenovana sam za ravnateljicu vrtića. Godine 2018. upisala sam Razlikovni program, a 2019. godine Diplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Izvršila sam sve studentske obveze i položila ispite, te sam u pripremi diplomskog rada s temom "Profesionalno usavršavanje odgojitelja za razvoj komunikacijskih kompetencija". Volim svoj posao i uvijek "radim na sebi", jer je naš poziv usmjeren na cjeloživotno obrazovanje i permanentno profesionalno usavršavanje za razvoj osobnih i profesionalnih kompetencija, a sve u cilju dobrobit djece. "Čovjek svojim djelima crta samoga sebe!!!". Svojim kompetencijama usmjeravam djela prema cilju, a to je za dobrobit djece, zadovoljstvo roditelja i zaposlenika.*

12th Anatomy of Islands

Book of abstracts

Jelsa, Island of Hvar, Croatia

THE ANATOMY OF ISLANDS PROGRAMME – WORKSHOPS AND SYMPOSIUMS

First five-year cycle of Anatomy of Islands symposium and workshop took place from 2012 to 2016 on the island of Vis, supported by a local community. In 2017 Anatomy of Islands moved to Lastovo as a result of the cooperation with the local Dobre Dobričević Association. Since 2022, the association's headquarters have been on the island of Hvar.

Symposiums and workshops on Vis provided an extraordinary experience of knowledge sharing, bringing the possibilities of rehabilitation and restoration of the beautiful, but underused buildings and agricultural land to the public. That effort was recognized, and Anatomy of Islands was awarded with ARTUR (Architecture and Tourism) Prize in 2016. Participants of interdisciplinary symposiums dealt with the historical topics, revitalization and rehabilitation of the island heritage, it's settlements and villages, speculating on the alternative models of tourism development, ecc. The total of 150 lectures and round tables in five years provided us with powerful insights on both island culture and history, and possibilities of islands future development.

In the workshops, which take place just before or just after the symposium, students of architecture from different countries, background and islands experiences, designed the projects aiming to improve the current condition of the chosen sites, and to incorporate new, original content to the built environment of an island. International working environment provided us with the set of innovative projects – from architectural to video – for specific locations on the Island of Vis. The Japanese Tea Pavilion was built in 2016, to permanently mark the cooperation of Anatomy of Island and the Island of Vis.

The last symposium on Lastovo in 2022 dealt with climate change and environmental futures of islands. The lectures that were held (31 of them) problematized the influence of climate change and pollution, among many other major difficulties, as consequences of human activities that affect the island's ecosystems and their sustainability and adaptability. The islands are at the forefront of facing the challenges of adapting to climate change. Island communities are pioneers in finding and implementing sustainable climate solutions and developing their own climate resilience strategies. Useful presentations from the fields of biology, ecology, demography, economics, cultural anthropology, sociology, architecture and urban planning stimulated an intensive three-day dialogue between scientists and experts from truly different fields and approaches and stimulated a deeper understanding of the vulnerability, but also the resilience, of island ecosystems.

With the 11th Anatomy of Islands held in September 2023, the symposium moved to Jelsa on the island of Hvar for five years. The theme of the symposium was the Mediterranean diet between global processes and island knowledge. In 37 presentations, 56 authors approached the analysis of the impact of the Mediterranean diet on the quality of life of the island population, on the natural environment, but also on the modern way of life of the population on a global level from the position of different disciplines and/or transdisciplinary.

12th Anatomy of Islands Symposium on the topic of *Living on islands – demographic challenges and local perspectives* brings together 31 presentations and 43 authors.

This year's symposium was supported by: the Ministry of Regional Development and EU funds of the Republic of Croatia, the Institute for Ethnology and Folklore, the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia, the Institute for Migration Research, the Department of Ethnology and Anthropology of the University of Zadar, the Municipality of Jelsa, the Tourist Board of Jelsa, Local Action Group Škoji and the Fishery Local Action Group Škoji, Jelsa Municipal Museum, Jelsa Municipal Library, the Public Institution Agency for the Management of the Stari Grad Plain, the Tourist Board of Stari Grad, Stari Grad Museum and Stari Grad Library.

ORGANISERS

ANATOMY OF ISLANDS – CENTRE FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT

The founders and members of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" have come together to broaden and exchange knowledge about life on islands as well as to apply that knowledge to projects aimed at the development of island communities.

The association was founded in March 2014 with its headquarters on the island of Vis and an organising division in Zagreb, Croatia. It evolved from the activities of an interest group called "Anatomy of an Island" which was part of the "Working for the Fields" association ("Lavurat za poje") from Podšpilje on Vis. Since 2023, workshops and symposiums have taken place on the island of Hvar.

The association continues to organise symposiums and workshops within the project "Anatomy of Islands 2012-2016" as well as to plan and implement new island development projects.

Mission, vision, and objectives:
The principal goal of the Association is to form an international platform for research and development of island life to actively contribute in affirming the particular values of life on islands.

The need to form an Association was born out of the following facts:
- Insufficient attention paid to the development of Croatian islands, both at the local and national level;
- Insufficient production of academic and general knowledge about life on the islands and the absence of systematic application of that knowledge to everyday life;
- Insufficient international exchange of experience and knowledge about island development;

– Insufficient awareness of the need to put into practice new development models which will help to maintain the number of people living on the islands.

The purpose of the Association's activities is to create interdisciplinary knowledge about islands, island communities, and models of island development, and to transmit that knowledge through various forms of education as well as to apply it to development projects.

CO-ORGANISERS

INSTITUTE OF ETHNOLOGY AND FOLKLORE RESEARCH, ZAGREB

Institute of Ethnology and Folklore Research is a unique centre for ethnological, cultural-anthropological, folkloristic, ethnomusicological and similar scientific research, with emphasis on interdisciplinary and transdisciplinary critical research of culture, fully encompassing traditional, popular, everyday and other aspects and articulations. The members of the Institute are experts in a variety of disciplines, such as: ethnology, cultural anthropology, folklore studies, literary theory, theatre studies, music studies, choreology, and art history. They are engaged in interdisciplinary research into historical and contemporary cultural phenomena and processes. The Institute has a rich library and collection of ethnographic materials, where a number of manuscript collections, audio and video recordings, photographs and films are held. The Institute also publishes the *Nova etnografija* series, as well as the academic journal *Narodna umjetnost*.

The development of scientific research is followed by supporting specialized services. The Institute's archive is taking care of a unique collection of documents (on different media) about traditional Croatian culture of the 20th and 21st century. That collection was included in 1991 into the Registry of Movable Monuments of Culture of the Regional Institute for the Protection of Monuments of Culture in Zagreb and is as a whole a monument of culture of the "0" and "I" category. The digitization of analogue records started in 1997. The files are available to researchers and other users: Institutes and individuals interested in its use in science, education, art, culture, amateur culture included.

THE DEPARTMENT OF ETHNOLOGY AND ANTHROPOLOGY, UNIVERSITY OF ZADAR

The Department of Ethnology and Anthropology at the University of Zadar is a relevant scientific research and educational center in the field of ethnology and cultural anthropology in Croatia. The undergraduate and graduate studies of ethnology and anthropology are primarily focused on exploration of culture in its various manifestations, especially in the Adriatic and broader Mediterranean region, as well as in the context of Southeastern Europe. In recent years, the Department has actively participated as a

co-organizer of the scientific conference "Anatomy of Islands" and through the involvement of students in workshops, it seeks to enrich the workshop programs that precede the conference. In addition to supporting student engagement, the academic staff of the department actively participates in numerous domestic and international research projects. Currently, the department is carrying out several domestic and international competitive research projects aimed at shedding light on the cultural complexity of the Adriatic region in a broader context. Department employees actively participate as mentors in the postgraduate doctoral program in Humanities (module in ethnology and anthropology), which is also the only doctoral program conceived in the form of *pro bono* work with doctoral students. Through projects and courses in the undergraduate, graduate, and doctoral studies of ethnology and anthropology, the Department of Ethnology and Anthropology of the University of Zadar seeks to position itself as a relevant scientific and educational institution that actively promotes topics in the field of island and Mediterranean studies, Adriatic maritime pilgrimages, digital anthropology, studies of temporality, cultural heritage, linguistic anthropology, musical tradition, and many other areas of contemporary ethnology and cultural anthropology.

INSTITUTE FOR MIGRATION RESEARCH, ZAGREB

The Institute for Migration Research was founded in 1984, initially under the name Center for Migration and Ethnic Studies. It was formed by merging the Center for Migration Research, the successor to the continuous research on external migration that began in 1967 within the Institute of Geography at the University of Zagreb, which in 1977 was joined by the Center for the Study of Education of the Institute for Social Research of the University of Zagreb, and the Institute for Migration and Ethnic Studies (which had existed since 1965). Its goal was the scientific research of external and internal migrations, Croatian emigrants and minorities. Until 2024, it was known as the Institute for Migration and Ethnic Studies.

It is the sole scientific research institution in Croatia, as well as in the broader region, which systematically and continuously monitors all forms of migration and population mobility through interdisciplinary research. It also studies national/ethnic minorities and various aspects of ethnic issues, with a specific mission to encourage comparative studies and enhance both scientific and public understanding of their complexity and reality. Furthermore, research on Croatian identity, the population of Croatian islands, coasts, and continental regions, as well as comparative studies on post-migration phenomena such as migrant integration, also hold significant positions in the Institute's activities. In recent years, with the emergence of new migration processes in Croatia and abroad, research has also focused on transnational migrations, Croatian diaspora, asylum issues, illegal migrations, and various methodological and theoretical approaches to migration studies. The Institute gathers experts from various scientific fields: social sciences, humanities, and interdisciplinary fields of science. The Institute is engaged in publishing activities and has been publishing the scientific journal "Migration and Ethnic Themes" since 1985.

JELSA MUNICIPALITY

The municipality of Jelsa, located on the north and south coast of the central part of the island of Hvar, is legally part of the Split-Dalmatian County. Jelsa is bordered by the two highest island peaks, in the west St. Nikola, and in the east Hum. It has a mild climate with warm winters and pleasant summers, and the entire area of the municipality abounds with luxuriant Mediterranean vegetation. Located on the regional road that passes through the island since 1993, it includes 12 settlements: Gdinj, Gromin Dolac, Humac, Ivan Dolac, Jelsa, Pitve, Poljica, Svirče, Vrboska, Vrisnik, Zavala and Zastražišće. It covers 121.2 km2. According to the 2001 census, the Municipality of Jelsa had 3,656 inhabitants. It is connected to the surrounding settlements by local roads, and by boat to Split and Bol on the island of Brač. The area of Jelsa municipality, like the whole island, has a richly indented coast with associated islets, many bays and islands. The population of the Jelsa area can be traced back to prehistory, the era of the Greek colony and the time of the Roman Empire. In the 8th century, the island of Hvar and Jelsa were inhabited by Croats. The name Jelsa was mentioned in the 14th century as the harbour of the settlement of Pitve (Portus de Pitue) created around the church of St. Ivan. In the middle of the XIX century, the marshlands around the coast were drained, and the new center of Jelsa was gradually built. Since 1945, the area of today's municipality of Jelsa has been experiencing economic and tourist development. The economic base consists of agriculture, viticulture, olive growing, fishing, shipbuilding, shipping and tourism.

TOURIST BOARD OF JELSA

The Tourist Board of Jelsa, founded in 1995, represents a key organization in the promotion and development of tourism in Jelsa. The main objectives of the Tourist Board of Jelsa encompass a wide range of activities aimed at improving the tourist offering and visitor experience. Through the coordination of key tourism development activities, it creates an attractive and competitive destination. It also focuses on improving the conditions of tourist stays, ensuring the quality of accommodation, dining, as well as entertainment and cultural offerings. The Tourist Board plays a crucial role in raising awareness about the importance of tourism in the Municipality of Jelsa. Its activities contribute to understanding the economic, social, and cultural benefits that tourism brings to the community, while promoting the principles of sustainable development and emphasizing the importance of environmental protection, as well as cultural and natural heritage. The Tourist Board of the Municipality of Jelsa also plays a role in organizing events and festivities that contribute to the destination's identity. Through digital online and offline communication channels, it promotes commercial advertisements and establishes sponsorship agreements to secure funding for its activities. Furthermore, it organizes professional conferences and education sessions that enhance the quality of services provided in the tourism sector. It provides services through tourist information systems, enabling visitors to access information about the destination. Ultimately, the role of the Tourist

Board of the Municipality of Jelsa is crucial for integrated tourism development at the local level, fostering sustainable growth, environmental protection, and enriching the tourism offerings of the destination.

JELSA MUNICIPAL LIBRARY AND READING ROOM

On June 1, 1868, the Croatian National Reading Room was founded in Jelsa. Its founder and first president was Captain Niko Duboković, the mayor of Jelsa, and among its honorary members were Bishop Josip Juraj Strossmayer and Father Mihovil Pavlinović. As the first Croatian national reading room on the Adriatic islands, its mission was to promote education, culture, and national awareness under the motto "Through Education to Freedom." Unfortunately, on November 10, 2003, a major fire consumed its entire collection of around twelve thousand books. This event led to charitable actions organized by the Libraries of the City of Zagreb, the Marko Marulić City Library in Split, and the newspaper *Slobodna Dalmacija*.

The Municipality of Jelsa, with the support of the Ministry of Culture, made significant efforts to rebuild and equip a new library in the Cultural Center building on Trg Tome Gamulin. The grand opening of the Library took place on the eve of the Jelsa Municipality Day, August 14, 2014. The library is situated in an attractive location in the center of Jelsa, furnished with modern technology, and suitable for hosting various cultural events and educational activities. The services of the Municipal Library and Reading Room of Jelsa encompass regular services of providing informational assistance, the use of reading rooms, and access to the Local Heritage and Reference Collection. Additionally, the library services include photocopying and scanning facilities, as well as providing access to computers and the internet. The Municipal Library and Reading Room of Jelsa regularly organize diverse events for all age groups. These events are conducted in collaboration with library partners, primarily the Elementary and High Schools of Jelsa, the Kindergarten of Jelsa, the Municipality of Jelsa Museum, as well as various citizen groups, institutions, associations, writers, and volunteers.

JELSA MUNICIPAL MUSEUM

The Municipal museum of Jelsa is a young museum institution, founded in 2010. However, the process of collecting and organising objects into collections began much earlier. Among the first few established collections were the Viticultural and the Fishermen's collection which reflect the importance of these two main economic practices of the past. The professional staff of the former Center for the Protection of Cultural Heritage of Hvar together with the local population were responsible for collecting this impressive museum fund. The Center which firstly acted as the Historical archive was founded in 1950. thanks to the effort of dr. Niko Duboković Nadalini. Its purpose was to organise the cultural activities. Gathering objects and documenting skills and knowledge that brought self-sufficiency and prosperity to the islanders for thousands of years

were in line with dr. Niko Duboković's vision to turn the island of Hvar into an open-air museum. That idea put us on a path we are still following today. After the restructuring of the Center, the municipality of Jelsa took over the responsibility of local collections. Two valuable donations that followed, tell a story of the life and work of two island artists – composer Antun Dobronić from Jelsa and writer Marin Franičević from Vrisnik. Finally, the Municipal museum of Jelsa was founded in 2010 as a public institution that performs museum activities. The donation of a family house on St. John's square together with a Cultural and historical collection and the Collection of prints, paintings and reliefs of Juraj Dobrović to the Jelsa municipality for museum purposes was the was the moving force in establishing the museum. This was an act that introduced organised and systematic care for museum objects on this municipal area.

Today, the museum acts as an integral and independent institution with collections that are organized into separate thematic units. Four of these collections are currently open to public in Jelsa and Vrboska.

LOCAL ACTION GROUP (LAG) ŠKOJI

The Local Action Group (LAG) Škoji is a non-profit organization whose primary task is the decentralized distribution of funds from the European Agricultural Fund for Rural Development through the LEADER/CLLD measure. Members of LAG Škoji come from the public, economic, and civil sectors, and the organizational structure is designed in such a way that no sector has more than 49% of the voting rights. The Local Action Group Škoji was established in March 2011 under the name LAG Hvar. By joining the island of Vis in 2013, LAG Hvar changes its name to LAG Škoji, which in the local dialect means "islands". In 2014, the municipality of Šolta also joins, giving LAG its final form covering land, sea, and the archipelago of three larger inhabited islands (Hvar, Vis, and Šolta), with 7 units of local self-government including the cities of Hvar, Komiža, Stari Grad, and Vis, as well as the municipalities of Jelsa, Sućuraj, and Šolta.

FISHERY LOCAL ACTION GROUP (FLAG) ŠKOJI

The Fishery Local Action Group Škoji operates in the area of the archipelago of the islands of Hvar, Vis and Šolta, where fishing and aquaculture are traditionally important branches of the economy, and the rich maritime heritage is an important part of everyday social and cultural life, as well as an important component of the tourist offer of the entire region. In order to appropriately valorize fishing, aquaculture, natural and cultural heritage and the knowledge and skills related to fishing and to encourage their further development, the cities of Hvar, Vis, Stari Grad and Komiža and the municipalities of Jelsa, Sućuraj and Šolta, represented by the fishing economic sector via its local associations, founded the Škoji Fishing Local Action Group, abbreviated FLAG Škoji, on June 17, 2016. The Fishing Local Action Group FLAG is a partnership of representatives of the economic, civil and public sectors of a certain fishing area, which was founded with

the intention of creating a local fisheries development strategy (LRSR) and implementing projects in accordance with the LEADER/CLLD methodology, using the allocation of the European Maritime and Fisheries Fund.

HIGH SCHOOL HVAR

At the request of the residents of the island of Hvar, the Hvar Municipality Assembly at its session held on July 17, 1967, made a decision to establish a high school in Hvar with a branch school in Jelsa. In 1972, the High-school Center for Gymnasium and Hospitality Education Hvar was approved to enroll students; a four-year program for gymnasiums and a three-year program for professions in hospitality. The implementation of the same programs was approved in 1977 in the branch school in Jelsa. With the reform of education in 1975, gymnasiums were abolished and high school centers were created instead. Accordingly, the school changed its name to the Center for Specialized Education, and education and training for the professions of waiter and cook in hospitality and tourism were approved. In 1978, the school introduced education for the profession of a worker specializing in basic economic tasks. In 1983, the Center received approval for the implementation of educational programs in the hospitality and tourism field for the professions of waiter and cook (Level IV), as well as for the professions of accountant and economist for market operations (Level IV). In 1986, the school made an additional step forward by expanding its educational program to include the electrical engineering profession, the areas of mathematics and IT, and the profession of a worker in horticultural production. In 1989, the school met the requirements to conduct an educational program in the hospitality and tourism field for the profession of a worker in hospitality and tourism (Level IV).

By a decision of the Hvar Municipality Assembly on January 27, 1992, Hvar High School was established, which became the legal successor of the Center for Specialized Education. The decision of February 15, 1993, approved the start of the school's work and the implementation of high-school curricula for general gymnasium programs and for the field of hospitality and tourism, offering programs for waiter, cook and hospitality-tourism technician.

Wishing to preserve the tradition of agricultural production on the island, Hvar High School started an educational program for the profession of agro-tourism technician in 2012.

TOURIST BOARD OF THE OLD TOWN, HVAR

The Stari Grad Tourist Board is a city institution responsible for promoting the town's tourist potential, as well as participating in the creation of development guidelines and projects of socially and environmentally sustainable tourism. 2,400 years ago, the Greeks from the island of Paros in the Aegean Sea founded a city they named Pharos (Faros). Stari Grad of the 21st century is a small tourist town whose main feature is its rich and

layered history, which is intertwined with the broader, particularly Mediterranean, context. The historic core of the Stari Grad and the cultural landscape of the Starogradsko polje were inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2008.

THE MUSEUM OF STARI GRAD

The Museum of Stari Grad preserves the memories and artefacts that tell the story of the oldest urban settlement in Croatia, a town that has been continuously inhabited since its foundation as the Greek polis of Pharos in 384 BC, right up to the present day. This care also extends to its surrounding area, which, along with the town, forms an inseparable whole, with the Starogradsko polje as a unique example of a cultural landscape. Since 2008, the historical core of the Stari Grad and the cultural landscape of the Starogradsko polje have been inscribed on the UNESCO World Heritage List.

The museum is located in the neo-Renaissance palace of the Biankini family, built in 1896. With its construction, the Biankini family left a strong mark on the urban transformation of Stari Grad at the end of the 19th century.

In 1959, painter Bartol Petrić initiated the establishing of the Juraj Plančić Art Collection in memory of his colleague and peer, painter Juraj Plančić (Stari Grad, 1899 – Paris, 1930). Many Croatian painters responded to the call to contribute artworks (today, their works make up the 20th century art collection), and in 1963 the Juraj Plančić Art Collection (today the Juraj Plančić Gallery) was opened on the second floor of the Biankini Palace. This marked the beginning of organized museum activity in Stari Grad. A group of heritage enthusiasts (Ivo Politeo, Vinko Ružević and Antonio Botteri), with the encouragement and involvement of Dr. Nika Duboković Nadalini, the then director of the Center for Cultural Heritage Protection of the Island of Hvar, founded two more collections in 1967 – the maritime collections and the ethnographic collection (in the Tvrdalj of Petar Hektorović). In 1995, the Cultural Center of Stari Grad Municipality was founded, with museum activity being one of its primary roles, along with other cultural activities (library services, organizing cultural events, publishing). In 2007, the City Council decided to transform the Cultural Centre of Stari Grad into the Museum of Stari Grad, thus giving this decades-long effort by the citizens of Stari Grad to establish a museum its final legal form. Today, the Museum has 16 collections, covering the historical period from prehistory to contemporary art.

PUBLIC AGENCY FOR THE MANAGEMENT OF STAROGRADSKO POLJE

The public institution Agency for the Management of the Starogradsko polje was founded by the Ministry of Culture, the Ministry of Agriculture, Fisheries and Water Management, the Municipality of Jelsa and the City of Stari Grad. After the inscription of Starogradsko polje on the World Heritage List, the need for the establishment of this Agency arose. Its primary task is to align various interests (of farmers, land owners, en-

trepreneurs, archaeologists, conservators, spatial planners and the local community) toward a common goal – the revitalization and sustainable development of Starogradsko polje.

STARI GRAD LIBRARY AND READING ROOM, HVAR

Stari Grad City Library and Reading Room is the successor to the Croatian National Reading Room of Stari Grad, founded in 1874. The library's activities were revived in 1992, and it formally operated as part of the Stari Grad Cultural Center from 1995 until 2007, when it became an independent institution. It is located in the historic Čitovnica building on the city's waterfront, built in 1893 to serve the needs of the Revival Reading Room and Library. The Čitovnica was built with the funding and efforts of prominent citizens of Stari Grad, organized into the joint-stock company Hrvatski dom. Today, the institution provides book lending services and serves as a modern information center for the residents and visitors of the island of Hvar.

The library hosts cultural programs and provides tourist information throughout the year. In recent years, it has organized art workshops and exhibitions, workshops, lectures, literary meetings of Chakavian poets titled "Jezik naših materih" ("The language of our mothers"), as well as numerous book presentations and lectures. Although it has been classified as the smallest public library in Croatia, it does not lag behind larger libraries regarding the diversity of its collection, delighting its users with a wide selection of the most recent titles alongside timeless classics of Croatian and world literature and non-fiction.

12th Anatomy of Islands

Symposium

LIVING ON ISLANDS – DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND LOCAL PERSPECTIVES

26 | 9 | 2024 – 28 | 9 |2024

Jelsa, Island of Hvar, Croatia

ABOUT THE 2024 SYMPOSIUM

LIVING ON ISLANDS – DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND LOCAL PERSPECTIVES

The **12th Anatomy of Islands** Symposium takes place on the Croatian island – the island of Hvar. From Thursday, 26th of September to Saturday, 28th of September 2024 we will have the opportunity to hear 31 lectures by 43 experts, based on multidisciplinary research and multisectoral experiences.

TOPICS OF THE 12th ANATOMY OF ISLANDS SYMPOSIUM

From the first conference of Anatomy of Islands in 2012 on the island of Vis to the final anniversary conference on Lastovo in 2022, the Anatomy of Islands association, in collaboration with local island associations and scientific institutions, has raised numerous questions and fostered constructive discussions on various island-related topics. From responsible tourism, the future of villages and indigenous agricultural cultures, to sustainable and smart islands, island futures, and climate change, the themes emerging from Anatomy of Islands conferences have prompted multidisciplinary reflection on the diverse challenges faced by islanders.

The theme of the 12th Anatomy of Islands Symposium is living on islands, specific geographic areas with particular infrastructural, social, and cultural challenges. Migrations have significantly and permanently altered the demographic landscape of Croatian islands and impacted the quality of life in every aspect. The history of island-sea-mainland relationships reflects migrations embodying the dynamics of interdependence or self-sufficiency, centre and periphery, and the sense of isolation experienced by islanders. Migration and mobility is inherently linked to islanders and island life. In the past century, the prevailing demographic trend has been depopulation due to emigration. Contrary to the common perception of Croatian islands as regions of emigration where people leave for the mainland for better opportunities, they have also been places of immigration throughout their history. Islands have often served as safe spaces (*refugium*) for groups fleeing conflicts on the mainland. Islands have also taken on this role during contemporary threats and crises (wars, pandemics, earthquakes). The dominant direction of migration only changed towards the end of the 19th century when islands mostly became emigration areas, which defined future demographics and socio-economic development. Recent trends indicate specific changes in migration, and administrative immigration (inhabitants who move only on paper) on some islands has wholly distorted the accurate migration picture.

The size of the islands, their distance from the mainland, and the manner and frequency of connections with the mainland and among themselves influence all aspects of daily island life: the development of different economic sectors, the opportunities for

education and employment, the potential for islanders to commute to work and schools on the mainland, and the availability of various forms of healthcare, trade, and other services not found on the island. Among them, one may emphasize the lack of access to some aspects of culture, along with urban nightlife/entertainment more generally, as aspects they cannot enjoy as they wish.

Thanks to modern technologies, island populations, despite spatial constraints and insularity, have been exposed to various off-island influences for decades, changing how they live. Island communities have become interconnected communities of different cultures that evolve with migration patterns, tourists, and new islanders. At the same time, modernization brings about specific negative changes in the identities and daily life of island communities. Solidarity among members diminishes, willingness for collective action and work for the common good weakens, and a materialistic view of the world becomes more pronounced. However, specific characteristics of island life, especially the sense of belonging to the community and the closeness among members, remain strongly present in Croatian island communities.

PRESENTATION TOPICS:

Island Migrations as a Way of Life:

- emigration from islands
- daily commuting
- seasonal demographic changes
- demographic statistics
- returnees
- new islanders – immigrants who stay
- seasonal workers – possibilities of integration and staying on islands
- lifestyle migrants
- digital nomads on islands
- intra-island migrations
- innovative development projects for returning emigrants

Island Communities:

- differences in development visions of various island communities
- virtual communities of emigrated islanders and the reproduction of belonging
- island heritage as a space of belonging and gathering for islanders on islands and in the diaspora
- the impact of modern technologies on island life

Children and Youth on Islands:

- infrastructural challenges of preschool and school education on islands
- extracurricular activities of children and youth on islands
- leisure activities for children and youth
- civil society and care for specific issues of children and youth on islands
- desire to stay on the island

Ageing Population on Islands:
- quality of life for older islanders
- the influence of returning retirees on the community's quality of life
- healthcare for older persons on islands
- formal care for older persons on islands

Island Spaces and Island Population:
- vulnerable island spaces
- housing policies
- public spaces (markets, gathering places, cooperatives, and cooperative spaces)
- public agricultural and forest areas, municipal land
- private vs. public ownership
- tourism on islands
- planning on islands (spatial plans, plans for sustainable island development, plans of coastal-island counties, destination plans, plans of public companies)
- climate change and local responses

PROGRAMME AND ORGANISATION COMMITTEE

Danijela Birt Katić, PhD, Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Zadar, Croatia

Marina Blagaić, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Antonijo Buj, Tourist Board Jelsa of Jelsa, Island of Hvar, Croatia

Marija Marijan, Tourist Board Jelsa of Jelsa, Island of Hvar, Croatia

Tarita Mašković, BA, Kindergarten Jelsa, Island of Hvar, Croatia

Iva Niemčić, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Tomislav Oroz, PhD, Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Croatia

Ana Perinić Lewis, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia

Josipa Slaviček, NGO Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Jelsa, Croatia

SCIENTIFIC COMMITTEE

Marina Blagaić, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Anica Čuka, PhD, Department of Geography, University of Zadar, Zadar, Croatia

Sanja Klempić Bogadi, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia

Agnès Michelot, PhD, UMR CNRS Littoral Environment Society, La Rochelle Université, La Rochelle, France

Iva Niemčić, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Marie-Ange Schellekens-Gaiffe, PhD, UMR CNRS Littoral Environment Society, La Rochelle Université, La Rochelle, France

Ana Perinić Lewis, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia

Sonja Podgorelec, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia

Beate M.W. Ratter, PhD, Institut für Geographie, Universität Hamburg, Hamburg, Germany

Owe Ronström, PhD, Department of Cultural Anthropology and Ethnology, Uppsala University, Uppsala, Sweden

Peter Simonič, PhD, Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia

Nenad Starc, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia

TECHNICAL SUPPORT

Luka Mlinarić

Branko Maljevac

ORGANISERS

NGO "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development"
www.anatomija-otoka.com

CO-ORGANISERS

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
www.ief.hr

Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar
www.unizd.hr/etnologijaiantropologija

Institute for Migration Research, Zagreb
www.imin.hr

Local Action Group, LAG Škoji, Hvar
www.lag-skoji.hr

Fishery Local Action Group, FLAG Škoji, Hvar
www.flag-skoji.hr

Municipality of Jelsa
www.jelsa.hr

Tourist Board of Jelsa
www.visitjelsa.hr

Jelsa Municipal Museum
www.muzejopcinejelsa.hr

Jelsa Municipal Library
www.library.foi.hr/lib/38

Agency for the Management of Starigrad Plain, Stari Grad
www.starogradsko-polje.com

High School Hvar
www.ss.hvar.skole.hr

Tourist Board of Stari Grad
www.visit-stari-grad.com/hr/

Stari Grad Museum
https://msg.hr/

Stari Grad Municipal Library
www.gkc-stari-grad.hr

LIST OF CONTRIBUTORS

Zvjezdana **Antoš**, PhD, Ethnographic Museum, Zagreb, Croatia
zantos@emz.hr

Anna **Baldacchino**, PhD, Faculty of Education, University of Malta, Malta
abald05@um.edu.mt

Godfrey **Baldacchino**, PhD, Department of Sociology, Faculty of Arts, University of Malta, Malta
godfrey.baldacchino@um.edu.mt

Vesna **Barbarić**, prof., Hvar High School, Hvar, Croatia
vesna.barbaric@skole.hr

Zorka **Bibić Pilloni**, prof., City Library and Reading Room Hvar, Hvar, Croatia
zorkabibic@gmail.com

Marina **Blagaić**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
marina@ief.hr

Joško **Božanić**, PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences in Split, University of Split, Split, Croatia
josko.bozanic@gmail.com

Sanja **Ćurin**, prof., Kindergarten "Vanđela Božitković", Grad Hvar, Hvar, Hrvatska
ravnateljica.vrtichvar@gmail.com

Jasna **Čapo**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
capo@ief.hr

Anica **Čuka**, Phd, Department of Geography, University of Zadar, Croatia
acuka@unizd.hr

Mladen **Domazet**, PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences in Split, University of Split, Split, Croatia
mdomazet@ffst.hr

Nikša **Dubreta**, PhD, Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
niksa.dubreta@fsb.unizg.hr

Ivana **Ferić**, PhD, prof. psih., Kindergarteen Joy Split, Croatia
ivana.andrea.feric@gmail.com

Petar **Filipić**, PhD, Faculty of Economics, University of Split, Split, Croatia
filipic@efst.hr

Vera **Graovac Matassi**, PhD, University of Zadar, Department of Geography, Zadar, Croatia
vgraovac@unizd.hr

Diana **Grgurić,** PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
dgrguric@ffri.uniri.hr

Ivana **Gurdulić**, kindergarten teacher, Kindergarten Jelsa, Hvar
ivana.gurdulic@gmail.com

Nikolina **Hazdovac Bajić**, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia
nikolinahb@idi.hr

Sanja **Klempić Bogadi**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
sanja.klempic@imin.hr

Branko **Kolarić**, PhD, Andrija Štampar School of Public Health, Zagreb, Croatia
Branko.Kolaric@stampar.hr

Ela **Lipanović**, mag., University of Zadar, Zadar, Croatia
elalipanovic@gmail.com

Axel **Luttenberger**, PhD, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
axel@pfri.hr

Tarita **Mašković**, kindergarten teacher, Kindergarten Jelsa, Hvar
tarita.maskovic2012@gmail.com

Marija **Melada**, student, University of Zadar, Zadar, Croatia
marija.melada78@gmail.com

Andrija **Mišetić,** PhD student, Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
andrijamisetic98@gmail.com

Antonio **Morić-Španić**, MSc geogr. PINUS NIGRA trade, Secondary School Hvar
amoricspanic@gmail.com

Tomislav **Oroz**, PhD, Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Zadar, Croatia
toroz@unizd.hr

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
ana.perinic.lewis@imin.hr

Marin **Perko**, PhD student, Ante Anđelinović Elementary School, Sućuraj, Croatia
perko.marin@gmail.com

Lana **Peternel**, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia
lanapeternel@idi.hr

Marija **Plenković**, MA ethnol., Jelsa Municipal Museum, Hvar, Croatia
muzejopcinejelsa@gmail.com

Sonja **Podgorelec**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Antonija **Roić**, bacc., The association Tartajun, Stari Grad, Hvar, Croatia
antonija.roic0501@gmail.com

Lidija **Runko Luttenberger**, PhD, Department of Polytechnics, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
lidija.luttenberger@uniri.hr

Marie-Ange **Schellekens,** PhD, UMR CNRS Littoral Environment Society, La Rochelle University, La Rochelle, France
marie-ange.schellekens@univ-lr.fr

Andrey Felipe **Sgorla,** PhD, Sant'Anna School of Advanced Studies – Pisa, Pisa, Italy
afsgorla@gmail.com

Sanda **Stančić**, mag., Hvar High School, Hvar, Croatia
sanda.stancic1@gmail.com

Nenad **Starc**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Marijana **Sumpor**, PhD, Euro ekspertiza j.d.o.o., Zagreb, Croatia
marisumpor@yahoo.com

Nikola **Šimunić**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
nikola.simunic@imin.hr

Sara **Ursić**, PhD, Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia
sara.ursic@pilar.hr

Andrea **Vándor**, PhD, Museum of European Cultures – Berlin State Museums, Berlin, Germany
A.Vandor@smb.spk-berlin.de

Jana **Vukić**, PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
jana.vukic@ffzg.unizg.hr

Matea **Zajc Petranović**, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
matea.zajc@inantro.hr

SYMPOSIUM PROGRAMME

Locations:
Jelsa Municipality (Thursday, Friday, Saturday morning)
Stari Grad City Library and Reading Room (Saturday afternoon)

THURSDAY, 26th SEPTEMBER

9:30-10:00 Registration

10:00-10:15 **Opening ceremony**

10:15-11:15 **Keynote lecture**
Chair: Tomislav Oroz

Godfrey Baldacchino
The Demography of Islands: A Bottleneck Approach

11:15-11:30 COFFEE BREAK

11:30-13:30 **Session I**
Chair: Axel Luttenberger

Marijana Sumpor
European Union Territorial Strategies for Sustainable Island Development in Croatia

Marie-Ange Schellekens
Navigating Challenges: The EU's Role in Mitigating Depopulation on Peripheral Islands

Petar Filipić & Nenad Starc
Canaries in the Mine – on Inappropriate Island Development Planning

Vera Graovac Matassi & Marin Perko
Population Ageing on Croatian Islands and its Socio-Economic Implications – the Example of Hvar Island

13:30-16:30 LUNCH & FREE TIME

16:30-18:30 **Session II**
Chair: Iva Niemčić

Zvjezdana Antoš
Life Changes and Return to the Native Island

Marina Blagaić i Jasna Čapo
Return and Immigration to Islands: Between Performativity and Activism

Mladen Domazet & Marija Plenković
Memories from the Land of Our Ancestors – Late 19th and Early 20th Century Emigrants from the Central Area of Hvar Island

Joško Božanić
The Exodus from the Island of Vis in the 1950s

19:00-20:00 JELSA MUNICIPAL LIBRARY AND READING ROOM – BOOK PRESENTATION
Davorka Vukov Colić
Dear Ulija – Love Letters from the Island

FRIDAY, 27th SEPTEMBER

9:30-10:00 Registration

10:00-11:00 **Keynote lecture**
Chair: Jasna Čapo

Sanja Klempić Bogadi & Sonja Podgorelec
Migration as a Constant in the Life of Island Communities

Debater: **Branko Kolarić**

11:00-11:30 COFFEE BREAK

11:30-13:30 **Session III**
Chair: Sanja Klempić Bogadi

Ana Perinić Lewis & Tomislav Oroz
New Islanders Between Island Utopianism and Practical Experiences of Island Life – Lifestyle Migrants on the Island of Hvar

Marija Melada & Ela Lipanović
On the Threshold: Affective and Imaginative Practices of Life on Croatian Islands

Marin Perko & Vera Graovac Matassi
Seasonal Workers on the Island of Hvar – Possibilities for their Integration and Permanent Stay on the Island

Zorka Bibić Pilloni
Hvar's Libraries as a Magnifying Glass of the Current State of the Island's Demographics

13:30-15:00 LUNCH & FREE TIME

15:00-16:00 WOODEN BOATS PRESENTATION
Damir Krstinić
The Wooden Boat. Past and/or present?
Lantina Association

16:00-17:30 **Session IV**
Chair: Anica Čuka

Andrea Vándor
Atlantis. Small Worlds

Lidija Runko Luttenberger & Diana Grgurić
Island Soundscape: Exploring Acoustic Quality of the City of Krk

Jana Vukić & Sanja Klempić Bogadi
Public Spaces as Spaces of Sociability

17:30-17:45 COFFEE BREAK

17:45-19:15 **Session V**
Chair: Matea Zajc Petranović

Axel Luttenberger
Nautical Boats and the Threat of Invasive Alien Species

Lana Peternel, Ana Perinić Lewis & Nikolina Hazdovac Bajić
Water on Islands: A Factor of Disappearance or Survival

Antonio Morić-Špánić
Geospatial Technologies in the Service of Smart Islands Development

19:30-20:00 JELSA MUNICIPALITY MUSEUM TOUR
(Leaving from the Conference Venue)

20:00-20:30 BOOK PRESENTATION

Insularity in the Contemporary Social Context – A Look into the Future: conference proceedings
Eds. **Miljenko Jurković & Jana Vukić**

KRAVATA GALLERY

SATURDAY, 28th SEPTEMBER

9:00-11:00 **ROUND TABLE**
ISLAND KINDERGARTENS: THE ROLE OF EARLY PRESCHOOL EDUCATION AND DEMOGRAPHIC PERSPECTIVES
Chair: Marina Blagaić

Anna Baldacchino

Ivana Ferić

Tarita Mašković

Sanja Ćurin

Ivana Gurdulić

11:30 EXCURSION TO THE STARI GRAD

14:00-16:00 CONFERENCE LUNCH

Stari Grad City Library and Reading Room

16:00-17:30 **Session VI**
Chair: Danijela Birt Katić

Sanda Stančić & Vesna Barbarić
School Projects in and for Tourism

Andrey Felipe Sgorla
Fermenting Sustainability: The Potential of Craft Beer Production and Beer Tourism for Socioeconomic Development on European Islands

Antonija Roić & Nikša Dubreta

Young People on Hvar – Quality of Life Problems as a Premise for Researching Different Modalities of Social Participation of Youth

17:30-18:00 COFFEE BREAK

18:00-20:00 **Session VII**
Chair: Ana Perinić Lewis

Andrija Mišetić & Sara Ursić
The Current Migration Characteristics of the Municipalities on Brač Island

Matea Zajc Petranović & Nikola Šimunić
Migration of the Population of Settlements in the Interior of Hvar Island – Analysis of Data Collected in Anthropological Researches in the 1970s and 2000s

Anica Čuka
Croatian islands – A hotspot for Growing Immigration?

SYMPOSIUM CLOSURE

SYMPOSIUM ABSTRACTS
(in alphabetical order)

Zvjezdana **Antoš,** PhD**,** Ethnographic Museum, Zagreb
zantos@emz.hr

Life Changes and Return to the Native Island

Contemporary social changes produce new social styles that allow return migration to begin. A common characteristic that, based on this criterion, connects all migrants whose personal stories I will analyze in more detail in this paper is the life changes that led them to decide to return to the islands from which they emigrated for education and work. In this paper, through a case study, I will present migrants who decide to return to their native island, to the house where they plan to spend the rest of their lives due to new life circumstances, i.e. retirement or/and the death of a spouse, being fed up with life in a big city, etc. The return to their native island encouraged them to actively preserve their heritage while involving the community and passing on knowledge to younger generations. I will also focus on migrants who had gone to Zagreb for education and acquiring knowledge and skills and decided to return to improve the quality of life and change their lifestyle, with a plan to start new innovative development projects in order to apply the acquired knowledge on their home island. I conducted an ethnographic research from January to May 2023 using the methodology of interviews with six people of different ages, from young people to retirees, on the islands of Cres and Korčula and the Pelješac peninsula. I focused on everyday life, individual preferences and personal stories, i.e. the key themes that appeared in the stories: emotions and attachment to the island, returning to the island during summer and for holidays every year, connection with family and maintaining ties with heritage, finding innovative solutions and launching private projects.

Zvjezdana Antoš, *PhD, director of the Ethnographic Museum in Zagreb (2023), in her capacity as museum advisor, has been in charge of the Collection of furniture, home inventory, paintings and models for many years. She is the author of the books European Ethnographic Museums and Globalization (2012), The Image Collection (2017) and The Furniture Collection (2022). She is the co-editor (with Annette B. Fromm and Viv Golding) of the book Museums and Innovations (Cambridge Scholars Publishing, 2016) and the editor of the journal Etnološka istraživanja (since 2022). She is the author of 40 exhibitions, 60 professional and scientific papers in Croatian and foreign publications, 7 multimedia publications, museum websites (2004-2015) and the screenwriter of 6 ethnographic and documentary films. She has presented at numerous professional and scientific gatherings in the country and abroad. She has been the manager of EU projects and a member of the management boards of international museum organizations ICOM-ICME, European Museum Forum – EMF and The Inclusive Museum Research Network.*

Godfrey **Baldacchino**, PhD, Department of Sociology, Faculty of Arts,
University of Malta, Malta
godfrey.baldacchino@um.edu.mt

The Demography of Islands: A Bottleneck Approach

The aim of the keynote presentation is to propose a methodology that helps understand the main predicaments of small islands – whether in terms of scarcity and/or low quality (school, medical and social services, potable water…) or overreach (sewage, beach congestion, overtourism, illegal construction…). In one way or the other, these predicaments could be viewed as bottlenecks i.e. situations/limits that significantly slow down island development processes and can even stop them. The bottleneck approach is familiar and quite appropriate in island studies. It is grounded in empirical practice, hopefully making it easier to grasp as well as to apply. The smaller the island, the more critical and stressed various features of its infrastructure become by more or less use. There is little spare capacity. Tipping points are everywhere. The most troubling examples of scarcity and overreach and their consequences can be found on small islands. The key note introduces the notion of population density, and starts from the 'average' population density these days of around 100 persons per square kilometre (in the world as well as in the European Union). Islands find themselves at the extreme ends of this statistic, with very high (Manhattan) or very low densities (Greenland). Each of these two extremities brings about two different sets of bottlenecks, resulting from experiences of overpopulation (including overtourism) or underpopulation. Some of the main manifestations of the two sets deserve a discussion. Two questions can be brought to the foreground: (1) do we focus on islands or island residents and visitors; and (2) do we privilege mobility over settlement?

Godfrey Baldachino *is Professor of Sociology, Department of Sociology at the University of Malta. He has studied in Malta, the Netherlands and the United Kingdom, and has served as a visiting lecturer in Barbados, Fiji, Mauritius, Seychelles, Corsica and Prince Edward Island. He authored and co-authored some 50 books, reports and monographs and authored some 160 pre-reviewed papers and book chapters exploring human resource and economic development issues in small and island territories, and became one of the most prominent authors in the field of island studies. His other interests include political geography, sociology of work, international relations, island tourism, entrepreneurship, brain rotation, immigration, labour relations, human resource management, adult education, worker empowerment and the development of cooperatives. Professor Baldachino was elected President of the International Small Islands Studies Association (ISISA) and served as its president for many years. He is elected Chair of the Scientific Board of RETI, the global excellence network of island universities.*

Zorka **Bibić Pilloni**, City Library and Reading Room Hvar, Hvar, Croatia
zorkabibic@gmail.com

Hvar's Libraries as a Magnifying Glass of the Current State of the Island's Demographics

Libraries have long been not only places where books and other things are borrowed, but also places of meetings, events and exchange of information, especially in smaller communities such as islands. With developing technology and the creation of information society, libraries are expected to be able to respond to the growing needs of special groups, such as people with disabilities, children and young people, older people, but also ethnic minorities, migrants and, in the case of our island, tourists and seasonal workers. The library is very often the place where these groups first meet and gain insight into each other's needs and habits. Based on past experiences and encounters, with necessary questions about the future, the presentation will attempt to clarify the present demographic situation: the difficulty of communicating with our island's new inhabitants and their needs, the lack of interest of the adult population, and the challenges of working with the youngest islanders. It will also examine possible tools and methods of responding to the needs of these groups, as well as necessary cooperation with other public actors.

Zorka Bibić Pilloni *(1984) has a degree in the Croatian language and literature and art history, and a master degree in information sciences. She works at the Hvar City Library. She collaborates on numerous cultural projects in the town of Hvar and explores numerous topics from the island's cultural past.*

Marina **Blagaić**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
marina@ief.hr

Jasna **Čapo**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
capo@ief.hr

Return and Immigration to Islands: Between Performativity and Activism

Some ten years ago, transnational optics redefined the concept of return as a fluid, multidirectional and reversible movement between the social space of the country of origin and the country of immigration (or a third country). It also expanded it with the idea of virtual, short-term and temporary return – applied to both migration and post-migration (so-called second and later) generations. Since then, return and return migration have become a fertile area of research in migration studies, especially in sociology and cultural anthropology. Relying on the concepts of social remittances (P. Levitt, P. Boccagni), re-

verse transnationalism (R. King) and transnational cultural capital (T. Reynolds), we investigate the narratives, ideas and practices of returnees and immigrants. By comparing our own multi-year ethnographic insights about returnee and settler migrations on several Croatian islands (Šolta, Korčula, Lastovo, Hvar, Susak, Unije) as well as elsewhere in Croatia (Zagreb, continental Dalmatia), we develop a typology of returnees and settlers' agency in the new environments. It derives from the cultural and social capital of returnees/immigrants and their motives for return/immigration (eg. retirement, lifestyle migration and search for personal freedom, intimate relationship with domiciled persons, inheritance of family returnee narrative, recognition of economic opportunities, etc.). Between the two extremes – the performative act of belonging and innovative activities aimed at the development of the economy and society – one can observe a number of other ways of returnees'/immigrants' agency that clearly point to their aspiration for social engagement, especially visible in smaller island areas.

***Marina Blagaić, PhD**, is a Research Associate at the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. She obtained her doctoral degree in 2014 in the interdisciplinary field of island studies with the topic of the impact of economics on the life of the population of the island of Šolta during the 20th and 21st centuries. In addition to ethnographic explorations of islands and their contribution to the island studies, she participates in projects dealing with urban studies, anthropology of the future and anthropology of migration. She is the head of the association Anatomy of Islands – Centre for Research and Development.*

***Jasna Čapo, PhD**, is a scientific advisor at the Institute of Ethnology and Folklore Research and a regular member of the HAZU Social Sciences Class. Her research interests include migration and transnational social fields, emigration, especially the identification processes of emigrants and post-migration generations and return migrations, Croatian cultural identity and traditional culture, tourism and material cultural heritage.*

Joško **Božanić,** PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences in Split,
University of Split, Split, Croatia
josko.bozanic@gmail.com

The Exodus from the Island of Vis in the 1950s

This work is based on the research of oral lore among emigrants from Komiža (island of Vis) in San Pedro (California) and Bellingham (Washington) in 1990/91, as well as those living in Australia. From the total corpus of written stories, the author chose the stories of ten narrators who spoke about their personal experience as refugees from a Croatian island (Vis), sailing in small wooden boats and under the cover of night to the west coast of the Adriatic, to Italy. This exodus politically compromised Yugoslavia's post-war communist regime, since departure of young people revealed the truth not only about the

harsh political reality of the totalitarian regime of post-war Yugoslavia, but also about the misery they fled from in hope of a better life. This is evidenced from the descriptions of the social and political reality on the island of Vis in the stories that we chose for this paper from the recorded corpus of oral stories. They describe dramatic events during the escape, followed by descriptions of experiences in Italian refugee camps, where they waited for the opportunity to go to overseas countries – South or North America and Australia. One of the stories recounts an escape attempt that ended tragically – in the killing of a fugitive trying to escape, a story told to a San Pedro narrator by the murdered man's brother. The third episode in these stories describes the reality of life in the overseas countries where struggle to make a living would begin, typically in fishing, because the only capital they could bring with them was their fishing experience and the tradition of fishing in their homeland. These stories testify to individual destinies of each of the narrators, but also to what they all have in common: the political and economic reality from which they fled, the experience of Italian camps, and the challenges of new life in distant overseas countries. The author recorded all the stories in the narrators' original idiom – Komiža's cakavian dialect, while the translated parts of the stories are quoted in standard Croatian. The original texts are accented, with explanations that enable understanding of the context, with a glossary of less understandable words from the Komiža speech.

Joško Božanić *(1948), Professor Emeritus at the University of Split, is an outstanding Croatian literary writer and researcher in the field of humanities (philology). He established the Studies of Humanities at the University of Split and Studia Mediterranea Centre for Interdisciplinary Studies on Mediterranean topics. He is the founder and scientific advisor at UNESCO Geopark Vis Archipelago. His interdisciplinary researches comprise philology, cultural anthropology, ethnology, and maritime heritage. He is the author of 10 monographs, 130 original scientific papers and about 200 essays. He published six books in foreign languages: English (4), Italian (1), and Spanish (1). As a distinguished dialectologist, he has been the editor-in-chief of the dialectology journal "Čakavska rič" for 28 years. Thanks to his renowned "Falkuša" project, Croatian maritime heritage has been globally recognized.*

Anica **Čuka**, Phd, Department of Geography, University of Zadar, Croatia
acuka@unizd.hr

Croatian islands – A hotspot for Growing Immigration?

The latest population census reveals the severe impact of long-standing negative demographic trends in Croatia. Both rural and urban areas are witnessing population decline, with emigration – accelerated after joining the European Union – further exacerbating already poor demographic indicators. The islands, in particular, have faced decades of intense emigration, especially among young people, and have long experienced both

negative natural population growth and a negative migration balance. As these negative trends are also affecting more developed regions of Croatia, it is anticipated that the demographic situation on the islands will continue to deteriorate, potentially leading to the complete depopulation of certain island settlements or entire islands. An analysis of the latest inter-census data, however, completely challenges these forecasts. Despite geographic isolation, limited development opportunities, weaker infrastructure, and a lack of available services, only two out of the 50 inhabited islands recorded a negative migration balance between the last two censuses. Simultaneously, there has been a notable increase in both accommodation units and tourist numbers. This research aims to explore whether, after a long period, the islands have indeed become areas of immigration at a time when the country as a whole is facing a dramatic population decline of nearly 10% over the inter-census period. Additionally, it will examine the reliability of the statistical indicators used in demographic analyses to address this island paradox.

***Anica Čuka**, Full Professor, is employed at the Department of Geography at the University of Zadar, where she teaches courses on Agricultural and Rural Geography, Regional Geography of Australia, Oceania and Antarctica, Geography of Croatian Islands, and Croatian Emigration. She obtained her doctoral degree with a thesis on the Transformation of the Dugi Otok Landscape as a Reflection of Contemporary Socio-Geographical Processes. Her scientific research focuses on topics within the field of social geography. She frequently examines Croatian islands in her work, particularly their socio-economic development, landscape changes, and land use changes. She has been involved in several research projects, including a number focused on islands. She is an active member of International Small Islands Studies Association (ISISA), where she currently serves on the Executive Committee and as the Newsletter Editor.*

Mladen **Domazet**, PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences in Split, University of Split, Split, Croatia
mdomazet@ffst.hr

Marija **Plenković**, MA ethnol., Jelsa Municipal Museum, Hvar, Croatia
muzejopcinejelsa@gmail.com

Memories from the Land of Our Ancestors – Late 19th and Early 20th Century Emigrants from the Central Area of Hvar Island

Nearly all families on the island of Hvar keep memories of ancestors who had left the island in the late 19th or early 20th century to seek a better life, adventure, or face any other possible challenge. These intensive emigration processes from the island began due to a collapse of the basic economic activities – sailing, maritime trade and viticulture. Our islanders emigrated taking various routes indeed and we find their life stories to be out of reach, yet terribly important in creating our own identities, as well as learning

about their origins. By research of island archives, Dr Mladen Domazet collected historical documents from which we were able to discern some key points of the emigration process: local recessive circumstances, travel opportunities and conditions, emigration propaganda, advice for emigrants, and consequences that the emigration left on island development. Ethnographic research in local community followed, during which Marija Plenković collected emigrants' individual and family stories, as remembered by the descendants of the island's emigrants. Letters to relatives, photographs and other collected memorabilia reveal to us a deep personal experience of sometimes multiple ocean crossings. This migration microhistory brings light to the processes that not only left a strong mark on the development of Dalmatia and its islands, but also imprinted themselves into collective memory of the island population. A selection of collected material, put together in 2019 under the title *Memories from the Land of Our Ancestors* into an exhibition of the Jelsa Municipal Museum, evokes memories of individual destinies and circumstances that caused many of our people to disperse all over the world. The exhibition opened in March 2019 at the Kravata Gallery in Jelsa. In August, it was displayed in the lobby of the Fishermen's Museum in Vrboska, and in March of the pandemic year 2020, it was hosted by the Croatian Maritime Museum in Split.

Marija Plenković *holds a Master's degree in Ethnology and a Master's degree in the Russian Language and Education from the University of Zadar, with a professional museum qualification as curator (2017). She serves as director of the Jelsa Municipal Museum and partially engages in the role of curator, including collection curation, research, preparation of permanent and occasional exhibitions, management of the Kravata exhibition gallery, and program development. She is also the curator of the Viniculture Collection in Pitve and the Cultural-Historical Collection and the Collection of Graphics, Paintings, and Reliefs of Juraj Dobrović in Jelsa.*

Mladen Domazet, PhD *is full professor at the Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split. He has authored four and co-authored four published scientific monographs, along with 31 research and professional articles. Furthermore, he co-authored a bilingual exhibition catalogue and has collaborated on seven domestic exhibitions. His research interests include microhistory and history of daily life in the central Dalmatian region, as well as methodology of history teaching. In 2016, he was awarded Hvar's City of Stari Grad Award "for his long-term systematic research into the history of Stari Grad of the 19th and early 20th centuries."*

Petar **Filipić**, PhD, Faculty of Economics, University of Split, Split, Croatia
filipic@efst.hr

Nenad **Starc**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Canaries in the Mine – on Inappropriate Island Development Planning

Miners used to go into the shafts carrying canaries. They would be checked every now and then because of their sensitivity to the deadly odourless carbon monoxide. A dead canary was a sign that the shaft must be abandoned as soon as possible. In island literature, islands are often referred to as canaries in the mine because the effects of measures adopted for areas consisting of the mainland and islands are felt first (for better or worse) on the islands. Whether to ventilate the mine or abandon it is a dilemma that holders of development policy of the Republic of Croatia have not yet resolved. Despite the measures that have been implemented for a quarter of a century, there are too many planners on the islands who do not care about each other. A century-old hierarchical system of physical planning, a slightly younger system of environmental protection, and a recently introduced system of social and economic planning cover entire Croatia and thus the islands, but seldom respect island specificities. The parallelism of the three systems causes unnecessary social costs and unfavourable macroeconomic and, in the counties that have islands, regional economic effects. Uniform national economic policy measures do not affect all regions equally, especially when it comes to very sensitive areas, such as the islands. Despite this, the system of social and economic planning is not harmonized with macroeconomic measures adopted at the national level. Legalization of illegal construction, which devalues the spatial planning system, also produces troubling adverse effects. Integration of island development management is formally recognized in all three systems as an urgent need, but there is no progress yet. The problem has long been recognized in most countries that have access to the sea, and the concept of integral coastal area management (ICZM) has been elaborated at the OUN. It was formalized by the Protocol on ICZM, which was ratified by all Mediterranean countries parties to the Barcelona Convention. The Law on Ratification of the Protocol on ICZM was adopted by the Croatian Parliament in 2012. Misunderstandings and misinterpretations have hindered its implementation, so that island development planning remains fragmented and unintegrated. One of the better examples of unfavourable and even absurd effects of non-integrated development management is certainly that of the island of Čiovo. Divided between three LGUs, it is the subject of 12 different unrelated plans and strategies that de facto hinder institutional and open the door to non-institutional management of the island's development.

Petar Filipić *is Professor Emeritus at the Faculty of Economics, University of Split. Scientific interest: political economy, macroeconomics, quantitative economics, regional planning. Published over 180 works in Croatian and foreign journals. Taught at numerous post-grad-*

uate and doctoral studies in Croatia, Italy, USA and Great Britain. Prepared the chapter on economics of the National Island Development Program (1997). Participated in numerous island development studies and ex-ante evaluations of island strategic programs. His scientific work is inextricably linked with essay writing. In his literary texts, we come across economic content, and in his scientific works, essayistic discourse. Published two collections of stories and novellas. Founded and organized the Pričigin Storytelling Festival for a number of years.

***Nenad Starc** is Professor Emeritus at the Institute of Economics in Zagreb. His activities span from scientific research in the fields of island development, regional economics and strategic planning to preparation and evaluation of local and regional development documents, advising ministries and county agencies, and teaching and mentoring at a number of postgraduate studies in Croatia. Member of the International Small Island Studies Association (ISISA) and the Croatian NGO Anatomy of Islands. Coordinated the preparation of the National Island Development Programme (1997), and the Island Act (1999, 2018). One of the organizers of the Convoy Libertas which broke through the military blockade of Dubrovnik in October 1991. Took part in the Homeland War. Served in the 100th Brigade and the 140th Regiment of the Croatian Army. Decorated.*

Vera Graovac Matassi, PhD, University of Zadar, Department of Geography, Zadar, Croatia
vgraovac@unizd.hr

Marin Perko, Ante Anđelinović Elementary School, Sućuraj, Croatia
perko.marin@gmail.com

Population Ageing on Croatian Islands and its Socio-Economic Implications – the Example of Hvar Island

Population ageing is an important demographic issue that significantly impacts various regions worldwide, including the Croatian islands. This phenomenon is characterized by an increasing proportion of older individuals within the population, which presents unique challenges for these communities. The ageing of population on the Croatian islands is influenced by several factors, including migration patterns, long-term natural decrease, and the exodus of younger generations seeking better economic opportunities on the mainland or abroad. This paper explores the demographic trends and implications of population ageing on the Croatian islands, focusing on its socio-economic impacts, with particular emphasis on population ageing on Hvar island. Through an analysis of statistical data and structured interviews, the research highlights the distinctive characteristics of ageing on islands in general, focusing on the island of Hvar. The key issues addressed include the impact on healthcare and social services, changes in family structures, and future economic development of the island. Moreover, the paper examines the local-level policy responses aimed at mitigating the negative effects of population ageing and

promoting sustainable development on the island. Strategies such as improving healthcare infrastructure, promoting age-friendly environments, and encouraging intergenerational solidarity are discussed. The findings underscore the need for tailored approaches that consider the unique geographical and cultural context of the islands. Ultimately, this study contributes to broader understanding of population ageing in insular regions, offering insights that can inform policy and practice in Croatia. By addressing the challenges and leveraging the opportunities associated with an ageing population, the Croatian islands can enhance the quality of life for their elderly residents while preserving their cultural heritage and natural environment.

***Vera Graovac Matassi**, PhD, Full professor, was born in Zadar on July 17, 1978. She completed her undergraduate studies in the English language and literature and geography at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zadar and earned her doctorate from the Faculty of Science at the University of Zagreb. Since 2002, she has been employed at the Department of Geography at the University of Zadar. Her scientific interests primarily focus on the demographic development of Croatia and its regions. She has published numerous scientific papers on demographic issues in Croatia and has participated in over 30 scientific conferences.*

***Marin Perko** was born in Split on March 16, 1982. He holds a degree in computer engineering, and a master's degree in geography and informatics. After working in the private sector, he started working in education in 2009, teaching at primary and secondary schools in Jelsa, Split, Stari Grad, and Sućuraj. In recent years, he has lived with his wife and children on the island of Hvar. He is a doctoral candidate at the doctoral study Adriatic – Link Between the Continents at the University of Zadar, and is currently working on his doctoral dissertation titled Demographic Processes and Perspectives of the Island of Hvar.*

Sanja **Klempić Bogadi**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
sanja.klempic@imin.hr

Sonja **Podgorelec**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Migration as a Constant in the Life of Island Communities

The contemporary demographic landscape of the Croatian islands has been predominantly shaped by emigration, a phenomenon deeply ingrained in island life and families for decades. Migration has become a common experience for islanders, the primary driver of relocation to the mainland being persistently unfavourable socio-economic conditions. This long-term emigration has led to depopulation and an aging population – trends that have characterized most Croatian islands for decades and placed them among the most demographically vulnerable areas in Croatia. In 2021, 120,437 residents

lived on 50 inhabited islands, marking a 3.6% decrease compared to 2011. Although Croatian islands are generally perceived as areas of emigration, they have also been destinations for immigration, particularly for returning islanders and their descendants. In the past, islanders were resistant to newcomers. However, the need for demographic survival has made them more tolerant and welcoming of new residents from both Croatia and abroad. This paper analyzes how migration has influenced demographic processes and various other aspects of island life.

Sanja Klempić Bogadi *is a Research Advisor and Head of the Department for Migration and Demographic Research at the Institute for Migration Research. She completed her undergraduate, master's, and doctoral studies at the Department of Geography of the Faculty of Science, University of Zagreb. She served as the editor-in-chief of the scientific journal Migration and Ethnic Themes (2013–2021). She is an associate professor at the Department of Geography of the Faculty of Science, University of Zagreb. Her research interests include migration, ageing, spatial aspects of demographic processes, quality of life, and island geography. She is the co-author of two books: Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama (co-author S. Podgorelec) and Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika: sociološko-demografska studija (co-authors J. Vukić and O. Čaldarović).*

Sonja Podgorelec *is a Research Advisor with permanent tenure employed at the Department for Migration and Demographic Research of the Institute for Migration Research in Zagreb. As a collaborator on several scientific projects, she has focused on the sociological aspects of lives and health of migrant women, children in migration and return, the individual orientations and sociocultural behavior patterns of youth, the sociological (social-gerontological) aspects of the ageing of Croatia's population (especially the ageing of island populations), and the quality of life. She is the author or co-author of five books, the most notable of which are Ostarjeti na otoku – kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka and Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama (co-authored with S. Klempić Bogadi).*

Axel **Luttenberger**, PhD, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
axel@pfri.hr

Nautical Boats and the Threat of Invasive Alien Species

Invasive alien species (IAS) are animals and plants that are accidentally or deliberately introduced into a natural environment where they are not normally found, with serious negative consequences for their new environment and a consequent impact on insular ecosystems and population. IAS present a major threat to native plants and are one of the biggest causes of biodiversity loss with effects on the way of life of the local population. Human-mediated vectors and routes include commercial shipping, fishing gear, drifting

marine debris, corridors, aquaculture activities, aquaria and trade in living organisms, artificial structures and recreational activities. The introduction of invasive species into island marine ecosystems poses an increasing pollution problem that needs to be addressed on a broad scale, from individual responsibility to regulatory measures, in which the precautionary and preventive principle must play a key role, as the establishment of invasive species is irreversible. Nautical boats contribute particularly strongly to secondary spread of IAS on islands, as long dwell times of boats in their harbours or berth increase fouling of hulls. International legal and institutional frameworks are analysed, particularly the Guidelines for the control and management of ships' biofouling to minimize the transfer of invasive aquatic species, the Guidance for minimizing the transfer of invasive aquatic species as biofouling for recreational craft – for craft lesser than 24 m in length, the European Union IAS Regulation and the European Union Marine Strategy Framework Directive. The only effective strategy for reducing future impacts is a consequential prevention of introduction of any non-native species (NIS) by intercepting or removing their pathways with strict entry regulations. Effective protection of marine ecosystems from the risks posed by invasive alien species depends not only on preventing their further introductions, but also on measures of effective action to combat climate change on islands with the aim of protecting the quality of life of the local population.

Axel Luttenberger *is full professor with permanent tenure at the Faculty of Maritime Studies of the University of Rijeka. He earned his Bachelor of Law degree at the University of Rijeka, Faculty of Law, and became Master of Law and Doctor of Law at the University of Split, Faculty of Law. After passing the bar examination he has had a long-lasting practice in marine insurance business, as legal attorney and legal advisor. He has experience in local and national government public service, having served as the Mayor of the City of Opatija and a Member of the Croatian Parliament. He has published four books and over hundred and twenty academic papers. His main activities are teaching maritime, commercial and ecology law at various university and vocational programmes.*

Marija **Melada**, University of Zadar, Zadar, Croatia
marija.melada78@gmail.com

Ela **Lipanović**, University of Zadar, Zadar, Croatia
elalipanovic@gmail.com

On the Threshold: Affective and Imaginative Practices of Life on Croatian Islands

This paper, as a contribution to the understanding of island migration flows, is based on a cultural-anthropological analysis of the seasonal migration experiences of two authors who grew up on two Croatian islands: Ugljan and Korčula. Reflecting on the processes of imagined return and the forthcoming time on the island after leaving for educational purposes, the authors unpack their experiences – referring to the concept of cruel opti-

mism (Berlant, 2011) – of their own imaginative practices, nostalgias, and fantasies of a "good life" on the island. They observe their imaginations of seasonal life on the island both in terms of its physical absence and its projected image of presence as a so-called heterotopia – utopias that find their foundation in real space (Foucault, 1984). The aim of this paper is to autoethnographically document and, using the aforementioned concepts, critically self-evaluate the authors' own experiences of seasonal demographic flows and the imaginative-affective effects that arise as an epiphenomenon of contemporary migrations and the intensified processes of touristification on the Mediterranean islands of Ugljan and Korčula. The autoethnographic material presented by the authors is not treated or intended as a generalized representative sample but is offered as one of many possible pulses of demographic movements in their affective and imaginative presence. A criticism of the suggested autoethnographic material does not in any way devalue the experience presented but points to a theoretical framework within which it can be considered, as well as the contemporary discourse and context within which it can be felt and desired.

Marija Melada *is a student of the double major graduate program in ethnology and cultural anthropology at the University of Zadar. Her primary areas of interest include philosophy of culture, cultural theories, visual culture, and the politics of diversity.*

Ela Lipanović *graduated from the University of Zadar in 2024 with a double major in ethnology and anthropology, and philosophy. Her primary interests lie in the fields of anthropology of the future, anthropology of sound, anthropology of waste, philosophy of culture, and philosophy of art.*

Andrija **Mišetić,** PhD student, Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
andrijamisetic98@gmail.com

Sara **Ursić**, PhD, Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia
sara.ursic@pilar.hr

The Current Migration Characteristics of the Municipalities on Brač Island

Migrations, along with natural change, are one of the two main processes of changing the population structure of an area. Historically, they have often been both a driver and an indicator of social changes, which implies that their impact on an area is complex and multifaceted. The island of Brač, like many other islands, is a good example of an area marked by migration changes, especially in terms of several waves of emigration throughout the 20th century. However, with the increasing significance of tourism in the late 20th century and into the early 21st century, the migration trends of the island have

become more positive (Nakićen and Čuka, 2016). This presentation aims to provide an overview of the migration characteristics in the municipalities of the island of Brač from 2001 to 2021, and contribute to understanding some of the causes of the present state. By analysing the current situation through indicators such as the general types of population movement (Nejašmić, 2006) by municipality, and the structural differences in the immigrant and emigrant populations, a foundation will be created for further, more detailed analysis. However, as descriptions and statistical analyses of numbers alone are not sufficient to understand the complete picture, it is necessary to analyse the spatial characteristics and factors influencing the attractiveness of the observed area. To begin with, the push-pull model by C. S. Lee was chosen, which is supplemented by P. Visaria's (1977) model on the factors of brain drain (economic, personal, work-professional, sociocultural, and political) and the theory of drivers of migration (preconditions, distances, driving forces, intermediaries) and their dimensions (Van Hear et al., 2018). Based on previous research practices described in international and Croatian literature, a matrix of migration factors has been created, which shows some elements influencing migrations in the municipalities of Brač today. The purpose of the presented matrix is not only in the results of the conducted analysis but also in the guidelines it provides for future research on the migration processes of Brač's municipalities.

Andrija Mišetić *is a second-year PhD student at the Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb. He graduated in 2022 with a thesis on "Development Perspectives of the Municipality of Postira." His studies primarily focus on topics related to islands, island cities, and regional development. He is employed at the Civil Protection Directorate of the Republic of Croatia, in the Department of Databases and GIS Support. During his studies, he co-authored a scientific paper on the development of island areas. He has participated as a presenter at several scientific and field conferences and symposia.*

Sara Ursić *(Split, 1982) is a research assistant at the Institute of Social Sciences Ivo Pilar. Her scientific interest is in the field of sociology of space, urban sociology, sociology of housing and urban planning, with an emphasis on the transformation of urban, suburban and rural spaces and conceptualization of home and culture of dwelling in sociology. She has published numerous scientific papers as well as the books Vital Cities and Through the Farmers' Market. She worked on international projects in the field of urban/rural sociology and housing. She teaches the courses Sociology of housing and Sociology of space.*

Antonio **Morić-Špunić**, MSc geogr. PINUS NIGRA trade, Secondary School Hvar
amoricspanic@gmail.com

Geospatial Technologies in the Service of Smart Islands Development

From the point of view of the European Union's strategic planning system, islands are considered areas exposed to serious and permanent natural or demographic difficulties. Furthermore, according to the Constitution of the Republic of Croatia, the Croatian islands are considered areas of state interest and under special state protection. With the adoption of the Islands Act in 2018, the smart island concept is for the first time integrated into the strategic-legislative framework of the management of the Croatian islands. This concept refers to the island that, using appropriate tools and innovative solutions, develops ecologically, socially, technologically and economically sustainably. Among the key determinants of the development of the smart island, the importance and role of introducing and using advanced technologies in order to ensure optimal management and use of island resources and infrastructure is particularly emphasized. Geospatial technologies (GIS), with their innovative technological character, have the ability to generate an additional dimension of management and sustainable development of island areas, and it is geospatial components, along with island populations, that are the key components of smart island environments. Demographic renewal is one of the 17 program areas defined by the National Island Development Plan of the Republic of Croatia for the period 2021-2027, with greater employment opportunities for young people and slowing down negative demographic processes on the islands singled out as key development needs. This paper will analyze the possibility of establishing an implementation model for the integration of geospatial solutions into the development framework of smart island management, with a special focus on the benefits that will contribute to the implementation of the islands' demographic revitalization.

***Antonio Morić-Špunić**, Master of Geography, was born on October 22, 1989. He graduated from the Faculty of Science and Mathematics of the University of Zagreb. His area of interest includes the development of creative geoinformatics solutions for sustainable spatial management, creation of scientific and professional studies and other forms of publications based on the use and application of GIS and remote sensing products (RS), consultancy work in the preparation and implementation of project proposals, and the implementation of education use and application of GIS and remote sensing products. Through his previous work experience, he participated in the preparation and implementation of about 20 projects focused on the development of creative geoinformatics solutions for sustainable spatial management, and is the author of about 30 professional-scientific papers and publications.*

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
ana.perinic.lewis@imin.hr

Tomislav **Oroz,** PhD, Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Zadar, Croatia
toroz@unizd.hr

New Islanders Between Island Utopianism and Practical Experiences of Island Life – Lifestyle Migrants on the Island of Hvar

New forms of migration and contemporary mobility, motivated mostly by non-economic factors and the search for a better or different quality of life, are bringing lifestyle migrants to islands. These migrants are a very heterogeneous group characterized by their choice of place and way of life according to their own preferences, in search of an 'authentic' experience and an imagined island lifestyle. Islands, with their metaphorical potential of distance and isolation, supported by escapist imaginaries and utopian representations, act as locations of endless possibilities for lifestyle migrants in a globalized world. Lifestyle migrants bring different perceptions of the concepts of isolation, insularity, and islandness. Isolation, distance, and limitations that have been reasons for islanders to emigrate are attractive factors for newcomers, enabling them to achieve desired life changes, flexibility, and sustainability. On the island, they find a home, a space of unlimited and open choices for living, working, raising children, or lifestyle practices. On the other hand, as newcomers to island communities, they navigate the boundaries of strangeness and otherness, which they recross based on their choices regarding the levels of involvement. Often, they do not see insularity and isolation as obstacles but as the foundation for building their island experiences. Based on field research conducted in 2016 and 2017, and in 2024, we explored these imaginations of lifestyle migrants who had moved to Hvar in the last 10 years. The research focused on migration experiences, reasons for moving, processes of creating a home and a sense of belonging in the new environment. We analysed the experience of islandness, involvement in formal (institutional) and informal networks, connection with the place from which they moved, and different levels of integration into island communities. We were particularly interested in the relationship between the imagination of the island and the practical experiences of island life, as well as the revitalization and regeneration potential for island settlements and communities into which they moved.

***Ana Perinić Lewis**, PhD, is a Research Advisor and head of the Department for Cultural and Island Studies at the Institute for Migration Research in Zagreb. She graduated in the Croatian language and literature and ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb. At the same university, she obtained a PhD degree in ethnology and cultural anthropology. Her main fields of interest include island studies, island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisations. She conducted a cultural anthropological research on identity processes on the island of Hvar and published the book (in Croatian) The Islands of the Island of Hvar: The Pluralism of Local Island Identifications*

(2017). She has been an associate on interdisciplinary scientific projects focused on anthropological research on the Adriatic islands. Currently she is PI on the project "Ethnographies of Islandness – Island Migrations, Mobilities and Identifications (ETNOTOK)" funded by the National Recovery and Resilience Plan 2021-2026 – EU: NextGenerationEU).

***Tomislav Oroz** is an Associate Professor and Head of Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar. He holds a MA degree in ethnology, cultural anthropology, and history from the University of Zagreb. At the same University he obtained a PhD degree in ethnology and cultural anthropology. His teaching activities at the University of Zadar include several courses at both the undergraduate and graduate levels (Anthropology of the Mediterranean, Ethnocultural processes in Southeastern Europe, Cultures of memory and experiences of temporality, etc.). At the University of La Rochelle in France, he teaches the course RESCUE: Resilience, Climate Change, and the European Union (in collaboration with Dr Nenad Starc). His research interests are in memory studies, island studies and Balkan studies, with special interest in the politics of temporality. His publications include the monograph Gdje si bio 1573? Lica i naličja Matije Gupca u praksama sjećanja [Where Were You in 1573? Faces and Facets of Matija Gubec in Memory Practices] (2018) and the volume Liber monstrorum balcanorum: čudovišni svijet europske margine [Liber Monstrorum Balcanorum: The Monstrous World of the European Periphery] (co-edited with Miranda Levanat-Peričić 2019). Currently he is leading the university research project A Network of Island Temporalities – Multidisciplinary Research of Temporalities on the Dugi otok and Kornati islands. He is a researcher in the "CHANSE research project Digital Aestheticization of Fragile Environments" and the project "Ethnographies of Islandness – Island Migrations, Mobilities and Identifications (ETNOTOK)" (National Recovery and Resilience Plan 2021-2026 – EU: NextGenerationEU).*

Marin Perko, Ante Anđelinović Elementary School, Sućuraj, Croatia
perko.marin@gmail.com

Vera Graovac Matassi, PhD, University of Zadar, Department of Geography, Zadar, Croatia
vgraovac@unizd.hr

Seasonal Workers on the Island of Hvar – Possibilities for their Integration and Permanent Stay on the Island

After decades of intense emigration of the local population from the island of Hvar, the island has experienced significant immigration, primarily driven by the development of tourism. This long-term emigration and natural decrease have led to a continuous decrease in the number of permanent residents. Hvar's economy is undeniably dependent on tourism, and the need for labor increases each year. Due to a shortage of local

labor force, approximately 3000 people come to work on Hvar each season. In recent years, besides people from other parts of Croatia, a growing number of workers from Nepal, Indonesia, Argentina, and other countries have come via employment agencies. These workers spend most of their time on the island engaged in daily business activities, making them largely "invisible" to the local population, much like tourists. In this research, 20 seasonal workers were interviewed, revealing their thoughts on life on Hvar and their potential desires and opportunities to settle permanently on the island. The aim of this study is to identify the key issues faced by seasonal workers on Hvar and determine whether there is a realistic possibility for them to remain living on the island permanently.

Marin Perko *was born in Split on March 16, 1982. He holds a degree in computer engineering, and a master's degree in geography and informatics. After working in the private sector, he started working in education in 2009, teaching at primary and secondary schools in Jelsa, Split, Stari Grad, and Sućuraj. In recent years, he has lived with his wife and children on the island of Hvar. He is a doctoral candidate at the doctoral study Adriatic – Link Between the Continents at the University of Zadar, and is currently working on his doctoral dissertation titled Demographic Processes and Perspectives of the Island of Hvar.*

Vera Graovac Matassi*, PhD, Full professor, was born in Zadar on July 17, 1978. She completed her undergraduate studies in the English language and literature and geography at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zadar and earned her doctorate from the Faculty of Science at the University of Zagreb. Since 2002, she has been employed at the Department of Geography at the University of Zadar. Her scientific interests primarily focus on the demographic development of Croatia and its regions. She has published numerous scientific papers on demographic issues in Croatia and has participated in over 30 scientific conferences.*

Lana **Peternel,** PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia
lanapeternel@idi.hr

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
ana.perinic.lewis@imin.hr

Nikolina **Hazdovac Bajić**, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia
nikolinahb@idi.hr

Water on Islands: A Factor of Disappearance or Survival

Water in anthropology, as an analytical construct of multiple meanings, becomes a starting point for numerous historical, political, semiotic, and material interpretations in the context of climate change. Ethnographic research on water on islands, where water has always been a rare and precious resource, critically examines water's social, cultural, and

economic role as a factor of survival or disappearance, along with all political and demographic consequences. On islands, securing adequate drinking water supply for all residents and tourists is becoming increasingly challenging due to their geographical remoteness, infrastructural problems, and limited resources. Research on water on islands contributes to a broader understanding of how fragile isolate communities adapt their lives to limited resources, significant seasonal pressure, and specific ecological challenges. Thus, water becomes a key factor in interpreting social hierarchy, value systems, and governance policies, reflected in specific visible and invisible, often exhausting long-term and costly practices related to water supply. In this study, through ethnography on the islands of Žirje, Mljet and Hvar, we will present various forms of water supply, management, and valuation practices, critically examining unequal access and distribution of water through the rules and institutions that implement water policy. Additionally, we will demonstrate the diverse and often conflicting water management systems for personal needs and tourism, through which islanders obtain and distribute water according to their needs. Our ethnographic insights into water delivery by water carriers, cisterns, water tanks, or through deteriorating infrastructure reveal the unique and diverse water regimes, practices, and new "waterscapes" on the islands with their unique characteristics. By critically examining the concept of water resource management, which follows a hegemonic model in the global discourse of sustainable development due to policies, we aim to understand how global policies and practices adapt to or conflict with local island contexts.

***Lana Peternel**, PhD is a Senior Research Associate at the Institute for Social Research in Zagreb. She was the principal investigator in two projects: "Anthropological Research of Minority Religions in Historical Archives in Croatia" (Croatian Ministry of Science and Education and Slovenian Ministry of Science, Education and Sport) and "Comparison of National and Religious Identities of Secondary School Students in Croatia and Slovenia" (Unity through Knowledge Fund between the Republic of Ireland and Croatia). Currently she is PI on the project funded by the Croatian Science Foundation: "Isolated People and Communities in Slovenia and Croatia – ISOLATION" (2022-2025). She also teaches at the Zagreb University of Applied Sciences. Since 2023, she has been editor-in-chief of the journal Sociology & Space. She is the author of the book Lost Settlements in Croatia (Dugački, Vlatka; Peternel, Lana; Škiljan, Filip. 2021,x Zagreb: Plejada, IDIZ, IMIN). Her main areas of interest are marginalised communities, isolation, emptiness, religious and ethnic identities, sustainability.*

***Ana Perinić Lewis**, PhD, is a Research Advisor and head of the Department for Cultural and Island Studies at the Institute for Migration Research in Zagreb. She graduated in the Croatian language and literature and ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb. At the same university, she obtained a PhD degree in ethnology and cultural anthropology. Her main fields of interest include island studies, island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisations. She conducted a cultural anthropological research on identity processes on the island of Hvar and published the book*

(in Croatian) The Islands of the Island of Hvar: The Pluralism of Local Island Identifications (2017). She has been an associate on interdisciplinary scientific projects focused on anthropological research on the Adriatic islands. Currently she is PI on the project "Ethnographies of Islandness – Island Migrations, Mobilities and Identifications (ETNOTOK)" funded by the National Recovery and Resilience Plan 2021-2026 – EU: NextGenerationEU).

***Nikolina Hazdovac Bajić**, PhD is a scientific associate and postdoctoral fellow at the Institute for Social Research in Zagreb. She holds a BA in Sociology and Croatology at the Croatian Studies, University of Zagreb, and a PhD in Sociology at the University of Zagreb (theme: Non-religiosity in Croatia: Sociological Aspects of Organizing the Non-Religious and Atheists). She is an associate on the project funded by the Croatian Science Foundation "Isolated People and Communities in Slovenia and Croatia – ISOLATION" (PI Lana Peternel, Institute for Social Research in Zagreb). Her main areas of interest are sociology of religion, religious identities, marginalized people and communities.*

Antonija **Roić,** The association Tartajun, Stari Grad, Hvar, Croatia
antonija.roic0501@gmail.com

Nikša **Dubreta**, PhD, Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
niksa.dubreta@fsb.unizg.hr

Young People on Hvar – Quality of Life Problems as a Premise for Researching Different Modalities of Social Participation of Youth

Recently, research has indicated that, due to accelerated social changes, young people have become exposed to marginalizing pressures and risks of difficult social integration, along with a simultaneous distancing from social participation and low trust in social institutions. While findings from research of young people in Croatia generally correspond to those in international studies, existing research on the life of young people on Croatian islands points to spatially and contextually mediated inequalities to which young islanders are more exposed than their peers from larger urban areas. These inequalities are generally manifested in the problems of living in an area isolated from the mainland, depopulation, lack of educational opportunities, unemployment, lack of cultural contents, etc. Some of these inequalities are the focus of this presentation, which is based on the results of a research into the quality of life of young people on the island of Hvar. The research was conducted in 2022, on a sample of 207 local residents aged 15-29. The quality of life is considered in terms of their free time patterns, prospects for realizing their educational aspirations and assessments of staying on the island. The research shows that young people from Hvar are faced with a lack of resources for spending excess free time, problems with traffic connections, poor prospects for further education, lack of privacy

and unemployment. Nevertheless, young people express a strong attachment to the island and its cultural traditions, and despite the mentioned difficulties, believe that life on the island is mostly good. The results correspond with those from previous research and represent an empirical basis for realizing part of the scientific project "Types of Youth Participation in Croatian Society" in which youth participation is explored in two fundamentally different social contexts, the metropolitan centre and the periphery. The main research perspective is based on the assumption that youth participation on the islands has yet to be recognized and evaluated in terms of the actors themselves – young people who participate in something or are part of something that gives meaning to their lives and enables them to promote activities that are otherwise devalued.

Antonija Roić *has a bachelor's degree in sociology and is currently conducting research on perspectives of rural tourism on the island of Hvar as part of her master thesis in sociology at the University of Split. She lives in Stari Grad on Hvar, where she was born and received her high school education. She has been actively involved in the activities of the Tartajun association for years. She is currently engaged in the project "Types of Youth Participation in Croatian Society", which was approved by the Ivo Pilar Institute of Social Sciences and is financed by the National Recovery and Resilience Plan 2021-2026.*

Nikša Dubreta *is a sociologist and professor at the Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb. His scientific interest has continuously involved sociological aspects of organization in different contexts, such as public-institutional, business and activist. He is also continuously engaged in research into social deviance. Currently, he is engaged in the project "Types of Youth Participation in Croatian Society", which was approved by the Ivo Pilar Institute of Social Sciences and is financed by the National Recovery and Resilience Plan 2021-2026.*

Lidija **Runko Luttenberger**, PhD, Department of Polytechnics, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
lidija.luttenberger@uniri.hr

Diana **Grgurić,** PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Rijeka, Croatia
dgrguric@ffri.uniri.hr

Island Soundscape: Exploring Acoustic Quality of the City of Krk

Islands, while being attractive spots for tourism, aquaculture, and maritime infrastructure, are exposed to an ever-increasing pressure from human interventions which threaten their unique ecosystems and endemism. Soundscape, which can be defined as sounds produced by abiotic and biotic components of the ecosystem, along with anthropogenic

sounds, or energy released by natural processes and man-made technologies, may be a perfect indicator for scientific research, description, and management of insular complexity. On the other hand, the quality of soundscape represents an important component among factors which contribute to creating and preserving individual and social well-being of the population. Hi-fi acoustic context, which refers to the environment in which all sounds may be heard clearly, without congestion or masking by other sounds and noise, contributes to the overall attractiveness of living space for humans. Since people choose islands for recreation and tourism-related purposes, the pleasantness of those areas being a key characteristic for such activities, acoustic patterns become an important indicator and the soundscape approach appears to be an obligatory step for achieving and maintaining their integrity. In cultural landscape, soundscape is the result of an ancient co-evolution between human culture and natural processes, while the mixture obtained becomes a specific feature of the locality. Unfortunately, little attention is paid to the preservation of acoustic heritage which greatly contributes to maintaining the feeling for the place and its unique identity. Furthermore, the resolution of sound is a key attribute in evaluating the level of acoustic benefits provided by insular environments, particularly for visitors escaping noise-polluted urban areas. A study has been carried out of the acoustic quality of open urban space of the city of Krk, which is located on the largest Croatian island. The city of Krk is a renowned tourist destination whose inhabitants have in recent years been complaining to the authorities about the noise produced by tourist-motivated music-related activities. The aim is to gain an insight into the acoustic quality of urban spaces throughout the tourist season and open new perspectives of acoustic ecology, which involves strategic management of music and sound within the framework of sustainable development.

Lidija Runko Luttenberger *is full professor in environmental engineering at the School of Polytechnics of the University of Rijeka. She worked in the shipbuilding industry as design engineer, sales manager and management board member, in a municipal utilities company as department manager, and also as the undersecretary of state in the Ministry of Environment and Nature Protection. She authored the book Water and Waste Management, co-edited the book Aural Experience and Soundscape Management, and wrote more than 100 scientific and professional papers in the field of environmental protection.*

Diana Grgurić *is full professor in musicology at the Department of Cultural Studies of the University of Rijeka. Her main scientific interest involves the role of music and sound in the society, the ecology of music, historical aspects of Croatian music culture and heritage, digital acoustic practices, and music design. She authored 6 books and more than 40 papers and has successfully participated in several projects as the leader or a member. She was awarded the prize of the City of Opatija in the field of culture in 2005 and the prize "Dragan Plamenac" by the Croatian Musicological Society for scientific achievements in 2024.*

Marie-Ange **Schellekens,** PhD, UMR CNRS Littoral Environment Society,
La Rochelle University, La Rochelle, France
marie-ange.schellekens@univ-lr.fr

Navigating Challenges: The EU's Role in Mitigating Depopulation on Peripheral Islands

Since the end of the 19th century, emigration has significantly affected the demographic landscape of peripheral areas in the EU, especially island communities. Rural decline is an inevitable process as human society transforms from the old economic regime based on agrarian activities to the new urban-industrial economy and further on to the knowledge economy. While the effects and chronology vary from one territory to another, the dynamics are similar. The EU's peripheral islands represent a large part of these declining areas and face a great challenge in overcoming locational disadvantages and peripheralization as reinforcing factors affecting future prospects for local development. Depopulation is the most evident effect of the shrinkage of island communities and local economies, leading to brain drain and loss of talent. Moreover, as a direct result of this loss of inhabitants, island territories often experience a reduction in services, both public (health, education, transport) and private (businesses, banks). Coupled with this outflow, the aging of the remaining residents also leads to a significant decline in community-based autonomy and the associated social capital. Consequently, the institutional capacity of local authorities is weakened, political competencies diminish, resources shrink, and the place faces a risk of marginalization, a reality that recent changes in migration trends are struggling to reverse. The proposed contribution intends to analyse how the EU has responded, in various ways (Common Agricultural Policy, Cohesion Policy, European Green Deal… etc.), with the explicit objective of population retention. Also, the logic, application, and effectiveness of European policies and their interaction with other governance levels is evaluated at a time when the repopulation of declining areas, or at least a better adjustment of the demographic status quo, is now in a better position than in past decades. The objective of the contribution is to highlight the complex needs of declining islands, by utilizing existing strengths and considering new goals beyond economic growth to promote systemic, integrated, and coherent approaches at all levels (EU, national, regional, local) to promote the future development of islands.

Marie-Ange Schellekens *is Research Fellow at the Research unit LIENSs- Littoral Environment and Societies (UMRi 7266) and co-coordinator of the Jean Monnet European module "RESCUE" (Resilience, climate change and European Union) at La Rochelle University. Since 2017, she has also been European Relations Manager of the French Society for Environmental Law. Her research interests lie in the external relations of the European Union with a special emphasis on environmental and climate security, the environmental impacts of conflicts as well as on the role of the EU in polar regions. She is a regular guest expert for the French media on the environmental consequences of the war in Ukraine. Her*

current research work is building upon her previous experience as Executive Director of the College of Europe Foundation (1998-2010), a Brussels-based European think tank chaired by Javier Solana, former High Representative for the EU Common Foreign and Security Policy and promoting innovative thinking on the role of the EU in the world. In this capacity she also served as a board member of the Barents Research Institute in Kirkenes (2003-2010). She served as Conflict Prevention Project Manager at Folke Bernadotte Academy in Stockholm (2011-2012) and also worked as an expert for GIZ, regularly providing EU legal training for judges in North Macedonia and Albania (2003-2015). She taught at the University of Uppsala between 2011 and 2016 and is regularly invited as a guest lecturer in several European Universities. Marie-Ange Schellekens holds a PhD in Law from La Rochelle University with her dissertation focusing on Environmental Security in the External Relations of the EU, towards an Integrated Approach to the Prevention of External Conflict and Crisis. She also holds a Master in European Law from the College of Europe (Belgium), a Master in German Business Law from the Johannes Gutenberg University (Germany) and a postgraduate diploma (DEA) in International Law from the University of Burgundy (France).

Andrey Felipe **Sgorla,** PhD, Sant'Anna School of Advanced Studies – Pisa, Pisa, Italy
afsgorla@gmail.com

Fermenting Sustainability: The Potential of Craft Beer Production and Beer Tourism for Socioeconomic Development on European Islands

Brewery entrepreneurship and tourism have shown potential to generate income, promote culture and involve community on European islands. The intersection between craft beer production and tourism can catalyse local development, especially considering the unique geographical challenges of these island regions. However, there are still significant theoretical and practical gaps in how craft brewing practices specifically influence the tourism experience and sustainable development on the islands and the precise impact of public policies on the brewing sector in these regions. Implementing effective, sustainable practices in the brewing sector in areas with unique geographical challenges and identifying appropriate sustainability indicators for the island context remain open questions. To address these gaps, we propose a comprehensive study that integrates a review of existing literature, mapping of craft breweries on European islands, and designing a research project that combines perspectives from the sociology of tourism, island studies, economic geography and cultural anthropology. This multidisciplinary approach will allow us to analyse an integration of craft beer production and beer tourism into sustainable island development strategies. With this study, we aim to provide valuable insights into how the craft brewing sector can contribute to sustainable economic and cultural development on the islands. By identifying unique opportunities for economic diversification and strengthening local identities through brewing entrepreneurship and tourism, we aim to instil a sense of hope about the sector›s potential. In addition, we

hope to develop a research model that can be adapted to other islands or peripheral regions, broadening the potential impact of the research. The importance of this study lies in its ability to address critical gaps in current knowledge about sustainable development in island regions. The results have the potential to inform more effective public policies to support the brewing sector and tourism on European islands, contributing to the promotion of sustainability, economic resilience, biodiversity, food sovereignty and cultural preservation in these regions. Furthermore, the research model developed could be applied to other contexts, potentially benefiting peripheral regions other than the European islands, making this study a significant contribution to sustainable regional development and inspiring the potential for broader impact.

Andrey Felipe Sgorla *is a sociologist and anthropologist with a PhD in Social Science from Brazil, and a second PhD in Learning and Innovation from Italy. As a beer researcher specializing in craft studies, my focus areas include pleasure at work, entrepreneurship, meaningful work, learning through practice, authenticity, tourism, and sustainability in craft brewing. I am a postdoctoral research fellow at the Sant>Anna School of Advanced Studies in Pisa, Italy, affiliated with the National Biodiversity Future Centre.*

Sanda **Stančić**, Hvar High School, Hvar, Croatia
sanda.stancic1@gmail.com

Vesna **Barbarić**, Hvar High School, Hvar, Croatia
vesna.barbaric@skole.hr

School Projects in and for Tourism

The participants of the symposium will be presented with examples of good practice of school projects in tourism and for tourism created under the program Promotion and Strengthening of Competences of Professional Occupations for Tourism implemented by the Ministry of Tourism and Sports of the Republic of Croatia since 2009 with the aim of strengthening competences and raising the quality of human potentials for students of secondary vocational and art schools by motivating young people to work in tourism, raising the level of awareness among students and teachers about tourism as a multi-sectoral department, introducing vocational school students from other educational sectors to the possibilities of realizing projects in tourism and connecting educational institutions and the private sector. So far, the authors have successfully applied for and implemented eight such projects, some in partnership with another island school, the Antun Matijašević Karamaneo Secondary School in Vis: Porat – school magazine for tourism, 150 years since the Battle of Vis, Touch Hvar, Hvar Story, Hvar for All, Forgotten Food Festival, Prehistoric Hvar and Accessible Hvar and Vis. The projects Hvar for All (2019) and Accessible Hvar and Vis (2023), were awarded as the best projects in Croatia. Cvit škoja, an innovative school product created under the project MD.net, Mediterranean

Diet, Interreg (2021), will also be presented. The projects were presented as examples of good practice at the ENTER conference in Split (December 2021), the Accessible Tourism conference organized by Ministry of Tourism and Sport in Zagreb (November 2023), the county meeting of geography teachers in Stari Grad (June 2022) and to the inter-county meeting of economics teachers in Split (April 2024). Together with the authors, two students from Hvar High School will present the project activities from their perspective.

***Sanda Stančić**, Master of Economics, was born September 1, 1976, and graduated from the Faculty of Economics, University of Split. She works at the Hvar High School as a teacher of tourism-related economic subjects, on the position of advisory teacher. She actively participates in the improvement of vocational education in tourism as the manager of eight projects financed by the Ministry of Tourism and Sports of the Republic of Croatia, two of which were awarded among the best three projects in the country. Areas of interest: tourist destination management, tourist destination promotion, sustainable tourism, accessible tourism, application of ICT in tourist education.*

***Vesna Barbarić**, with a degree in the Croatian language and literature, was born July 5, 1968, and graduated from Department of Croatian Studies, University of Zadar. She works at the Hvar High School as a Croatian language teacher, coordinator of "državna matura" (State Exam) and the deputy head-teacher. She actively participates in the improvement of vocational education in tourism as the organizer of eight projects financed by the Ministry of Tourism and Sports of the Republic of Croatia, two of which were awarded among the best three projects in the country. Areas of interest: cultural heritage and tourism, valorization of culture and cultural heritage of rural areas, sustainable tourism, connecting educational institutions and tourism.*

Marijana Sumpor, PhD, Euro ekspertiza, Zagreb, Croatia
marisumpor@yahoo.com

European Union Territorial Strategies for Sustainable Island Development in Croatia

This research critically reviews Croatian island policy in the context of European Union (EU) territorial strategies. Croatian islands are valuable territories due to their ecological, social, and cultural value but are exploited for economic gain through tourism. The sustainability concept was integrated into island development policy at the turn of the 21th century, while simultaneously participatory strategic planning approaches were introduced at the time of Croatia's EU accession (Sumpor, 2023, Kordej-De Villa, Sumpor and Stubbs, 2009). Several policy shifts occurred in adapting the national regional development policy to the European Union Cohesion policy. Martin, Martinelli and Clifton

(2022) highlight that "regional and local governments are now tasked with devising their own development strategies and implementing them, although within financial support schemes that are still largely controlled at the central level (national and supranational)." The latest shift refers to the introduction of territorial strategies as instruments for integrated territorial development proposed and implemented by regions in EU member states in the programming period 2021-2027. These "place based" strategies serve largely as distribution mechanisms for EU funds to contribute to achieving territorial cohesion objectives predefined as investment priorities at the central level. The question is whether territorial strategies have become "reductionist" policy instruments (Martinelli, Moulaert, and Novy, 2013) or are still sustainable and provide adequate policy solutions responsive to island development needs? The research aims to understand and identify shortcomings in policy processes based on common regional and territorial development approaches promoted by the EU in the case of island development policy. Insights are derived from a case study, the Territorial strategy for Island Development of the Primorje-Gorski Kotar County until 2027. From a policy evaluation perspective, it is evident that administratively driven processes often neglect crucial sustainability, institutional capacity, history, or socio-cultural aspects. The paper concludes with proposals for territorial strategies that contribute to sustainable island development.

Marijana Sumpor *is an expert in regional and territorial development, strategic planning, and evaluation. She is director of the consultancy firm Euro ekspertiza, and member of the City of Zagreb Assembly (2018-2021, 2021-2025). She worked as researcher in regional development at the Institute of Economics, Zagreb (2001-2018); as financial expert at BNP-Dresdner Bank (Croatia) (1998-2000), and the Croatian Ministry of Finance (1995-1998). She has participated in more than 50 research and technical assistance projects and co/authored over 60 scientific and professional publications. In March 2024 she became president of the Croatian Evaluation Society (HEVAL).*

Andrea **Vándor**, PhD, Museum of European Cultures – Berlin State Museums, Berlin, Germany
A.Vandor@smb.spk-berlin.de

Atlantis. Small Worlds

"Atlantis. Small Worlds" is the title of a project that researches and presents the endangerment of rural regions in Central Europe, the reasons for the abandonment of settlements and the history of their villages. It brings together Croatian, Hungarian, German, Romanian, Serbian, and Slovenian experts, scientific institutions and museums. For various reasons, a depopulation of rural regions can be observed throughout Europe. The phenomenon is by no means unique to Central Europe, nor is it a thing of the past. The search for better opportunities for the future, the growing gap between urban and rural

areas, climate change, large-scale industrial projects, war and flight, new borders and political arrogance still lead to the depopulation of landscapes, the disappearance of social networks, the isolation of individuals and the destruction of cultural identities. The international character of the project makes it possible to compare the causes of the disappearance of settlements in different regions, identify similarities and differences in the culture of remembrance, and show the individuality of the fate of the villages and their inhabitants. The project will result in exhibitions with texts, photos, films, sounds, artefacts and personal stories. The aim of the project is to make the research results accessible to a wide audience and raise awareness of the phenomenon. In my presentation, I will introduce the project and the experience gained from the international collaboration.

Andrea Vándor *is a research associate and curator and Head of the Center for East-Central and Southeast Europe at the Museum of European Cultures in Berlin. She graduated in ethnography at the Faculty of Humanities of the University of Pécs in Hungary, and European politics at the Faculty of Political Science and Law at the same university. Her research interests are migrations and identities in Central Europe.*

Jana **Vukić**, PhD, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
jana.vukic@ffzg.unizg.hr

Public Spaces as Spaces of Sociability

The presentation analyzes the importance of public spaces for the quality of life and the establishment of sociability spaces that transcend time and space, using selected examples from coastal and island cities in Croatia and their historic centers. Public spaces include squares, streets, waterfronts, beaches, and promenades, as well as other physical areas relevant to the Mediterranean way of life. The analysis focuses on connecting the social and physical space, using examples from tourist coastal cities like Dubrovnik, Split, and Zadar, as well as the island cities of Rab, Vela Luka, and Korčula. Public spaces are viewed through the lens of cultural landscapes and spaces of social memory, exploring their social construction. The central assumption of the work is that public spaces serve as important "anchoring points" of meaning that connect social groups into shared social spaces, facilitating mutual understanding. The work analyzes the results of previous research conducted by the author and collaborators, primarily using qualitative methodology and available spatial data.

Jana Vukić *is an associate professor at the Department of Sociology of the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences, and head of the Chair of Urban Sociology. Her areas of interest include urban sociology, cultural landscapes, quality of life, sustainable urban development, and participation. She is the author of several scientific monographs (co-*

authored) and studies in the field of urban sociology. She participates in and leads scientific research projects and applied sociological studies (spatial planning and cultural heritage protection). She is a member of various professional associations and committees, including the Advisory Body for Monitoring the Development of the Analytical Basis for the Creation of the Landscape Basis of the Republic of Croatia and the Scientific Council for Tourism and Space of the Croatian Academy of Sciences and Arts (HAZU). She received the Award for Excellence in Teaching from the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, in 2023.

Matea **Zajc Petranović**, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
matea.zajc@inantro.hr

Nikola **Šimunić**, PhD, Institute for Migration Research, Zagreb, Croatia
nikola.simunic@imin.hr

Migration of the Population of Settlements in the Interior of Hvar Island – Analysis of Data Collected in Anthropological Researches in the 1970s and 2000s

From the perspective of holistic anthropological research, the island populations of the eastern Adriatic are a unique model in which complex characteristics of humans, as well as population structures and movements, are successfully investigated at the individual and population level. The first researches of the Institute for Anthropological Research began on the island of Hvar and, as they have continued periodically to this day, the population of this island is the longest-lasting, most extensively and most thoroughly studied island population in Croatia. In those first surveys from the 1970s, the questionnaires, among other things, included the genealogies of 1044 adult residents of rural settlements in the interior of the western part of the island (Dol, Vrbanj, Svirče, Vrisnik and Pitve) and 848 adult residents of rural settlements from the eastern part of the island (Poljica, Zastražišće, Gdinj, Bogomolje and Selce), based of which marriage migration matrices were created and migration trends between certain regions and settlements on Hvar examined. The results showed differences between the rural interior of the east and the west of Hvar and the relative segregation of these regions. In 2007 and 2008, in cooperation with colleagues from the USA, the genealogies of 1008 people born on Hvar were collected, among other variables, of which 604 people were born in the island's interior (548 in the western villages, 56 in the eastern villages). Based on data collected in anthropological field researches (analysis of genealogy and marriage migrations), I will present the migration trends of the population of settlements in the interior of Hvar at two points in time more than 30 years apart. As construction of infrastructure and development of tourism took place on Hvar during the late 1960s, the hypothesis is that these events had an impact on intra-island migrations and the consequent increase in the number of marriages between residents of the eastern and western interior parts of the island, as well as between residents from the interior and those from Hvar's coastal settlements.

Matea Zajc Petranović *from Zagreb, Engineer in Molecular Biology, works at the Institute for Anthropological Research as a Senior Research Associate. She has participated in several national and international scientific projects, and was trained professionally at specialist courses and workshops in Croatia and abroad. In the period 2024-2027, she is heading the Institute's internal project "BIological, socioCultural and PSychological determinants of nutritional status until adulthood" (BiCePs_Nutrition, NextGenerationEU). She participates in teaching at the Faculty of Science of the University of Zagreb. The topics she deals with belong to the field of biological anthropology and include growth and development, secular trends, longevity, nutrition, health of minority populations, pharmacogenetics, genetics of complex traits including risk factors for the development of non-communicable diseases (cardiovascular diseases, hypertension, obesity) and cohort studies.*

Nikola Šimunić *from Gospić, PhD in geography, is employed at the Institute for Migration Research as a demographer in the position of research associate. He has participated in the implementation of several national and international scientific projects and has professionally developed through specialized courses and workshops. He has also been involved in teaching at the Department of Demography and Diaspora of the Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. His scientific interests include spatial demography, applied demography and GIS analysis. More specifically, he focuses on the demographic characteristics (dynamic and structural) of the population, spatial analyses of demographic variables (depopulation, fertility, aging, etc.), with a particular emphasis on peripheral, rural areas. He creates maps for various purposes and formats.*

ROUND TABLE
ISLAND KINDERGARTENS: THE ROLE OF EARLY PRESCHOOL EDUCATION AND DEMOGRAPHIC PERSPECTIVES

Anna **Baldacchino**, PhD, Faculty of Education, University of Malta, Malta
abaldacchino59@gmail.com

Ivana **Ferić**, PhD, Kindergarten Joy Split, Croatia
ivana.andrea.feric@gmail.com

Tarita **Mašković**, kindergarten teacher, Kindergarten Jelsa, Hvar, Croatia
taritamaskovic2012@gmail.com

Sanja **Ćurin**, director of the Kindergarten "Vanđela Božitković", Town of Hvar, Hvar, Croatia
sanja.hvar@gmail.com

Ivana **Gurdulić**, director of the Kindergarten Jelsa, Hvar, Croatia
ivana.gurdulic@gmail.com

Chair: Marina Blagaić

The round table on island kindergartens will deal with the specifics of how kindergartens on islands function with regard to the island's socio-economic peculiarities, as well as the issue of recognizing preschool education in kindergartens as a key component of child development, and thus of community well-being.

For families with children to live on islands, it is necessary for the parents to have care for the children during their absence from home due to work. The former role of grandparents is now being taken over by kindergartens, which are an extremely important link for family life in modern times. In the past, people lived in large communities where the "environment" or "village" looked after and raised children, but the way of life has changed throughout Croatia and there are very few families that have the opportunity to include unemployed members in daily help and the care and upbringing of children. For the growth and development of society, institutional care for children is necessary, and in our case, these are kindergartens (city, private, religious) or child care businesses.

In Croatia, we have a split in the entire system of upbringing and education, because founders (municipalities, cities) are the ones who finance preschool institutions, and laws and regulations are passed at the national level without taking into account the possibilities of founders with geographical specificities such as island communities. The laws apply equally to everyone, but the rights of the workers themselves and the conditions of residence of the children are notunique and depend precisely on these geographical specificities. The income of employees for performing the same job depends on the economic possibilities of the municipality or the private individual as the founder.

The current situation in preschool institutions is a lack of educators, professional associates and support staff, all of whom play an important role in the work of an institu-

tion in which children spend a large portion of their days and weeks The problems are the same as on the mainland, but they are much more difficult and slower to solve on the islands precisely because of their demographic characteristics.

Distance, infrequent connections with the mainland, and tourism/apartments (lack of accommodation) are all reasons that contribute to the lack of human potential in island kindergartens. The inadequate structure of employees in the pre-school institution raises the question of whether it is even possible to respect all laws and the national curricula for the upbringing and education of children on the islands.

The quality of the work of kindergartens on the islands and the overall upbringing and education is called into question. Are the islanders aware of this? Are all children's rights from the Convention on Children's Rights, which the Republic of Croatia signed in 1998, respected on the islands? In what way could kindergartens on the islands be helped so that even the youngest islanders have the same opportunities as children in our mainland cities?

At the round table, we will discuss these problems, but also the equally important issue of recognizing the importance of the role of kindergartens in the development of preschool children. Kindergartens are not only places where children are looked after, but also a place of systematic upbringing and education of children in their formative age. We will send the conclusions of the round table to the line Ministry and the Education Agency.

***Anna Baldacchino**, PhD, has been a lecturer at the University of Malta in the Faculty of Education since 2014. She is the co-founder and President of the Early Childhood Development Association of Malta (ECDAM). She is also the co-founder of B & B Consultancy in the Early Years. Anna holds a Bachelor Degree in Child and Family Studies and a Master in Education in Canada, together with a Doctorate from the University of Sheffield, specialising in the Early Years. She is a provider of specialist services in the area of Adult Education, Lifelong Learning and Early Childhood Education and Development to tertiary education institutions in Malta and abroad. She has served as a Learning Manager at Holland College and part-time lecturer in the Faculty of Education at the University of Prince Edward Island, both in Canada (2003 – 2013). She has delivered various presentations on themes relating to Adult Education, Lifelong Learning and Early Childhood Education and Development in Taiwan, Sweden, Japan, Canada, Australia, Barbados and Grenada. She has a number of articles published in peer-reviewed journals about Early Childhood Education.*

***Ivana Ferić**, PhD, is a psychologist with more than 20 years of experience working in science and research, as well as rich practical knowledge in working with children and young people. As a senior research associate at the Ivo Pilar Institute in Zagreb, she began collaborating with colleagues in the field of early and preschool education, primarily in counseling and psychodiagnostics. This collaboration later expanded and continued professionally through European projects, as part of which Dr. Ferić worked in a private Montessori kindergarten in Zagreb and*

then for a number of years in a kindergarten in Selca on the island of Brač. She is currently employed in one of the largest kindergartens in the Split-Dalmatia County, Kindergarten Joy Split, but continues to actively collaborate with preschool institutions on the island of Brač and the island of Lastovo as an external professional associate.

***Tarita Mašković** is a kindergarten teacher and a civic-minded fan of the civil sector and Croatian islands. She was born in Split where she was dedicated to mountaineering and working in the association Little Trumpet from the island of Šolta, which was focused on the affirmation of children and young people on the Dalmatian islands. During her work in that association she conducted large projects for children and young people from the island in the fields of ecology, spatial planning, art and personal development. Arriving in Zagreb, she completeds her studies in preschool education at the Teacher's Academy and now dedicates herself to the vocation of a teacher. In addition to working in a kindergarten, she is engaged in professional and artistic writing. In 2018, she co-authored a handbook for parents and educators entitled "Adaptation to Nursery, Kindergarten and School". In 2022, she moved to the Croatian island of Lastovo where she worked as the director of the island kindergarten. In autumn 2024, she moved to the island of Hvar working as a teacher in the Jelsa kindergarten.*

***Sanja Ćurin**, prof., completed the study of preschool education and has been employed at the Kindergarten in Hvar as a director for several years. She improved the form of professional training in early and preschool education institutions on the island of Hvar, establishing, with the Faculty of Philosophy in Split and the Department of Early and Preschool Education, a long-term education through the organization of expert-scientific gatherings called "From heritage to heritage", which has been organized 13 times, most often with international cooperation. Professional-scientific gatherings bring together practitioners and scientists from the Republic of Croatia, as well as from abroad, for whom the link is heritage as a source. In collaboration with her colleague H. Ivon, she is the editor of the book 90 Years of the Hvar Kindergarten; a memorial about 100 years of the Hvar kindergarten, which she co-authored, is about to be published. She is the winner of the annual state award "Ivan Filipović" for 2013 for exceptional contribution to the improvement of early and preschool education, which is awarded by the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia. Her area of interest is cultural heritage, ecology, upbringing and education. She is a member of the Committee for Education of the City of Hvar and the president of the Committee for the Awarding of Public Awards of the City of Hvar.*

***Ivana Gurdulić**, preschool teacher, graduated from the High School of Economics in Split. She graduated in 2002 at the Pedagogical Academy in Split and obtained the professional title of Educator of preschool children. She started her work experience in 2004 as a volunteer - trainee educator. Since 2012, she has been employed at the Jelsa Kindergarten, and since 2014 she has been appointed as the director of the same kindergarten. In 2018, she enrolled in additional education at the Graduate University Study of Early and Preschool Education. She has fulfilled all student obligations and passed the exams, and is just preparing a diploma*

thesis with the topic "Professional training of educators for the development of communication competences". She loves her job and always "works on herself", considering her vocation aimed at lifelong education and permanent professional training for the development of personal and professional competences, all with the goal of children's well-being. "A man draws himself with his actions!!!" With her competences, she wants to direct her actions towards the goal, which is for the benefit of children, the satisfaction of parents and employees.

Izdavači / Publishers:
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb / Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, Vis / Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Vis

Uredile / Edited by:
Marina Blagaić
Sanja Klempić Bogadi
Iva Niemčić
Sonja Podgorelec

Lektura / Proofreading:
Marina Blagaić, Marijan Miloš, Mihaela Blagaić Kišiček

Grafičko oblikovanje / Layout:
Vesna Beader

Dizajn naslovnice / Design:
Josipa Slaviček

Izdano uz potporu projekta *Etnografije otočnosti – otočne baštine i okolišne budućnosti kao okosnice razvoja otočnih zajednica (BAŠOTOK)* (voditeljica dr. sc. Marina Blagaić, Programsko financiranje Instituta za etnologiju folkloristiku, 2024.–2027. šifra projekta: 2011, financiran iz Nacionalnoga plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. NextGenerationEU).
Published with the support of the Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

ISBN: 978-953-8518-08-9

Funded by the
European Union
NextGenerationEU

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

Ministarstvo
znanosti i
obrazovanja

Institut
za etnologiju
i folkloristiku

iMiN
INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE MIGRACIJA

Odjel za etnologiju
i antropologiju
Sveučilište u Zadru

LAG ŠKOJI
LOKALNA AKCIJSKA GRUPA
LOCAL ACTION GROUP

FLAG ŠKOJI
LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA U RIBARSTVU ŠKOJI
FISHERY LOCAL ACTION GROUP ŠKOJI

OPĆINA JELSA

JELSA
Turistička zajednica Općine Jelsa / otok Hvar

MUZEJ
OPĆINE
JELSA
-
JELSA
MUNICIPAL
MUSEUM

Srednja škola Hvar

Grad Stari Grad

Gradska knjižnica i
čitaonica Stari Grad

Muzej Staroga Grada
Stari Grad Museum

AGENCIJA ZA
UPRAVLJANJE
STAROGRADSKIM
POLJEM

Općinska knjižnica
i čitaonica Jelsa